Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

LUCEAFĂRUL

ANUL V Nr. 14 (97) — 15 IULIE 1962 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

LITORAL

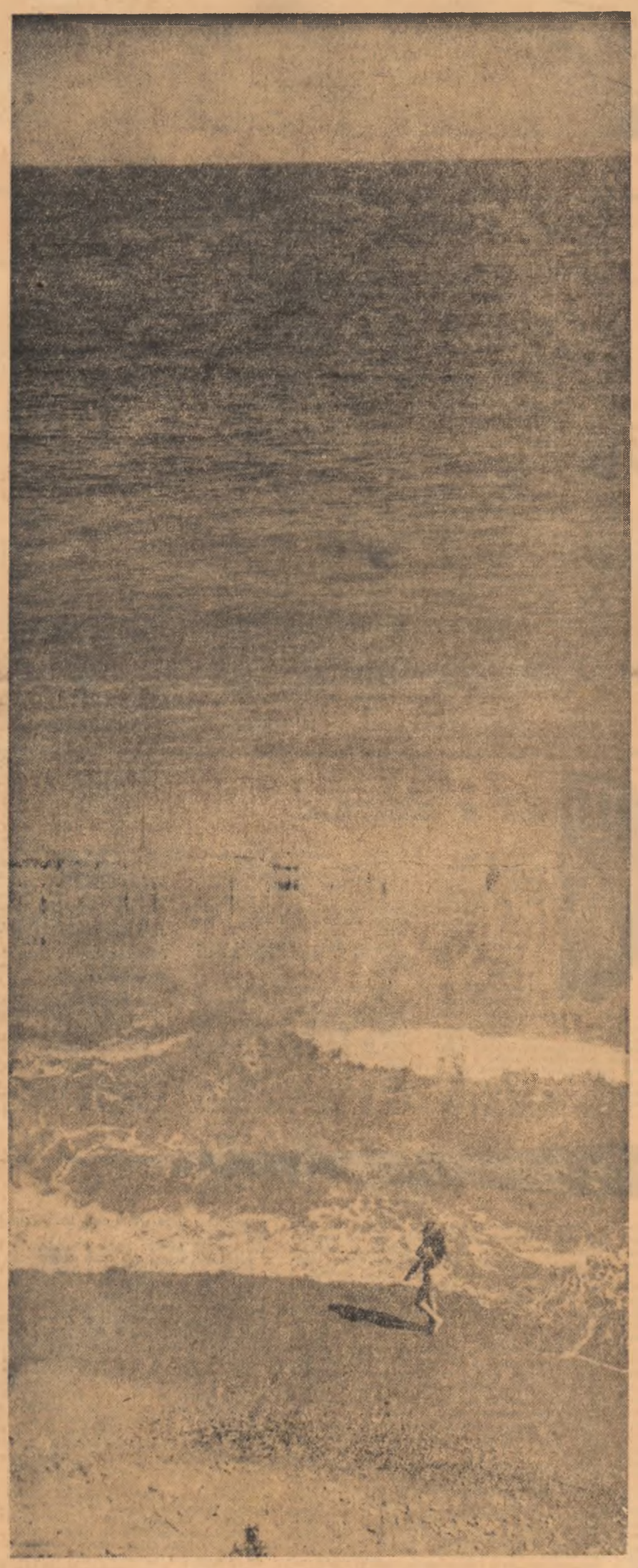

FOTO: DAN GRIGORESCU

Pace trainică în lumea întreagă!

Pace trainică în lumea întreagă! Dezarmare generală, înțelegere și colaborare între popoare! iată gîndurile ferme și sentimentele profund umane cu care exponenți străluciți ai opiniei publice internaționale s-au îndreptat spre forumul mondial de la Moscova.

Veniți de pe toate paralelele și meridianele pămîntului, de atîtea ori trecute prin foc și sabie de-a lungul istoriei, participanții la acest congres mondial al păcii, exprimînd voința nestrămutată a popoarelor, au spus un categoric NU războiului și cursei furibunde a înarmărilor. Prin glasul lor sincer și lucid, au vorbit parcă jertfele tuturor măcelurilor, au protestat marii mutilați și „cenușa morților din groapă", au foșnit dojenitor filele milioanelor de cărți arse ca paiele, dar mai cu seamă a vorbit viața omenirii atît de grav amenințată. Oameni cu opinii politice și convingeri religioase dintre cele mai diverse au chemat omenirea la vigilență, la luptă hotărîtă pentru pace și dezarmare. Ei au arătat că rațiunea umană n-are dreptul să se lase asasinată de interesele mîrșave ale marelui capital și de spiritul revanșard al unei odioase clici militariste. Omul care a dezlegat taina tainelor: **atomul**, nu i-a eliberat imensa forță pentru a și-o face vrăjmașă, ci pentru a-i folosi puterea în slujba fericirii sale.

Omenirea are încă destui analfabeți, simte nevoia a milioane de școli în plus și nu poate îngădui nimănui să distrugă pe cele clădite. Ea are încă, în țările slab dezvoltate, destui muritori de foame și suferinzi care vor trebui înzdrăveniți în spitale și sanatorii și nu-și poate permite luxul de a plăti în platină imbecilitatea unui grup restrîns de potentați, care se îmbată cu mirajul criminal al unor tipuri de bombe botezate cu cinism **„curate"**.

Sumele astronomice, cheltuite pentru producerea armelor de extreminare în masă, ar trebui să fie alocate înfloririi științei, artei și tehnicii moderne. Cutremurîndu-ne la gîndul că numai în primul și al doilea război mondial s-au stins milioane de oameni, printre care poate genii, în mintea cărora încolțeau descoperiri epocale, menite — să zicem — să distrugă flagelul îngrozitor al cancerului, dorim pacea, liniștea creatoare și înțelegerea între popoare. Actuala evoluție a societății, triumful socialismului în atîtea țări ale globului, consfătuirile partidelor comuniste și muncitorești au demonstrat limpede că războiul nu mai constituie o inevitabilitate tragică, el poate fi preîntîmpinat.

Omenirea cinstită e azi conștientă de acest fapt și vrea să stîrpească din fașe germenii catastrofei. Congresul mondial al păcii de la Moscova a fost o expresie măreață a unei atari hotărîri înțelepte și neclintite.

Poporul romîn, aflat într-un uimitor marș al construcției socialiste, condus de avangarda clasei muncitoare, și-a exprimat într-un consens unanim dorința sa de pace, a adus la O.N.U., prin tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej propuneri realiste, pătrunse de un adînc umanism pentru salvgardarea păcii, susține, prin toată politica sa externă, eforturile popoarelor pentru statornicirea unui climat favorabil înțelegerii și colaborării internaționale.

Propunerile țării noastre în legătură cu educația antirăzboinică în rîndurile tineretului, cu crearea unei zone denuclearizate în Balcani, alături de generoasele și energicele acțiuni pentru pace ale Uniunii Sovietice și-ale întregului lagăr socialist, sprijinit de opinia publică mondială, nu sînt expresia unei slăbiciuni.

Noi sîntem puternici și prosperi și avem viitorul nostru.

Forumul de la Moscova a fost mărturia unei opinii publice ferme, a cărei energie și forță, asemeni tălăzuirii unui ocean, va antrena întreaga omenire la lupta sfîntă pentru pace.

Forța opiniei publice e mai presus de state majore, bombe, tancuri, trupe de uscat, marine sau aeriene; e mai presus decît faimoasele rampe de lansare. Sufletul ei curat e cea mai puternică rampă de lansare nu a bombelor ucigătoare, ci a acțiunilor hotărîte și umane, pentru pacea trainică și fericirea deplină a popoarelor.

I. D. Bălan

Teodor Balș

Seceriș

Un singur lan din zare-n zare,
c-o aripă întinsă-n sud,
spre brațul ud
al Dunării fugare,
cu cealaltă
urcînd înaltă,
spre munții albi de piol solare.

Cîmpia-i gata să-și ia zborul
din cuibul zărilor,
rotund.
Dar către zori în cuib pătrund
combinele, urmînd tractorul,
în lente lunecări de plaur —
și-n urma lor,
colectiviștii
adună-n snopi
penetul păsării de aur.

VACANȚA

Cît de inumană era orînduirea burgheză se poate vedea și din faptul că ea jefuia nu numai munca, dar chiar și dreptul la odihnă al poporului muncitor. Nici un muncitor, nici un singur țăran muncitor, nici un mic funcționar nu știuse odinioară cum arătau Băile Herculane, Sovata, ori țărmul mării. Cei mai vîrstnici își amintesc desigur de faimoasele rubrici estivale ce apăreau în ziarele burgheze și care se intitulau cu falsă modestie „Curier balnear". Ele erau ostentative înșiruiri de nume și de titluri simandicoase ale capitaliștilor și bancherilor, ale politicienilor și parlamentarilor vremii, care voiau să arate posterității unde anume își făceau vilegiatura, la care casinouri își tocau averile obținute fraudulos și la care băi își tratau guta și plictiseala. În zdrobitoarea lor majoritate, stațiunile balneare erau proprietate particulară. Astfel, Băile Strunga purtau numele proprietarului lor, deputat perpetuu și fost ministru la un departament de industrie inexistentă. Băile Borsec erau societate anonimă; conducerea ei, de fel anonimă, avînd ca președinte pe prințul Dimitrie Ghica. Băile Buziaș erau proprietatea capitaliștilor care controlau și fabrica de cărămidă „Muschong" de la Lugoj. Vîndută cu paharul și cada, apa de Buziaș era menită să adauge edificiului capitalist aur și bani lichizi, cu ghiotura.

Trecute în stăpînirea poporului muncitor, stațiunile balneoclimatice ale țării au început să cunoască în anii noștri o stenică tinerețe, de care păreau că uitaseră. De la un an la altul tot mai numeroși, zecile de mii de strungari și mineri, tineri studioși și ingineri, oțelari și profesori, laminoriști și muncitori agricoli, elevi și muncitori forestieri, zidari și constructori de nave, se călătoresc cu trenurile sau cu autobuzele înspre șiragul de stațiuni balneo-climatice care împodobesc fața patriei, de la Borșa pînă la Mangalia, de la Cîmpulung pînă la Băile Herculane și de la Borsec pînă la Slănic. Îndeplinind indicațiile Partidului, organizații și instituții cum sînt: Consiliul Central al Sindicatelor, Ministerul Sănătății, Ministerul Învățămîntului și Oficiul Național de Turism „Carpați" fac o largă și profundă operă socială de realizare a unuia din fundamentalele drepturi înscrise în Constituție: dreptul la odihnă.

Sub ochii noștri, într-un timp istoricește scurt, s-au ivit în stațiunile balneo-climatice românești sute și sute de vile, hoteluri, sanatorii, restaurante, cluburi, cantine, cinematografe, case de cultură, s-au construit șosele și autostrăzi și toate la un loc fac ca, sub acest aspect, Romînia să devină și pe plan internațional unul din cele mai atrăgătoare și prestigioase puncte turistice din lume.

Nu afirmăm numai un adevăr metaforic atunci cînd spunem că oamenii muncii sînt creatorii frumosului. Topind oțelul ei făuresc carcasele tractoarelor, semănînd grîul, ei făuresc magnifica mare de cereale de pe cîmpurile țării, forjînd fierul, ei făuresc mistria zidarului și scheletul măreților palate de pe litoral, ei făuresc navele care spintecă valurile mării, ei construiesc șoselele, fabricile, ei înfrumusețează peisajul nou al patriei. Și tocmai ei sînt în anii noștri cei dintîi chemați să se bucure de roadele binecuvîntate ale muncii lor, să respire aerul tare al înălțimilor, să admire neasemuitele frumuseți ale patriei, care strălucește plină de vigoare și voioșie, sub soarele puternic al socialismului. Creator pasionat și neostenit al frumosului, omul liber al epocii noastre, adaugă propriei sale vieți mari și durabile frumuseți morale, își înalță viața și o îmbogățește pînă la maximă strălucire.

Cît de meschin ni se pare astăzi a fi lăudărosul „curier balnear" de odinioară, cu lista sa de bogătași ministeriabili și cartofori, față de lista cu adevărat fără sfîrșit a zecilor de mii de oameni ai muncii care își petrec binemeritatele concedii de odihnă la munte și la mare, în condiții nevisate odinioară.

A venit vara! A venit vacanța! Se fac prietenii, se leagă cunoștințe, se înfiripă idile, și poșta abia mai prididește să ducă în lungul și-n latul țării misivele și ilustratele cu tradiționalele formule de politețe: Salutări de la Borsec! Salutări de la mare! Sîntem sănătoși! Veniți și voi!

Petru Vintilă

REPORTAJ PE COMBINĂ

de NICOLAE VELEA

O SUTĂ DE NOPȚI

povestire de FĂNUȘ NEAGU

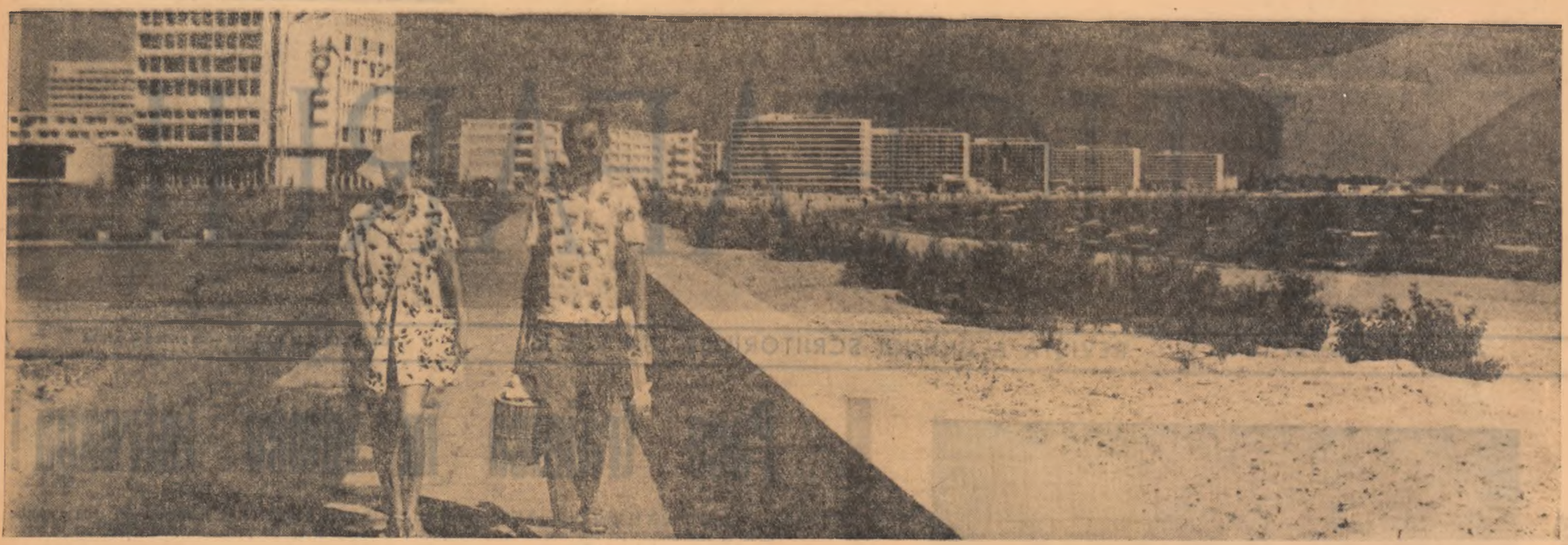

Fotografie de ION MICLE

recenzii

AL. DIMA: STUDII DE ISTORIE A TEORIEI LITERARE ROMÎNEŞTI

Al. Dima, aşa cum apare şi în volumul de faţă, reuneşte aptitudinile şi preocupările criticului, teoreticianului şi istoricului literar. Totuşi se remarcă în personalitatea sa o predilecţie pentru gîndirea teoretică. Atît partea I-a a volumului care cuprinde *Momente din istoria teoriei noastre literare*, cît şi studiile de teorie şi istorie literară propriu-zise, din partea a 2-a, au ca scop unic definirea locului, a direcţiilor principale şi a rolului pe care l-a jucat gîndirea critică de la noi în cadrul literaturii naţionale şi universale. Primele secvenţe istorice subliniază tradiţia realistă la Al. Russo, B. P. Haşdeu, Dobrogeanu-Gherea, I. L. Caragiale şi Duiliu Zamfirescu. Fără a fi complet, tabloul gîndirii critice este totuşi semnificativ şi definitoriu. Tendinţele realiste, progresiste — demonstrează Al. Dima — domină şi înving idealismul junimist. Criteriul suprem al judecăţii de valoare fiind eficienţa socială a operei puse în discuţie, mi se pare un neajuns faptul că autorul nu a urmărit întotdeauna efectul gîndirii critice şi teoretice asupra procesului literar în desfăşurarea sa istorică. Teoria literaturii nu poate fi ruptă din contextul istoriei literare în ansamblu.

În partea a 2-a a lucrării, alături de discutarea unor categorii estetice de bază, cum ar fi tragicul, se expun problemele măiestriei şi ale limbii, cu aplicaţii largi la istoria literaturii. Al. Dima reuşeşte să surprindă cele mai de seamă preocupări ale teoriei literare actuale, fără pretenţia de a le epuiza. La o reluare a studiilor de teorie literară actuală se impune completarea lor cu unele aspecte ale problemelor actuale reliefate de Conferinţa scriitorilor şi de amplele dezbateri care i-au urmat.

Partea 3-a a lucrării se ocupă de *dimensiunea universală a literaturii române*. (Credem că aici ar fi trebuit să fie inclus ultimul studiu din partea a 2-a, care-l prezintă pe *Gherea în cadrul criticii ştiinţifice europene*). Direcţia de cercetare inaugurată de Al. Dima în stabilirea locului pe care-l ocupă literatura română se cuvine a fi continuată.

O menţiune deosebită merită *propunerile pentru o periodizare ştiinţifică a istoriei literare româneşti*. Al. Dima pleacă de la principiul marxist al determinării procesului cultural-artistic, de la ideea dependenţei sale faţă de evoluţia economică şi socială care stă la baza fenomenelor de conştiinţă. Dar aici sînt evitate analogiile mecanice între istoria social-politică şi istoria literară. Al. Dima dă dovadă de o gîndire marxistă profundă, de o chibzuinţă rodnică în considerarea specificului artei ca un criteriu al periodizării şi clasificării literaturii. Desigur, la un rezultat definitiv se poate ajunge numai pe baza confruntărilor colective.

Al. Dima aduce, în volumul de studii recent apărut, o contribuţie valoroasă la elaborarea unei istorii ştiinţifice a teoriei literare româneşti.

Radu Negru

FLORIN MUGUR: VISELE DE DIMINEAŢĂ

Înclinat spre reflecţia lirică, tînărul poet izbuteşte să surprindă uneori în situaţii cotidiene înţelesuri emoţionante. O poezie precum *Cei doi*, de pildă, formată doar din trei distihuri, consemnînd discret un instantaneu idilic, exprimă în acest chip emoţia descoperirii unor însuşiri ce constituie podoaba tinereţului nostru. Înainte de a fi cunoscut prima iubire, „cei doi" se bucură, ca harnici constructori, de preţuirea şi afecţiunea tuturor :

„Cei doi trec prin liniştea plină de frunze / şi nu s-au sărutat încă niciodată. / Şi cineva spune, privindu-i : Drumurile / ei le-au durat, piatră cu piatră. / Şi încă nu s-au sărutat. Calcă lin. / Împiedicîndu-se de ţîrîitul greierilor".

Un „tren greoi" încărcat cu „piatră cenuşie", evocat într-o altă poezie, devine prilej de elogiere — prin analogie sugerată — a muncii modeste, de zi cu zi, nespectaculoasă, a muncii care stă la temelia tuturor înfăptuirilor :

„Nu pricepi nici una dintr-o mie / de culori pe care le-ai privi : / nici a serilor printre copii, nici a serii, nici a iasomiei, / dacă nu trăieşti cu bucurie, / sincera culoare cenuşie". (Trenul cu piatră).

Multe alte se pot spicui din volumul *Visele de dimineaţă*, crîmpeie de vis şi emoţie materializate în versuri cristaline. Aş cita *Jurnal*, poezie scrisă cu prilejul primului zbor al omului în spaţiul cosmic, *Dansuri la Săvineşti*, *Imagini din copilărie*, *Romantică*, neuitînd inspiratele notaţii pe marginea cărţilor lui Cehov şi Gorki, sau a spectacolelor lui Obraztov. În general vorbind, tînărul poet scrie într-o limbă curgătoare, muzicală, ştie să evoce peisaje, momente, stăpîneşte tehnica sugestiei poetice.

Am sentimentul, însă, citind *Visele de dimineaţă*, că tinereţea autorului, ca şi tinereţea realităţii noastre noi, pătrund încă prea timid în paginile cărţii. Poetul se complace deseori într-o postură de visător solitar, de contemplator al vieţii înconjurătoare, pe care o priveşte din afară, cu aerul unui copil care de abia descoperă lumea. Din această pricină, multe pagini apar, cu toate frumuseţile de detaliu, anemice, reci, lipsite de pulsaţie. Unele imagini seamănă, prin caracterul lor livresc, confecţionat, cu nişte flori de gheaţă. A asemăna, bunăoară, „pietrele albe", destinate construcţiilor, cu nişte scrisori de dragoste, înseamnă a cădea în artificiu, în preţiozitate, în manierism. Multe la număr, poeziile de dragoste din volum sînt, în majoritatea cazurilor, de o factură minoră, părînd simple notaţii de jurnal intim sau pasaje din scrisori parfumate : *„Uite aşa ne înstrăinăm, zi de zi / Depărtarea ne-a înconjurat / Depărtarea ne-a învins. / Nu-mi mai atingi nici fruntea, cu degetele străvezii, / nici părul, nici braţul întins..."* etc.

Convinşi că Florin Mugur este un poet superior cărţii pe care a publicat-o (carte ce reprezintă, totuşi, mai mult decît o promisiune), atragem atenţia asupra îndatoririi de a depăşi mai hotărît atitudinea contemplativă, de a se zmulge dintr-un anumit romantism desuet, ancorînd cu mai mult curaj în problematica majoră a timpului nostru, aşa cum de altminteri se îndeamnă singur, în *Romantică* :

„Un romantism în haina de lucru, mai profund, / vrei gesturile tale şi mintea să le-anime : / mişcări deschise, care iubirea n-o ascund, / şi fără de enigme, de-ncolăciri şi schime".

D. PĂCURARIU: DIMITRIE BOLINTINEANU

În diverse articole şi comunicări, tipărite, fie în publicaţii de specialitate, fie în reviste literare, în alegerea de documente inedite privitoare la Ion Ghica, publicată în 1959, iar acum în cartea despre Bolintineanu, apărută în *Mica bibliotecă critică*, tînărul istoric literar D. Păcurariu s-a dovedit un cercetător pasionat şi înzestrat al trecutului literaturii noastre. Referiri la unele documente necunoscute, descoperite în urma unor cercetări de arhivă, găsim şi în micromonografia *D. Bolintineanu*, care, în partea consacrată vieţii poetului, completează informaţia istorico-literară cu o seamă de date noi. Reconstituirea biografică se îmbogăţeşte de asemeni prin ample citate din publicistica scriitorului, rămasă în periodicele timpului şi, ca atare, cunoscută deocamdată doar de specialişti. Bine alese, pasajele din diverse articole ale lui Bolintineanu, pe care le transcrie D. Păcurariu, pun în lumină concepţiile înaintate ale scriitorului, patriotismul şi democratismul lui.

Meritorie este şi acea parte, preponderentă, a cărţii, care înfăţişează opera lui Bolintineanu. Cu un deplin devotament pentru obiectul cercetării, autorul micii monografii a parcurs tot ce a publicat fecundul scriitor, neezitînd nici în faţa compilaţiilor şi a altor producţiuni greu de citit, din perioada declinului său. Tinereţul studios găseşte astfel în carte tot ce trebuie ştiut despre Dimitrie Bolintineanu. Tuturor celor ce studiază literatura şi personalitatea autorului *Florilor bosforului* şi *Legendelor istorice*, al romanelor *Manoil* şi *Elena* — unele din cele dintîi care s-au scris în limba noastră, — al poemului *Conrad*, D. Păcurariu le-a pus la dispoziţie un deosebit de util instrument de lucru.

Fără să întreprindă analize artistice minuţioase, D. Păcurariu formulează, în paginile cărţii sale, caracterizări, observaţii succinte, edificatoare, facilitînd cititorului, şi pe această cale, orientarea în cuprinsul operei lui Bolintineanu. Cum a observat însă I. D. Bălan, în *Gazeta literară*, anumite „frumuseţi din poezia lui Bolintineanu sînt lăsate în umbră", datorită insuficientei sublinieri a acestora, sau a redusei preocupări de a ierarhiza operele poetului, distingînd ce e viabil artisticeşte de ceea ce prezintă doar o importanţă documentară. Poezii celebre ca *San Marina* şi *Mihnea şi baba*, bunăoară, meritau o analiză mai aprofundată. Prin reliefarea meritelor artistice ale creaţiei lui Bolintineanu, a contribuţiei poetului la evoluţia mijloacelor de expresie ale liricii româneşti, lucrarea lui D. Păcurariu, de o certă utilitate, ar fi avut, evident, de cîştigat în substanţă.

D. Micu

● note ● note ● note ● note ● note ●

„Ciudata problemă a nopţilor"

Geo Dumitrescu face parte dintre acei poeţi pe care îi întîlnim destul de rar în publicaţiile noastre, dar de fiecare dată, parcă pentru a justifica o absenţă mai îndelungată, apare cu cîte un poem. Nici ultima sa apariţie din **Gazeta literară** de joi 12 iulie nu desminte regula cu care ne-a obişnuit, nu o desminte mai ales sub aspectul interesului deosebit pe care-l prezintă acest poem. „Ciudata problemă a nopţilor" este dezbătută de poet cu multă pasiune şi inteligenţă artistică, cu o argumentaţie metaforistică bogată şi inventivă. Totul e atît de convingător, încît îţi vine să exclami o dată cu poetul :

Trebuie să fie o soluţie / Ne trebuie nopţi mari, întregi, / duble, dacă se poate, — da, duble, / cîte două nopţi pentru fiecare zi. / ca să putem măsura şi socoti / toată avuţia şi toată puterea fiecărei zile, / ca să putem prelucra tot polenul îmbelşugat — / sfînta pradă / pe care oamenii o adună...

Problema aceasta Geo Dumitrescu nu o reduce la simpla luptă pe care o dă poetul în timpul nopţii cu materialul destinat „să se facă vers". Ea are implicaţii sociale şi istorice mai largi, rezolvarea ei aparţine ca o necesitate stringentă.

Ajunge ! — cere poetul :

Să se confiste nopţile de la cei ce dorm ziua /zugrăvind-o în culoarea întunecată a nepăsării / şi zicînd că e noapte. / de la cei ce-şi plimbă aghioasele melancolii /, de la cei ce dorm în post în ghereta de gardă a zilei, / de la cei ce trăiesc dormind într-un somn perpetuu.

Poetul cere sporirea „productivităţii nopţii", inovaţii, metode îndrăzneţe, folosirea la maximum a tuturor posibilităţilor : O, dar vastele noastre resurse interne, resurse uitate ! / Nopţile pierdute în somnul adînc al veacurilor, / în drumul nesfîrşit al istoriei / nopţile ucise în anii lungi de robie, / în lungii ani pierduţi ai războaielor...

Este firesc ca după o atare argumentare poetul să nu se împace cu nopţile prea mici — „înguste vîlcele între munţii înalţi ai zilelor".

Versul este „o floare de noapte" — spune poetul, iar „noaptea ard mai puternic şi cuptoarele oţelarilor şi condeiele". Tocmai aceasta îl obligă pe poet să găsească neapărat o soluţie, iar soluţia — singura bună şi generoasă — e soluţia de a urma exemplul vieţii.

Salutăm prezenţa unui astfel de poem în paginile **Gazetei Literare.**

N. Stoian

Nu Ronetti, ci Ranetti

Am întîlnit cu toţii, în ultima vreme, în articolele de critică literară, pomenită de zeci de ori, cu sau fără rost, celebra frază prin care George Ranetti întîmpina, în 1901, apariţia volumului de „Momente" al lui I. L. Caragiale : „Nu momente, maestre, ci „monumente" trebuia să botezi admirabilul volum".

Iată ce citim însă într-un articol („Expoziţia Caragiale") semnat de Ioana Voicu, în „Contemporanul" din 29 iunie a.c. : „Caragiale dramaturgul e urmat îndeaproape în lumea largă de nuvelist şi povestitor, de autorul schiţelor şi monumentelor (sublinierea autoarei), cum le-a denumit, cu verva-i cunoscută, Ronetti Roman *(sublinierea noastră.)*

Deci nu George Ranetti, cum credeam noi, ci Ronetti Roman ... Între Ronetti şi Ranetti e desigur o deosebire destul de mică, dacă ai sta să judeci după litere. Totuşi nu sîntem înclinaţi să credem că fraza cu pricina i-ar aparţine lui Ronetti Roman, din următoarele 10 motive. În primul rînd pentru că ea aparţine în mod sigur lui George Ranetti şi... celelalte motive renunţăm să le mai enumerăm.

Care va să zică, nu Ronetti. maestre, ci Ranetti.

Maria Soare

mult e dulce...

Modelînd cu grijă chipul omului, căutînd „poze" cît mai expresive, larg cuprinzătoare a emoţiei artistice, sculptorii, la rîndul lor, prezintă lucrări diferite ca inspiraţie sau realizare .

Sculptorul Romulus Ladea expune un portret expresiv, reprezentîndu-l pe scriitorul Ion Popovici-Bănăţeanu. Portretul, într-o interpretare plastică monumentală, conţine o puternică interiorizare, avînd o organică legătură între expresia mîinii, care fine o carte (!) şi agerimea privirii, care concentrează o gîndire pătrunzătoare, sporind expresivitatea întregii figuri. Modelînd în planuri largi, artistul a ştiut să insiste doar asupra acelor detalii ce măresc expresivitatea conţinutului.

Vetro Arthur prezintă un portret — „Cap de fată" — a cărui expresivitate rezultă din stilizarea trăsăturilor, din modelajul calm, echilibrat".

(Mircea Deac — „Expoziţiile regionale 1961 — *Cluj — Arta Plastică* 2/1962).

„Cineastul a reconstituit, cu ani în urmă, un Bucureşti al cocioabelor mizere şi al grădinilor de zarzavat irigate de grija maternă *a unei Vete casnice, Bucureşti al străzilor* pavate cu cheresteaua *din depozitul „apropitarului" Titircă — Inimă rea, oraş al* „Iunioanelor" *cu boschete discrete şi scene însufleţite de picioarele dansatorilor de „French-cacan" local. Acea parte specifică a mahalalei care va furniza peste decenii oligarhia financiară română, marcînd* începutul de parvenitism de o rapiditate aproape unică *în istoria capitalismului, a fost evocată realist pe ecran din elemente sumare dar pregnante".*

(Alice Mănoiu — *Tribuna*, nr. 27, din 5 iulie 1962).

„Noi împletim în cîntec fuior de magistrale
Şi gruiul bunăstării ne e tot mai înalt."
(Ion Şerban — *„Marş spre viitor" — „Albina" nr. 758, 4 iulie 1962)*

„Brigada de zidari a gospodăriei apropie de acoperiş construcţia a încă unui grajd, masiv cît o arenă de fotbal".

(N. Popescu-Bogdăneşti : *„In gura Bărăganului" — Contemporanul nr. 27 (821), vineri 6 iulie 1962).*

cronica literară

„UCENICIE NEÎNTRERUPTĂ"

de Marin Bucur

O tînără poetă afirma de curînd, că este mai atentă la adevărul vieţii decît la „cadenţele şchioape ale versului", fapt care trebuie înţeles ca o metaforă a primatului vieţii în creaţie. Oricîte confesiuni, de felul acestora, au făcut poeţii, (care, firească, au meritat acest nume), cînd au avut de comunicat adevăruri despre viaţă, n-au lăsat versurile *şchioape*, cu rime la întîmplare, sunînd „din coadă". Emoţia estetică în faţa marilor transformări materiale şi spirituale din ţara noastră nu este o substanţă care se păstrează oricum. Ca şi pietrele rare, care-şi valorifică frumuseţea numai prin migala giuvaergiului, ideile poetice nu trăiesc decît în măsura în care artistul le-a dăltuit în *cuvinte potrivite*, încercîndu-le sunetele şi vibraţiile, pentru a comunica întocmai ceea ce vine din adîncul sufletului. Un muzician nu va spune că-l interesează *adevărul*, neglijînd armonizarea, orchestraţia, ritmicitatea, pentru că în acest caz ar însemna să renunţe la însăşi natura specifică a artei sale. Dacă poetul nu caută gramul de uraniu în tonele de minereu, poezia se transformă într-o însemnare de bloc-notes, ostentativ antipoetică ; oricîte goarne va folosi, glasul lui nu va avea forţa de a pătrunde în sufletul cititorului.

Complexitatea vieţii noastre şi frumuseţea morală a făurarului noii societăţi impun poeziei o oglindire veridică, scrisă la o înaltă tensiune emoţională. Diversitatea modalităţilor stilistice e dictată de un imperativ major, de necesitatea de a cuprinde şi exprima un univers nou de manifestări umane. Mesajul pe care trebuie să-l comunice poezia se cuvine a fi tălmăcit într-o formă artistică superioară, capabilă să satisfacă exigenţele maselor de cititori.

„Tinerii scriitori — spunea la Conferinţa pe ţară a scriitorilor tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, — *urmînd îndemnul fruntaşilor scrisului nostru, să se deprindă, în munca grea asupra paginii, să facă „ucenicie neîntreruptă, pe toată viaţa" pentru a-şi perfecţiona măiestria. Criteriul de apreciere a unei opere de artă nu este numărul de pagini, ci mesajul şi fondul ei de idei, strălucirea ei artistică".*

Ucenicia literară nu înseamnă, aşadar, o preocupare exclusivă pentru formă. Ucenicia este în primul rînd la viaţă. Cunoaşterea în adîncuri a oamenilor şi nevoia de a nu termina niciodată *documentarea*, aduc inerent şi necesitatea unei ucenicii asupra textului. Creatorului integrat în viaţă, în plin elan al luptei pentru desăvîrşirea socialismului, modalitatea poetică nu-i poate rămîne indiferentă. Viaţa obligă pe poeţii tineri nu s-o *consemneze* în versuri, ci s-o *cînte*, s-o exprime într-o frumuseţe artistică echivalentă. Din păcate, unii poeţi tineri se rezumă la un arsenal poetic insuficient, stereotip şi plafonat. Noul conţinut de viaţă, atît de variat în manifestări, este tălmăcit uneori într-un limbaj inexpresiv, cu multe locuri comune, apelîndu-se la procedee vechi, ori la o terminologie fals inovatoare. Cadenţa *şchioapă* a versului răspunde în acest fel unei infirmităţi a fondului. Versul alb, despre care s-a scris şi probabil că se va mai scrie, cît timp se va scrie şi poezie, le-a aparut multora dintre aceştia, ca o soluţie salvatoare de a se strecura spre Parnas. Poezia nu-şi cere firească un vestmînt unic. Safirul rămîne safir, indiferent de forma în care a fost tăiat. Nu discutăm deci dacă ar fi mai bine să se scrie în vers clasic sau în vers alb, ci de a vedea măsura în care se realizează poezia pe dimensiunea epocii noastre. Patosul tinereţii care a cristalizat individualităţi în lirica românească contemporană, la poeţi ca N. Labiş, Al. Andriţoiu, I. Brad, I. Horea, T. Utan, este simulat la unii confraţi ai lor, mai tineri, printr-un montaj verbal strident. Lipsa experienţei şi a trăirii complexe a fenomenelor sociale, precum şi a unei dăruiri aprinse este acoperită de un material verbal pompos. Ceea ce trebuie să se subînţeleagă, să deducă cititorul, este expus cu un timbru violent, făcîndu-se din acesta o manieră stilistică. Unii tineri poeţi se complac în a-şi împrumuta unii altora uneltele, utilizînd o sumă redusă de metafore, căutînd cuvinte cu valoare superlativă. Astfel, în loc să cutremure prin sensuri adînci cititorul, îl distrag printr-o compoziţie ditirambică şi fals patetică. În multe poezii, cuvinte cu sonoritate, ca : *pur*, *frenetic*, sînt întrebuinţate unde trebuie şi unde nu trebuie. Pe aceeaşi pagină a „Luceafărului" („Comunismul — tinereţea lumii") — *frenetică* este şi renaşterea lumii (Ovidiu Genaru, *Peisaj*) şi Dunărea care „se zbuciumă, amplă. *frenetică*". (A. Dohotaru, *Şantier*), *Pur* este sîngele nostru (N. Dolingă, *Să nu te miri*, „Scrisul bănăţean" nr. 4), arderile sînt *pure* (C. Abăluţă. *Elemente*. „Iaşul literar" nr. 4), *pur* este profilul pe care şi-l „împlineşte mereu" inima „în lumina comunismului" (C. Abăluţă, *Cîntec de laudă*. „Scrisul bănăţean" nr. 3). Aceştia, în loc să se străduiască la şcoala grea a uceniciei literare şi să descopere frumuseţi proprii ale limbii noastre, se mulţumesc, în poeziile citate, cu însemnări şterse, prozaice. Se observă apoi, la alţii, un stil strident, rezultat din folosirea epitetelor cu valoare maximală : zborul e *profund* (Ion Iancu Lefter, *Cavalcada tractoarelor*, „Viaţa românească" nr. 5), poetul e uimit de *profunzimea* frumuseţii umane (Anghel Dumbrăveanu, *Să visăm*. „Scrisul bănăţean" nr. 3), blocurile sînt *enorme*, huietele *grozave* (A. Gurghianu, *Omul şi muntele de piatră*. „Steaua" nr. 5). Epitetele sînt uneori puse la întîmplare, fiind absentă o deliberare îndelungă asupra textului. I. Rahoveanu, şi nu este singurul, dă drumul unei avalanşe ameţitoare de epitete. Frumuseţea femeii nu se impune prin acest limbaj preţios şi incoerent :

„Se proiectau cutezanţele munţilor în văzduh,
Şi valuri spre larg, pînă jos. / Imaginea ei, de lumină-n mişcare, / Era un fulger dur, melodios..."
(*Imagine*. „Scrisul bănăţean" nr. 4)

Aglomerarea creează o perturbare a emoţiei poetice. Autorul scapă comparaţii care se anulează reciproc, căci fulgerul ori e *dur*, ori e *melodios*, ca să nu mai vorbim de faptul că noţiunea de *fulger* este incompatibilă cu cele două epitete. O asemenea licenţă contravine relaţiei posibile între fenomene.

Lipsa de finisare şi graba fac ca poezii concepute pe idei valoroase, de substanţă, să fie compromise. Într-o poezie, în cinci versuri se foloseşte de patru ori un verb, fără a se simţi nevoia repetiţiei (Se *clatină* frunzele — ce se mai *clatină*... / *Se clatină* frunzele — nici nu e vînt. / Zîmbetul tău e de platină / Şi se *clatină* frunzele-n vînt !/ Arborii lucii îşi *clatină* pletele... (Laurenţiu Ciobanu, *Documentare în mină*. „Iaşul literar" nr. 4).

Un poet tînăr, care a dat lucrări demne de interes, este tentat şi el de o asemenea „costumaţie". Plugurile vin în rînd *preocupate* (M. Scorobete, *În larg*. Steaua nr. 5). Altă dată introduce un limbaj ininteligibil, folosit odinioară în poezia ermeticilor: „Ca un om cu paşii lui limitaţi, simplificaţi / nesfîrşit în turme şi pluguri".

Acelaşi poet cultivă dimpotrivă un vers simplist. Despre creşterea şeptelului, scrie într-un ton păşunist :

„Vă mîngîi şi vă tot privesc de-aproape / Cum v-aţi schimbat şi voi şi mă tot mir / Eraţi pe-atuncea numai două, slabe / Ca nişte care vechi cu coviltir. / Azi cîmpul de sub limite-l dezleg / Să vă încapă — multe şi frumoase, / Cum duceţi un văzduh întreg / Pe şoldurile voastre lenevoase. / Intraţi în grajd ca pe un bulevard. / Culcaţi cochet copita pe asfalt. / Lumini electrice vă ard / În coarnele întoarse spre-nalt. / Şi coarnele superbe traectorii / Printre adăpători arteziene ; / Se înfig în soare şi revarsă zorii / În zilele de Iambori şi Joiene".

(*Poezie despre şeptel* „Steaua" nr. 5)

Stilul poetic fără rimă şi ritm, la care migala asupra cuvîntului sînt îndepărtate ca nişte ustensile demodate, se întîlneşte deseori. Poezia, nefinisată, se transformă într-o pagină de proză nereuşită, aşezată în versuri, pentru a aminti cititorilor că e vorba de poezie.

Iarăşi spunem că nu criticăm o anumită modalitate poetică. S-au scris poezii frumoase şi fără ajutorul rimei şi al metricii, dar numai atunci cînd a existat un fior poetic autentic, iar îndepărtarea de la prozodia clasică nu a însemnat şi îndepărtarea de la Poezie. Cîteodată, poezia de „notaţie" ascunde tocmai lipsa unui conţinut de viaţă, filtrat prin personalitatea artistică a creatorului. Cuvintele sînt determinate de fascinare formală a poetului, care se complace în sonorităţi goale :

„Lumina. lumina pămîntului, mîinile voastre / Ridicate în sus ca o uriaşă trăsătură de unire / Între pămînt şi soare. / (Pămîntu-i ca şi soarele / Ori e al tuturora de-opotrivă / Ori nu mai este al niciunuia), / Între aceste două litere primordiale / Ale vieţii".
(C. Abăluţă. *Lumina pămîntului* „Luc." nr. 13/62).

Patetismul scenei este strict de domeniul lexical, o înşiruire de metafore cît mai „noi", un expozeu umflat fără o acoperire de idei. Repetiţia inutilă, comparaţia căutată, puteau fi eliminate printr-o autoexigenţă severă. Nu este suficient numai să scrii, trebuie să revezi ceea ce ai scris. Balzac şi-a scris romanul *Medicul de ţară* în 72 de ore şi l-a corectat în 60 de nopţi. Maeştrii poeţilor noştri, Eminescu şi Arghezi, s-au socotit toată viaţa ucenici ai scrisului, tăind cu atenţie marmora lexicală, într-o încordare dureroasă, pentru aflarea. dintr-o mie de cuvinte, a aceluia singur care este cel mai bun pentru a exprima întocmai starea poetică. Unii tineri poeţi, însă, în loc să înveţe să şteargă de o sută de ori cuvîntul pentru a alege pe acela care exprimă „adevărul", îşi împăunează stilul cu înfloriturl artificiale, folosind cuvinte în mod impropriu. De pildă, în versurile :

„Aşezînd cu un gest *viziunea* unui furnal /.../ Treceau oamenii, cu o floare *în dreptul surîsului*"
(Adrian Dohotaru, *Şantier* „Luceafărul" nr. 13)
„Sîntem născuţi dintr-un pămînt *mare*"
(Sina Dănciulescu, *Coordonate*, idem)

de ce oare o fi socotind poetul că e mai bine să scrie *viziune* şi nu imagine, profil etc. *Viziunea*, reiese din contextul frazei, e folosită în sensul de *imagine*, dar ce diferenţă semantică între cei doi termeni : Există o logică în afirmaţia că generaţiile tinere s-au născut dintr-un pămînt *mare*, sau că oamenii îşi aşează florile *în dreptul* surîsului? Poate fi imaginată o asemenea relaţie ? Munca anevoioasă asupra paginii de manuscris, nu ar fi lăsat să scape asemenea asperităţi care strică imaginea artistică. O răspundere din acest punct de vedere o au şi redacţiile de poezie de la revistele literare, care trec cu îngăduinţă peste pasajele nelucrate suficient. Idei poetice interesante se pierd adesea din cauza unei insuficiente operaţii de redactare. Cu un limbaj preţios emfatic, cu o frază încîlcită ori plată, nu se reprezintă viaţa bogată a omului contemporan.

Aceste exemple sînt cu atît mai evidente, cu cît ele apar şi în contextul unor poezii în cea mai mare parte reuşite.

Meşteşugul artistic trebuie dublat cu ucenicia la şcoala realităţii. Frumuseţea formei va apărea atunci ca o obligaţie de a respecta întru totul frumuseţea vieţii.

INTERVIU CU VICTOR EFTIMIU DESPRE MĂIESTRIA LITERARĂ

Desen de TH. PALLADY

Poetul și dramaturgul Victor Eftimiu locuiește de mulți ani într-unul din blocurile care mărginesc grădina Cișmigiului în latura dinspre ulița Brezoianului. Aci, urcînd la întîiul etaj, am sunat într-o zi la ușa cunoscutului scriitor. Nu mi-a fost greu s-o găsesc, fiindcă de la capătul coridorului am zărit un perete întreg împodobit cu desene și caricaturi, încadrate în rame subțiri, ca la intrarea unui muzeu de artă plastică. Interiorul vastului apartament nu se desminte de acest preambul muzeografic. Lucrări valoroase, semnate de nume strălucite ca: Petrașcu, Palady, Iser, Tonitza, Luchian, Ressu, Dărăscu, ocupă, tablou lîngă tablou, întregul spațiu al pereților, împreună cu mari și scumpe covoare orientale, prestigioase în jocul lor de nuanțe și culori, închipuind flori și paseri, cîmpuri și armonii geometrice.

Maestrul Victor Eftimiu ne-a primit cu bunăvoința sa caracteristică. În biroul înțesat de cărți și manuscrise, între rafturile unde stau în ediții de rară bibliofilie: Racine și Corneille, Voltaire și Hugo, Tolstoi și Cehov, Nekrasov și Goethe, în acest climat atît de propriu muncii literare, s-a purtat, de-a lungul citorva dimineți, convorbirea noastră pe tema atît de veche și totuși atît de nouă, a măiestriei literare. Interlocutorul meu i-a cunoscut pe Caragiale, pe Delavrancea, pe Coșbuc, pe St. O. Iosif și pe Rebreanu și, tocmai în virtutea acestor dragi amintiri al căror depozitar sufletesc este Victor Eftimiu, l-am rugat, la începutul interviului nostru, să ne evoce anii debutului domniei-sale și prieteniile literare pe care le-a cultivat.

— Cînd ați început să scrieți?

— Am început să scriu, foarte tînăr, sub diferite pseudonime, la diferite publicații periodice. Prima revistă în care am tipărit a fost *Speranța*, din care au apărut numai patru numere și al cărei director, administrator principal, redactor, corector și împărțitor la chioșcuri eram eu însumi. Aveam vreo șaisprezece ani. Apoi, sub pseudonimele *Athanes* (poezii) și *V. E. Grecu* (proză) am colaborat la „Dumineca", al cărei director era regretatul poet dramatic și cronicar teatral de mai tîrziu, Adrian Verea. După un an-doi, am semnat întîia oară cu numele meu în „Viața literară și artistică", a lui Coșbuc, Ion Gorun și Ilarie Chendi.

— Vă rugăm să ne evocați cîțiva scriitori pe care i-ați cunoscut.

— Lui Ilarie Chendi îi datoresc înlesnirea debuturilor mele literare.

Viață de boem... Iată cafeneaua „Macedonia" din pasajul Doamnei, iată ceainăriile de pe Calea Văcărești, unde mă întîlneam cu V. Demetrius, Radu Baltag și cu alți poeți, iată lăptăria din strada Academiei, unde mîncam, pentru 25 de bani, cu Barbu Lăzăreanu, viitorul academician.

Colaborarea la „Viața literară și artistică" mi-a deschis, apoi, ușile „Imperialului", cafeneaua bunului elvețian Kubler, aflată cam pe locul unde se ridică azi aripa din dreapta a Palatului Republicii.

Ce mîndru mă simțeam să pășesc în acel sanctuar de poeți și artiști, pe care îi contemplasem cu cîteva luni în urmă, prin geamurile vaste ale vitrinelor! Primul pe care l-am zărit a fost Alexandru Cazaban, prozatorul mult talentat, care în curînd va împlini nouăzeci de ani și de care mă leagă o prietenie de peste o jumătate de secol.

Vînător pasionat, Cazaban mi-a făgăduit un iepure pe care-l aștept de cincizeci și cinci de ani. Deunăzi mi-a spus că mi-l va aduce cu siguranță cînd va împlini o sută de ani. Nu știu, însă, dacă eu voi mai trăi pîn-atunci.

Împreună cu mine, Cazaban este, cred, singurul care mai trăiește, dintre clienții „Imperialului". S-au dus, — cei mai mulți prea tineri — Ilarie Chendi, D. Anghel, St. O. Iosif, Ion Minulescu, Cincinat Pavelescu, Artur Stavri, D. Nanu, Al. Stamatiad și-atîția alții, pictorii Steriade, Iser, Satmary, Ressu, compozitorul Alfons Castaldi, sculptorii Paciurea, Stork și Späthe.

Să nu uităm nici pe Mihail Sadoveanu și Mihai Codreanu, care soseau citeodată de la Iași, pe Octavian Goga venit de la Sibiu.

Mi-aduc aminte că, odată, ieșind de la „Imperial" împreună cu G. Ibrăileanu, criticul ieșean mi-a împărtășit emoția pe care i-o dau clădirile bucureștene, cu două și trei etaje, și care i se păreau că urcă pîn-la cer.

— Tot mi se pare că se vor prăbuși peste mine! Ce-ar spune azi Ibrăileanu, ce teamă l-ar mai cuprinde la poala blocurilor înalte care se ridică în capitală și, de la o vreme, în patriarhala metropolă a Moldovei?

Alexandru Macedonski nu venea la „Imperial". Împreună cu discipolii săi, în frunte cu Mircea Demetriad, frecventa vara, grădina hotelului Boulevard, iar toamna și iarna cînd nu era la Paris — se ducea la cafeneaua High-life, peste drum de „Imperial".

Pe urmă, poeții, pictorii și actorii s-au sălășluit la Terasa Oteteleșanu, aflată pe locul unde e acum Palatul telefoanelor.

Clienții cei mai statornici ai terasei Oteteleșanu erau delicatul povestitor Em. Gîrleanu și mucalitul Ion Dragoslav.

Veneau citeodată la terasă George Coșbuc, Barbu Delavrancea (după premierele pieselor sale), Al. Davilla, C. I. Nottara, Ion Brezeanu, soții Bulandra și scriitori din generația mai tînără...

După primul război mondial, cafenelele literare și-au pierdut gloria. Se mai duceau cîte unii publiciști la Capșa, local rezervat pîn-atunci oamenilor politici, cucoanelor și filfizonilor din protipendada bucureșteană.

Astăzi, genul acesta de „boemi", copii ai nimănui, s-a pierdut. Nu mai are nimeni vreme de pierdut.

Scriitorii și artiștii își au atelierele lor, unde muncesc și-și primesc răsplata; actorii se duc la repetiții, joacă în fiecare zi. Toată lumea își vede de treabă, conducerea țării purtînd fiecăruia de grijă, dar cerînd fiecăruia contribuția leală la construirea socialismului, la prosperitatea patriei.

— Dar scriitorii străini pe care i-ați cunoscut?

— Am cunoscut, în străinătate, destui scriitori de mîna-ntîi, de la Edmond Haracourt și Luigi Pirandello, pînă la Hugo von Hoffmannstahl.

Printre cei mai interesanți îl socotesc pe Ilya Ehrenburg, pe care l-am întîlnit la Paris, la Moscova și apoi la București. E un romancier de clasă și un ziarist care nu-și are, cred, echivalentul în țările capitaliste. Spirit realist, cunoscător al politicii mondiale, filozof și poet, el stăpînește o gîndire profundă și luminoasă, un stil scăpărător, logică și umor, măsură și spontaneitate. Articolele lui Ehrenburg sînt, pentru mine, o permanentă delectare.

Cînd a fost la București, l-am salutat în calitatea mea de președinte al Societății Scriitorilor Romîni.

Cu alt prilej vă voi povesti, poate, debuturile mele în presa și cartea franceză, pe scenele Parisului, voi evoca și cafenelele cartierului latin, scriitorii și autorii celebri pe care i-am cunoscut.

Parisul, Budapesta, Viena și Berlinul, unde am avut atîția prieteni, plecați, unul cîte unul, metropole prin care am peregrinat, de cîte ori părăseam cetatea lui Bucur, cetate în care mă reîntorceam întotdeauna cu mare drag și pe care în vremea din urmă o văd înălțîndu-se și înflorind asemeni lui Făt-Frumos, care creștea într-un an, cît alții în zece...

— Ce ne puteți spune despre disputa cu privire la versul alb și versul clasic?

— Clasic sau alb, versul e menit să emoționeze pe cititor, prin gîndul, imaginea pe care le închide, prin perspectivele pe care le deschide, prin armonia împerecherilor de cuvinte, prin muzicalitatea lor. Dacă a reușit să transmită lectorului un fior de artă, poetul și-a făcut datoria.

Totul atîrnă de talentul său, de răsunetul pe care-l are în masa lectorilor.

Socotesc totuși că un ritm impecabil, cu accentul just pe silaba cuvenită, cu o rimă bogată, neuzată, cu alte cuvinte, versul numit clasic, ajută pe autor, trezește mai multă rezonanță în sufletul cititorului, e un aliat de preț în cucerirea acestui cititor. Găsesc că de la o vreme se cam abuzează de versul așa-zis alb, nu e decît o proză ritmată, uneori nici măcar ritmată.

Din două motive poeții moderni — și nu numai cei de la noi, dar și alții, din țările latine sau mediterane — folosesc versul alb.

Clasicizanții susțin cu oarecare maliție că practica versului alb vine și dintr-un anumit spirit de comoditate, ca să nu spunem: din oarecare lene. E mai ușor să scrii la repezeală ce-ți vine sub condei, decît să șlefuiești strofa stih cu stih, închizîndu-ți gîndirea ca într-un pat al lui Procust, respectînd prozodia, căutînd o rimă cît mai nouă.

Versul alb te scutește de toate aceste strădanii.

Acesta ar fi motivul pentru care ne vedem invadați de poemul în proză, menit să înlocuiască balada, sonetul, liedul.

Al doilea motiv ar fi următorul:

Imitatori ai poeziei franceze, care numără opt secole de existență și a epuizat toate ritmurile, toate sonoritățile și toate rimele acestei frumoase limbi, poeții noștri, uitînd că graiul romînesc e mult mai bogat în posibilitățile de mlădiere și varietate, se transpun în mentalitatea versificatorilor occidentali saturați de aceleași cadențe și împerecheri seculare. Fiecare școală literară din Franța a urmărit o dezrobire. Romanticii s-au dezrobit de clasici, parnasienii de romantici, simboliștii de parnasieni, hermeticii de simboliști, iar practicanții versului liber au căutat să se scuture de hermetism, în căutarea accentului nou, a formulei inedite, a sunetului care să nu amintească pe cutare precursor. S-au experimentat formule peste formule. Într-adevăr, fie clasic, romantic, parnasian, simbolist, hermetic, orice poem aminteste pe un maestru, trezește ecouri cunoscute și obsesiuni vetuste.

Noi avem norocul să posedăm o limbă care nu s-a uzat încă. Ritmuri bogate, mii de cuvinte care nu s-au rimat pîn-acum așteaptă pe meșterii făurari care să ducă spre perfecțiune, spre eleganță, spre noblețe acest grai străbun în permanentă transformare.

— Ne apropiem deci de problema măiestriei literare...

— Cu puțină bunăvoință și mult meșteșug, orice idee se poate încadra într-un vers perfect, într-o limbă din care orice „licență poetică" să fie exclusă, orice scrîntează a ritmului, orice accent greșit, eliminate. Mai ales poeții tineri trebuie să-și facă ucenicia, exprimîndu-se în versul regulat, experimentat.

Cel mai mare poet al versului liber francez, belgianul Emil Verhaeren a debutat prin cîteva volume de poezii tradiționale, care vădesc o deplină posesiune a meșteșugului de truver.

Numai după ce cunoști la perfecție meseria, ai dreptul să evadezi din ea și să cauți orizonturi noi. Întrucît ne stînjenește prezența sonorităților finale ale unui stih?

Rima e un progres față de versul nerimat al celor vechi. E un adaus de frumusețe și de muzicalitate, un ajutor al memoriei. A scoate rima din poezie înseamnă a lipsi de purpură și de hermină vestmîntul ei.

Cunoașteți vreo bucată de antologie care să nu fie scrisă în formă perfectă? Îmi puteți cita un rînd frumos, ajuns popular, care să fie desprins dintr-o poemă în versuri neregulate?

...Dar, încă o dată, toate sînt în funcție de talentul poetului.

Între cîntecul perfect rimat și ritmat al unei mediocrități, voi prefera versurile fără rimă, atît de tulburătoare, ale lui Eminescu, din „Oda în metru antic":

„Nu credeam să-nvăț a muri vreodată...
Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi
Ochii mei înălțam visător la steaua
Singurătății."

Mileniile de poezie, de pictură, de muzică, de artă statuară, au epuizat, se pare, toate formele clasice de expresie artistică.

Creatorii de frumos au căutat forme cît mai noi, un accent inedit.

Epoca modernă se caracterizează printr-o tendință de evadare din academism, prin scuturarea de anumite reguli rigide, prin mai multă libertate și fantezie în alegerea și tratarea subiectelor.

Am pomenit de belgianul Emil Verhaeren, poet de limbă franceză, care, înainte de a trece la versul liber, a publicat sute de poeme ritmate și rimate în versuri clasice.

Lunga lui experiență pe drumurile bătute i-a înlesnit accesul orizonturilor noi. Trecutul de învățătură al unui artist e o garanție că la temelia creației sale e un postament solid, care susține construcția nouă.

Ca s-ajungă la formele geometrice, ale genului care i-a adus celebritatea, pictorul Pablo Picasso a făcut o pictură clasică de toată frumusețea.

Sculptorul Brîncuși, pe care l-am cunoscut încă din vremea cînd era un necunoscut cu părul și bărbuța negre, mi-a arătat odată, în atelierul său de la Paris, o serie de replici ale aceleiași lucrări, opt sau nouă variante.

Sculptura inițială era de-o perfecțiune incontestabilă, respectînd toate regulile academice. Pe măsură ce frămînta în lut o nouă variantă, el o simplifica, tinzînd spre stilizare și spre sinteză. Rămas la primele forme ale creației sale, Brîncuși ar fi fost un mare sculptor clasic. Oprindu-se la a patra sau a cincea interpretare a aceluiași model, e un mare sculptor modern.

Ajuns la realizarea supremă — și pe care n-o puteam înțelege decît referindu-mă la variantele anterioare — el a devenit maestrul cel mai original, unanim apreciat de specialiștii celor două emisfere.

Dar cîtă trudă, cîtă migală, pînă să-și atingă idealul, pînă să-și impună originalitatea, personalitatea! Cîte dușmănii, cîte ironii nu i-a fost dat să stîrnească.

Despre „femeia care coase", pe care a cizelat-o de opt sau nouă ori pînă s-ajungă la sinteza ei, un răutăcios a spus că reprezintă un rinichi sau un bob de fasole.

„Capul de copil", atît de plastic și de expresiv la început, a ajuns, în expresia lui supremă, un simplu bulgăre de marmoră lustruită, în care numai un detaliu, pe ici-pe colo, amintește surîsul suav al modelului.

„Această materie nobilă care e marmora, n-are nevoie să fie cioplită, ci numai lustruită: trăiește prin propria ei frumusețe" mi-a spus genialul și paradoxalul artist, mîngîind piatra rotundă și lucie.

L-am vizitat pe Brîncuși mult mai tîrziu, cînd ajunsese un patriarh cu barba albă, în plenitudinea talentului și a gloriei. Atelierul îi era supraîncărcat de reproduceri ale capodoperelor sale, care, pe mine, ca pe orice om învechit, mă contrariau.

Dar, părăsind acea încăpere apăsătoare, grea de originalitate, de-o tulburătoare poezie și inedit, n-am mai putut contempla decît cu indiferență statuile din parcurile și bulevardele pariziene, atît mi se păreau de prăfuite, de ruginite și de anodine, sub povara amănuntelor inutile, obositoare în uniformitatea lor academică.

— Să trecem acum, dacă-mi îngăduiți, la alt domeniu al muncii intelectuale. Gazetăria este oare incompatibilă cu literatura?

— Am început ca gazetar: întîi ca reporter de fapte senzaționale, apoi foiletonist, apoi comentator al fenomenului social. Paralel cu activitatea mea de versificator, nuvelist, romancier și dramaturg, am făcut în permanență gazetărie.

— Nu v-ați ferit — deci — de documentare, de cunoașterea vieții.

— Nu. Am trăit în realitatea imediată, în contact cu viața multiplă, cu suferințele, aspirațiile, revoltele, triumfurile și decepțiile semenilor mei. Am cunoscut mizeriile satului și ale periferiilor bucureștene, scrîșnirile din dinți ale celor năpăstuiți, orgoliul, obrăznicia celor bogați și puternici, turpitudinile politicianiste, trădările, parvenirile, prăbușirile oligarhiei de odinioară, întregul cortegiu de suferințe ale poporului, lăcomia și cruzimea celor îmbuibați.

Îndelungate decenii de ziaristică m-au făcut să fiu în permanență treaz, mi-au dat o experiență a vieții, o filozofie și promptitudine și o elasticitate pe care omul izolat în biroul său de lucru, în propria lui fantezie, nu le poate cunoaște, nu le poate cuceri.

Gazetăria te face să prețuiești valoarea fiecărei secunde, să fii vigilent, exact, să ai inițiative, să nu amîi nimic, să nu lași pe mîine ce poți face azi.

— Ați scris și reportaj?

— Bineînțeles. Reporter de fapte diverse pe la 16—17 ani, nu mă mulțumeam, ca alți colegi de breaslă, să transcriu dintr-o condică pusă la dispoziția presei de către prefectura poliției: furturile, incendiile, crimele, sinuciderile petrecute în ajun. Alegeam „întîmplarea din capitală" ce mi se părea mai interesantă și mă transportam „la fața locului", să văd cu proprii mei ochi ruinele pricinuite de un foc, cadavrul de la gropile Tonola, spînzuratul din strada Pacienței.

Veneam în contact direct cu populația mizeră de la marginile Bucureștilor, cu bieții copii goi, cu pîntecele umflate și piciorușele subțiri ca niște bețe, acoperiți cu mîzga verde a liniei-broastei, culeasă din băltoacele putrede unde se scăldau în amiezile toride.

Bordeie ascunse pe locurile unde astăzi se ridică falnice blocuri, circiumi sordide, unde se îmbătau spărgătorii și saltimbancii, terorizați de cîte un subcomisar venal.

Mai tîrziu, cînd am început să fac cronici teatrale, mă duceam după spectacol la tipografie, unde îmi

scriam recenzia. Culeasă pagină cu pagină, pe măsură ce o scriam și corectam șpaltul pînă la ultimile rînduri, acea cronică dramatică era gata la trei dimineața, iar după cîteva ore, o citeau bucureștenii în foaia care mirosea a cerneală proaspătă.

Am încă în nări mirosul de plumb al tipografiei, port încă în fundul sufletului imaginea prietenilor culegători, din care nu știu dacă mai trăiește vreunul.

„Acolo unde miroase a cerneală de tipografie și a clei de lipit decorurile, acolo e patria mea", am scris odată.

— Așadar, o laudă a muncii de gazetar și un îndemn pentru tinerii scriitori!

— Da. Nimic nu mi-a dat mai multe satisfacții decît munca. Munca de reporter și de foiletonist m-a învățat să scriu simplu, limpede și concis, să evit tot ce e inutil, tot ce e repetiție, să fiu cu picioarele pe pămînt, atuncea cînd capul o lua razna în nori.

Intelectualilor care privesc cu o superioritate disprețuitoare îndeletnicirea de gazetar, le aduc aminte că paginile cele mai frumoase ale lui Victor Hugo sînt cele cuprinse în volumul său de reportaje „Choses vues" (Lucruri văzute).

— Și acum încă o întrebare: literatură „pentru copii", sau „literatura copiilor"?

— Copiilor nu le place literatura zisă „pentru copii". Și nu numai azi, cînd progresul tehnicii le oferă, la fiecare pas, uluitoarele născociri ale tuturor științelor. Înregistrarea lor cotidiană le pune mintea la încercare, le maturizează proaspăta gîndire. Dar încă de demult, din copilăria noastră, cei mici nu erau încîntați de poezioarele și povestirile drăgălașe, care aveau în ele ceva didactic. Se simțeau acei copii păpuși automate cărora li se debitează fleacuri bune pentru alții, mai mici decît ei.

— La ce ar trebui să se gîndească întîi un scriitor care se adresează copiilor?

— Cînd scriu cîte un basm, — și am scris foarte multe, cărți întregi — mă gîndesc dacă această lectură m-ar interesa pe mine însumi, cel de odinioară, cel care n-avea încă zece ani. Mă transpun în ființa lui spirituală, caut să tulbur, să înaripez imaginația tînărului cititor, să-i țiu interesul treaz, să nu-i dau impresia că sînt mai mare și mai deștept decît el.

Vechile povestiri ale lui Charles Perrault, cel cu motanul încălțat, Scufița roșie și alte mici narațiuni care se debitează de atîta vreme copiilor de pe tot globul, mi se par perimate, inutile, fără nici o învățătură. Ca Perrault au mai scris mulți, chiar unii băsmuitori ai noștri. Ticluite numai pentru anecdotă, neurmărind o finalitate înălțătoare, aceste povestiri n-au nici o etică, nu învață nimic pe copil, nu-i fortifică sufletul și spiritul. Și nu sînt nici măcar amuzante.

Fantasticul nu este unit cu tendința de-a ridica, de-a însufleți pe micul cititor, căruia, astăzi, acele băsmulețe îi par neverosimile, puerile.

Personal, am căutat ca povestirile cuprinse în volumele „Corabia cu pitici", „Povestea minunată", „Păunașul codrilor", „Prichindel", „Iepurașul de turtă dulce", „Poveștile lui Moș Cocoloș" și altele, să cuprindă, în cadrul unui conflict interesant, un îndemn spre mai bine, sentimente de solidaritate omenească, de eroism și de modestie, de sacrificiu în slujba semenilor, dragostea de patrie și de dreptate, revolta împotriva asupritorilor, compasiune pentru cei oprimați, curaj, cinste, dezinteresare, tot ce înnobilează pe om, tot ce pregătește omul nou al epocii noastre, socialiste.

M-am străduit să scriu aceste compoziții legendare cu simplicitate, fără pedanterie, fără ifose de moralizator. Am urmărit ca învățătura lor să se desprindă din însăși acțiunea povestirii, iar nu din sfaturi și maxime oneste, care oricît de folositoare ar fi, tot sfaturi rămîn, tot învățăminte ostentative.

Se poate scrie un întreg capitol despre absurditatea vechilor basme pentru copii. Începînd cu povestea acelei fetițe pe care o mănîncă lupul, fără ca micuța să fi avut vreo vină, să fi fost neascultătoare, și analizînd fiecare altă istorioară de genul acesta, te întrebi ce-a vrut să înțeleagă autorul, ce finalitate se desprinde din scrisul său, dai din umeri nedumerit.

Cu mare bucurie scriu povestiri culese din folclor, transfigurate, povestiri plivite de încărcăturile inutile. Literatura destinată celor mici, făcută să intereseze și pe cei mari, mi se pare îndeletnicirea cea mai plăcută a unui scriitor.

Sînt recunoscător copiilor care mi-au adus atîta public matur, pe însoțitorii lor, la piesa „Înșir-te Mărgărite" și la alte piese culese din bogata recoltă a fanteziei populare.

„Editura tineretului" și „Colecția de povestiri fantastico-științifice" merită toate laudele noastre pentru bogatele tipărituri pe care le oferă celor mici, pregătindu-i pentru lecturile severe de mai tîrziu...

Plecînd de la maestrul Victor Eftimiu, am reintrat, în drumul spre casă, în Cișmigiu. Am trecut pe lîngă leagănele și movilele de nisip ale copiilor, pe lîngă grupurile copiilor de vîrsta „grădiniței", scoși la plimbare de educatoarele lor, și — bineînțeles — m-am gîndit, nu fără o secretă mîndrie, așa cum abia îmi spusese și autorul lui „Înșir'te Mărgărite", că treceam de fapt pe lîngă cei mai mici iubitori de literatură din țara noastră, cititorii pasionați pentru lecturile severe de mai tîrziu...

Reporter

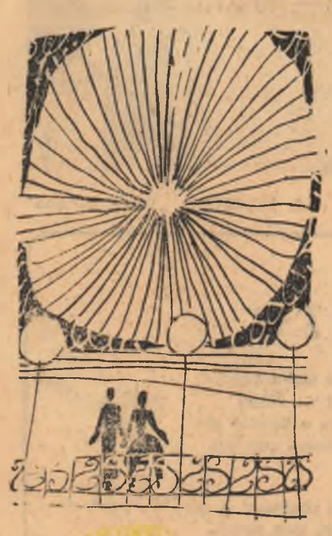

Faleza

Într-o zi, Țucurel m-a chemat la plimbare:

— Hai, tăticule, pe „Faleză".

Eram tot atît de departe de țărmul mării, cum e Podul Izvor de cheiul portului Constanța, așa că l-am întrebat surprins:

— Dar unde ai tu faleză în București?

— Ce, nu știi? In Piața Palatului!

Am pornit împreună și, trecînd prin străvechea grădină a Cișmigiului, am ajuns lîngă Blocul-Turn. Aci, Țucurel mi-a arătat uriașul spațiu al pieții:

— Vezi? Acoperișul acela ziceam că-i marea, iar blocurile astea ziceam că-s restaurantele și hotelurile de la Eforie. Nu seamănă cu o faleză?

Avea dreptate copilul. El văzuse, de vreo patru ani încoace în fiecare vară, stațiunile Mamaia, Eforie Nord și Eforie Sud, crescuse o dată cu numeroasele lor vile și, acuma, asemuind Piața Palatului cu o esplanadă de vile pe malul torid al mării, făcea de fapt o metaforă surprinzătoare în simplicitatea ei literară.

Privindu-l cu o secretă mîndrie, ca pe un stră-strănepot al lui Ovidiu, mi-am amintit de faleza cea adevărată, de acel mirific țărm de aur la mare, plin de lumina — ca mierea — a soarelui estival. Ce era faleza odinioară? Un șnapan al politicii burghezo-moșierești, pre numele său Vasilescu-Cantalup, își bronza osînza la faimoasa Bellonă, ori juca chemin-de-fer la casinoul din Constanța. Neluat în seamă de o posteritate care vorbea mai mult pe franțuzește „brelan, carré, royale", Eminescu — de pe soclul statuii de pe faleza Constanței — va fi scandat de multe ori cu buzele sale de marmură rece, poate vizîndu-l chiar pe faimosul excroc politic Vasilescu Cantalup:

Vezi colo pe uriciunea fără suflet, fără cuget,
Cu privirea'mpăroșată și la fălci umflat și buget...

Faleza țărmului romînesc al Mării Negre era atunci o expoziție contradictorie de cîteva simandicoase vile particulare, de cîteva casinouri și tripouri, ridicate în mijlocul unui peisaj de sărăcie cruntă, sordidă, orientală, peisaj populat cu șalvari peticiți, măgăruși și cișmele de piatră, secate. Cărțile poștale ilustrate de pe vremuri au imortalizat acest peisaj și, pe unde se mai află, ele acuză trecutul ca niște judecători cu o memorie lucidă și fără moarte.

În toată fantastica ei lungime, de la Costinești pînă la Mamaia, faleza este azi un fermecător șirag cu sute și sute de vile, case sanatoriale, hoteluri turistice, restaurante, grădini de vară, parcuri, teatre și cinematografe în aer liber, cluburi, biblioteci, magazine și cofetării. Faleza de pe țărmul romînesc al Mării Negre, căutată, evocată și dorită de o lume întreagă pentru fața ei bronzată și surîzătoare îndreptată spre răsărit, îmbogățită, și, înmiit, înfrumusețată de mîna constructorilor socialismului, a devenit, de-o vreme încoace, unul din cele mai atrăgătoare puncte turistice din Europa. O mărturisesc prezența zecilor de mii de turiști străini care lasă Ostanda și Nissa pentru nisipul de aur de la Mamaia, pentru vinul parfumat de la Nazarcea, pentru piersicile zemoase de la Corbul de Jos, pentru morunul la grătar de la „Albatros" și pentru ciorba de pește de la Jurilovca.

Dar ceea ce este nou și revoluționar în gradul cel mai înalt, este faptul că în fiecare vară vin aci la băi de mare și de soare mii de oțelari și strungari din uzinele socialiste ale patriei, mii de elevi și studenți, așadar viitori muncitori și ingineri, viitori medici și profesori. Imaginați-vă următoarea scenă: oțelarul, care a privit de mii de ori la vatra incandescentă a cuptoarelor Simens-Martin, stă în zori pe plaja încă umedă de roua nopții și privește răsăritul soarelui. Urmărește tăcut și fermecat cum se ridică soarele din apele mării la orizont, îi simte de la depărtări cosmice clocotul și energia sa formidabilă și-l aseamănă cu oțelul cuptorului său de la Reșița și Hunedoara.

Împreună cu el visăm o faleză de la Mangalia pînă la Portița, ba chiar și mai sus, pînă la tridentul de apă al Deltei dunărene. Acestui viitor îi închinăm tableta de față, tabletă pe care am fi dorit-o fierbinte ca un poem de iubire cîntat în amurg, sub secera de aur vechi a lunii, lîngă apele Pontului Euxin.

Petru Tolvadia

SIMBOLISMUL

Mai mulți cititori arată, în scrisorile trimise redacției noastre, că au întîlnit, în presă și în prefețe la diverse volume, păreri diferite și contradictorii cu privire la caracterul curentului simbolist și solicită anumite precizări. Publicăm mai jos articolul tovarășului G. C. Nicolescu, conferențiar universitar, cu scopul de a contribui la clarificarea acestei probleme de istorie literară.

Nimeni nu se gîndește că, în domeniul literaturii și mai ales al teoriei literaturii, vom ajunge și trebuie să ajungem la legi riguroase, ca acelea din domeniul științelor exacte și, în consecință, că unele concluzii vor trebui să devină obligatorii pentru toată lumea. Opiniile variate și ipotezele noi sînt totdeauna firești și chiar rodnice în știință. Totuși un anumit grad de precizione este necesar și posibil, mai ales cînd e vorba de un curent nu lipsit de complexitate, ca simbolismul, pentru a evita, de pildă, ca elevii să învețe în manualele lor că expresia descompunerii artei burgheze se află „în acea latură a simbolismului care a alunecat spre decadentism" [1]), de unde ar rezulta că există o latură pozitivă a acestui curent.

În această situație apare ca deosebit de necesară o discuție pentru lămurirea adevăratului caracter al decadentismului și, în speță, al simbolismului. Perpetuarea unei interpretări concesive față de simbolism, fără măcar să se semnaleze că există și puncte de vedere opuse, pentru a lăsa astfel cititorul să aprecieze el singur unde este adevărul, mi se pare derutantă și dăunătoare.

Într-un mai vechi studiu despre Bacovia (**Gazeta literară**, 1956, nr. 36, 37, 38), în introducere, tov. I. Vitner se oprea în mod special asupra simbolismului și, după ce amintea elogios lupta dusă de Gherea, Caragiale și alții împotriva acestui curent, trecea la precizări și nuanțări care de fapt anulau ceea ce spusese mai înainte. Se arăta astfel că „simbolismul, ca doctrină, prin elementele lui extreme, rămîne în cadrul antirealismului", de unde ar rezulta că tov. I. Vitner considera ceea ce nu constituia **extremă** — deci simbolismul propriu-zis — ca nefăcînd parte din antirealism. Iar mergînd mai departe, autorul studiului vorbește despre două grupuri, două atitudini în cadrul simbolismului. Una a extremiștilor, reprezentată de Mallarmé — antirealistă ; alta — reprezentată de Baudelaire, Verlaine, Rimbaud etc. — care „nu neagă existența realității înconjurătoare", „urăsc această realitate", care sînt, în fond, romantici pe care descriptivul abundent și retorica romantică i-a plictisit și care caută noi modalități de reflectare a realității, „mai bune, mai fine și sugestive, mai cuprinzătoare". Inutil, firește, să adăugăm că aceste modalități „mai bune, mai fine" etc., ei le căutau într-o epocă de înflorire a realismului critic, nu dezvoltînd modalitățile acestuia, ci negîndu-le, condamnîndu-le și luptînd împotriva lor.

Tot cu prilejul apariției operei lui Bacovia, a scris și tov. Ov. S. Crohmălniceanu un studiu, în care de asemenea este abordată, relativ fugar, problema simbolismului.

Primul fapt mai însemnat pe care vreau să-l relev de aici este caracterizarea ambiguă : „Cîteva din trăsăturile sale principale... îl desemnează (pe simbolism — nota mea, G.C.N.) ca o expresie a declinului culturii burgheze intrate în faza descompunerii", din care rezultă că mai sînt alte (desigur multe !) trăsături principale care fac simbolismul un curent pozitiv. Al doilea fapt pe care-l reține din prefața ediției Bacovia, este legătura ce o stabilește cu insistență prefațatorul între poeții simboliști (care, încă o dată, nu înseamnă simbolismul !) și mișcarea proletariatului. Tov. Crohmălniceanu spune, referindu-se la simboliștii Verlaine, Rimbaud, Cros, Laforgue, Verhaeren, Blok, Briusov, Ady : „Poeții citați au fost în majoritatea lor legați la începutul carierei, unii și mai tîrziu, de lupta proletariatului. Rimbaud a cîntat Comuna din Paris, Briusov a salutat revoluția din 1905. La noi, Ștefan Petică a desfășurat o vie activitate de agitator socialist..." Din această formulare s-ar putea înțelege că avîntul mișcării muncitorești generează simbolismul ca un adevărat produs pozitiv al ei, cîtă vreme el este o reacțiune burgheză împotriva dezvoltării ideologiei proletariatului.

De altfel, aici mai sînt de făcut și alte precizări pentru a elimina orice posibilitate de confuzie. Oricît de sumar ai privi lucrurile, nu se poate contesta că poeții simboliști care au avut contact cu mișcarea muncitorească, în genere au activat mai întîi în aceasta și apoi au trădat-o și au devenit simboliști (vezi cazul St. Petică) sau au fost simboliști și apoi au devenit, într-o măsură sau alta, poeți ai revoluției, abandonînd simbolismul, cum este cazul lui Briusov. Nu e vorba de un simbolism pozitiv, ci de ieșirea la iveală, în creația unui scriitor, a acelei complexe contradicții interioare, între ideologia progresistă democratică și cea idealistă, reacționară. Rămîne, firește, de văzut care din ele sînt precumpănitoare, pentru a putea caracteriza just și nuanțat scriitorul, fără ca prin aceasta să se schimbe însă cît de puțin caracterul reacționar al simbolismului. Această dispută asupra caracterului ce-l capătă simbolismul prin relațiile unora dintre reprezentanții săi cu ideile de revoltă socială, are loc și în alte țări, de pildă în Uniunea Sovietică. Cercetătorul V. Perțov, spunea de pildă în referatul său **Realismul și curentele moderniste în literatura rusă de la începutul secolului XX**, referindu-se la poeții ca Rimbaud, Mallarmé și Verlaine : „Blestemul pe care ei l-au aruncat societății și omului nu constituia chemări revoluționare... Sîntem îndreptățiți să spunem că nu mișcarea revoluționară, ci criza societății burgheze și a culturii ei a generat modernismul" [2]).

Mai îndeaproape și mai critic se cere examinată și problema raporturilor simboliștilor cu mișcarea muncitorească. Ostilitatea față de mișcarea revoluționară sau chiar progresistă în general, trebuie să recunoaștem, nu s-a manifestat totdeauna fățiș, atunci cînd simboliștii se atingeau întîmplător de problema vieții sociale, ea, în mod firesc, nu putea cu atît mai mult exista atunci cînd simboliștii se refugiau în domeniul vagului, al legendarului și visului, în genere al asocialului — domeniul preferat din care-și luau subiectele. Dar, obiectiv, simboliștii — și cu atît mai mult simbolismul, ceea ce e altceva — manifestă o atitudine ostilă proletariatului, ideilor democratice, realismului.

Că simboliștii dau la iveală, uneori, o notă protestatară în creația lor, nu e mai puțin adevărat. Dar, în primul rînd, acest protest are un caracter personal, fără a urmări schimbarea bazelor societății burgheze. Apoi, nota aceasta de protest social, prezentă în unele creații ale simboliștilor, nu face parte din esența curentului și din programul lui literar. Și, în sfîrșit, să nu uităm încă un lucru foarte însemnat. Încotro se îndrepta acest protest ? El apărea într-un moment de înflorire a ideilor democratice, de dezvoltare a mișcării eliberatoare populare, de triumf al realismului, al tendenționismului și caracterului social în literatură. Și apărea în acest moment pentru a combătea, în fond, tendințele democratice, caracterul popular și realist al literaturii. Inovațiile lor nu mergeau pe linia descoperirii unor noi sectoare ale vieții reale ce nu mai fuseseră abordate, nici a descoperirii unor cauze profunde ale fenomenelor vieții reale. Cu alte cuvinte, nu mergeau pe linia creatoare a dezvoltării realismului. Dimpotrivă, ei porneau lupta împotriva ideilor democratice, împotriva caracterului popular al artei, împotriva accesibilității ei, împotriva realismului ei. Nu întîmplător, Macedonski, de pildă, care se considera un întemeietor al simbolismului european (nu numai al celui românesc), referindu-se la posibilitatea omului din popor de a gusta arta, spunea : „Majoritățile, oricare ar fi ele, sînt bestii. În artă, mai cu seamă, minoritățile singure au dreptate", vorbind în diverse ocazii de excesele „realismului prozaic", de „avîntarea departe de real, de păcătoșeniile traiului", cerînd scriitorilor „abstragerea de viață reală..." Nu întîmplător Șt. Petică mărturisea, după ce trădase mișcarea muncitorească : „Ideile sociale și politice puse în poezie și-au avut rostul lor odinioară ; dar arta prin care trăiau ele era o artă inferioară..." [3]).

Pe bună dreptate, judecînd pe baza materialului ce i-l oferea simbolismul rus, dar dovedind astfel caracterul general reacționar al acestui curent, oriunde s-ar fi manifestat, istoricul literar sovietic A. Volkov scrie în ampla sa lucrare **Literatura rusă în secolul XX** (Moscova 1960, p. 254, în limba rusă) : „Decadenții care pretindeau că sînt preocupați «să deschidă porțile mistice spre veșnicie» în realitate căutau să paralizeze lupta democratică cu «temeliile vrăjmașe» ale lumii vechi. Toate pretențiile lor la rolul de luptători și nimicitori ai autorității erau neîntemeiate". Iar puțin mai departe cercetătorul este mai categoric : „Simbolismul era diametral opus, și din punct de vedere ideologic, și din punct de vedere artistic, literaturii democrate și proletare".

În ce privește setea de inovații a simboliștilor, ea — cu toate că așa cum am mai spus altădată a avut și unele consecințe pozitive pentru literatură în general — se limita numai la formă, ca un scop în sine.

„Acordînd formei o importanță atotstăpînitoare — scrie Volkov în lucrarea citată — complicînd-o în mod intenționat, supunîndu-și căutările artistice, nu sarcinei de a dezvălui conținutul, ci tendinței de a exprima trăiri subiective, stranii, decadente... ei lipseau de fapt forma de preciziune, plasticitate, vitalitate. Simboliștii au transformat limba, elementul primordial al literaturii, într-un joc, fără obiect, de sunete, rime, aliterații, asonanțe, deschizînd astfel calea spre nonsensurile futuriste. În felul acesta „căutările" moderniștilor, care luptau pentru artisticul formei, în realitate duceau la dezagregarea formei și conținutului" (p. 279—280).

Din cele spuse pînă aici, care se potrivesc perfect și simbolismului românesc, rezultă că, în fond, confuziile cercetătorilor, care sînt înclinați să vadă o serie de elemente pozitive în simbolism, provin din eroarea de a încerca să definească acest curent prin caracteristicile unor scriitori care au făcut parte din el. Se trece astfel cu vederea că, în genere, perioada sau latura simbolistă a creației unui scriitor nu coincide cu partea cea mai valoroasă a acestei creații. *Istoria literaturii ruse* scoasă de Academia de Științe a U.R.S.S. (vol. X, Moscova, 1957, p. 774, în limba rusă) scrie în această privință, referindu-se firește la situația din Rusia, dar lucrurile sînt *în general* perfect adevărate, „...ar fi cu totul nelogic să „justificăm" fie și parțial simbolismul prin faptul că din acest curent au făcut parte Blok și Briusov... Ei au ajuns pe culmile creației lor nu datorită apartenenței la simbolism, ci împotriva acestuia. Temele simboliste au fost cele care au împiedicat pe acești poeți să treacă cu totul pe pozițiile artei realiste și populare". Alteori, greșita caracterizare a unui curent, pe baza trăsăturilor unui scriitor care a aparținut o vreme sau cu o parte a operei sale curentului respectiv, se datorește faptului că niciodată într-o societate în care coexistă, se încrucișează și se confruntă ideologii diverse, contradictorii, opera unui scriitor nu poate aparține în mod exclusiv unui singur curent. În conștiința scriitorului și, în consecință, în creația sa își fac loc elemente care aparțin unor tendințe foarte deosebite — uneori nici măcar înrudite, cum ar fi cele ale simbolismului sau ale naturalismului. Se înțelege ușor că, cercetînd fără discriminare toate trăsăturile creației unui scriitor — să zicem Bacovia, — nu ne aflăm numai în fața celor ce caracterizează exclusiv simbolismul. Considerînd aceste trăsături, fără să ia în seamă caracterul complex al concepțiilor și creației unui scriitor, drept numai simboliste și căutînd să se definească simbolismul cu ele, unii cercetători, în mod firesc, i-au atribuit atunci caractere pe care el nu le-a avut și pe care teoreticienii acestui curent nici nu le-au năzuit vreodată.

Spunînd toate acestea, n-aș vrea să las neprecizat faptul că o serie de scriitori simboliști au fost oameni de real talent. Nu se poate contesta, pe de altă parte, că și unele teme și unele inovații propuse de literatura simbolistă au constituit un obiect de meditație pentru scriitorii realiști contemporani, ajutîndu-i în mod creator să îmbogățească conținutul scrierilor lor și modalitățile de a da expresie cît mai corespunzătoare, mai nuanțată, mai nouă acestui conținut.

Dar aceasta nu trebuie să ne facă să uităm esențialul : adevăratul caracter al simbolismului, caracter negativ, este cu atît mai evident dacă ținem seama de momentul istoric concret în care apărea și continua să se manifeste el : momentul istoric în care, în centrul luptei ideologice europene se afla înfăptuita confruntare dintre materialism și idealism. Faptul că simbolismul își desfășoară activitatea sa principală aproximativ între apariția volumului *Anti-Duhring* și aceea a volumului *Materialism și empiriocriticism*, ambele violente replici împotriva pozițiilor ideologice care generau și simbolismul, îi dă o semnificație negativă în plus.

În concluzie, mi se pare cum nu se poate mai limpede, că oricîte merite am putea afla unor scriitori care au avut legături cu simbolismul (merite ce le revin totdeauna pentru ceea ce nu este caracteristic simbolismului), curentul simbolist în sine rămîne în ansamblul și în totalitatea sa, ca ideologie, un curent diversionist, antirealist, expresie a pozițiilor reacționare burgheze. „De la primii săi pași — scrie Istoria literaturii ruse, publicată de Academia de Științe a U.R.S.S. (vol. X, p. 765, 767) — simbolismul rus, ca și fenomenele analoage din arta Europei apusene, au oglindit ideologia decadentă a claselor dominante. O concepție despre lume și viață decadentă a condiționat toate trăsăturile tipice ale metodei artistice a simbolismului".

Considerarea simbolismului în genere, deci și a simbolismului român, ca un curent în întregime decadent, antirealist — fără laturi sau perioade pozitive — socot că se impune în mod logic, dar asta nu înseamnă condamnarea fără discernămînt a scriitorilor ce s-au apropiat de el, fără să valorificăm ceea ce e pozitiv în creația lor (de altfel tocmai pentru că nu aparține simbolismului). Nu înseamnă nici nesocotirea locului pe care l-a ocupat acest curent în literatura noastră, fie prin nefasta înrîurire exercitată asupra unor scriitori pe care, după 1880—1890, i-a atras în afara realismului, fie prin rodnicile sugestii ce le-a putut oferi, îndeosebi în ceea ce privește însemnătatea unei mereu înnoite și tot mai subtile expresii adecvate, în care să fie învăluit conținutul creației literare.

G. C. Nicolescu

---

[1]) **Literatura română contemporană** (perioada 1920—1944) Editura de Stat Didactică și Pedagogică, București, 1960, p. 22.

[2]) În volumul **Problemele realismului în literatura mondială**, Moscova 1959, p. 55 (în limba rusă)

[3]) Idei asemănătoare și la O. Densușianu, în **Ideal și indemnuri**, de pildă, în vol. Conferențele „Vieții noua", București, 1910.

CRONICA LIMBII

Funcția stilistică a demonstrativelor

Adjectivele demonstrative au, în limba noastră, un registru larg de întrebuințări sintactice, care dau naștere unor variate nuanțe expresive. Pentru realizarea lor, limba dispune de o serie de elemente diferențiate nu numai formal (acesta-ăsta, aceasta-asta ; acela-ăla, aceea-aia) *ci și pozițional, înainte sau după substantivul determinat* (acest om-omul acesta, omul ăsta, acea femeie-femeia aceea, femeia aia).

Funcția sintactică principală a adjectivelor demonstrative este de a determina un obiect prin referință la apropierea sau depărtarea lui în spațiu sau în timp de vorbitor ; demonstrativul apropiat este acest (a), ăst (a), *demonstrativul depărtat,* acel (a), ăl (a). *Organizarea demonstrativă se desfășoară, deci, în română, în două planuri.*

Uneori însă întrebuințarea adjectivelor demonstrative are o funcție stilistică deosebită : cu ajutorul demonstrativelor se scoate în relief un obiect, subliniindu-i-se, în mod special, existența, insistîndu-se asupra lui. Obiectul, concret sau abstract, este, astfel, apropiat și relevat atenției noastre. Într-un interesant articol, publicat în Limba română, *VI (1957), 2, p. 45 urm., B. Cazacu a relevat întrebuințarea creatoare de efecte dramatice a adjectivelor demonstrative la Mihail Sadoveanu, în romanul* „Nicoară Potcoavă".

Constatările de mai sus ne-au fost sugerate de lectura uneia dintre nuvelele talentatului nostru prozator Traian Coșovei, publicată în Gazeta literară, *428 (19) din 10 mai 1962, p. 3. Traian Coșovei mînuiește o bogată gamă de elemente demonstrative, literare și populare, așezate înainte sau după substantivul determinat, creînd, astfel, efecte stilistice demne de menționat. Iată un exemplu :* Îi păru tristă, jalnică și dezolantă ACEASTĂ lume și se uimi cum putea petrece, cum putea lumea ASTA trăi fericită, dezlănțuită în ACEA vale uriașă a nelegiuirii și a durerii.

O însemnată particularitate de stil a lui Traian Cosovei este întrebuințarea demonstrativului pe lîngă substantive abstracte, care rezumă, într-un anume fel, o discuție anterioară : Se uimi de ACEASTĂ vitalitate a lumii, de ACEASTĂ putere a ei de adaptare. Și cîtva timp nu știu să spună dacă ACEASTĂ putere era o calitate sau era un defect *(col. 3)* ; nu știa să numească ACEASTĂ stare, ACEST sentiment, dar îl trăia cu o mare ascuțime *(col. 3-4)* ; iar el descoperea ACEASTĂ față a lumii, tristă, vestejită... Și descoperirea ACEASTA durea *(col. 5). Autorul concentrează astfel, printr-un singur cuvînt, evidențiat de o determinare demonstrativă, atenția noastră asupra semnificației profunde, psihologice, a desfășurării faptelor anterior narate.*

Alteori, autorul însoțește cu un adjectiv demonstrativ un substantiv determinat și de o propoziție atributivă : Radio-ul cînta încet ACEA muzică firavă și totuși uriașă pe care s-o asculți cu ochii închiși *(col. 2)* ; stătea mai mult în ACEL loc depărtat, unde se refugiase prima oară *(col. 5)* ; era ACEA stare pe care o trăia în noaptea ASTA la Krakowia *(col. 5)* ; erau și ele îmbibate... cu aerul ACELA apăsător care mocnea între gardurile de sîrmă ghimpată *(col. 5). Fără îndoială, în asemenea cazuri, demonstrativul ar fi putut lipsi. Prezența lui nu se justifică, deci, decît prin tendința scriitorului de a apăsa asupra unor noțiuni cu o anumită însemnătate în structura narației. Se observă și aici insistența autorului asupra elementelor de atmosferă, interioare sau exterioare, ale nuvelei sale ; apar determinate și aici substantive abstracte, cu sens general.*

Traian Coșovei este deci prozatorul care știe să-și creeze reliefuri semnificative în planul narativ, din întrebuințarea demonstrativelor. El știe să individualizeze, să ne concentreze, prin demonstrative, asupra aspectelor dramatice ale desfășurării faptelor : Toate, absolut toate lucrurile... aveau în, ele ceva din drama ACEEA, din nelegiuirea ACEEA, din ACEL munte de cenușă omenească de la Auschwitz *(col. 1).*

Nu se poate spune însă că uneori scriitorul nostru nu abuzează de acest procedeu. Fraze ca : I se păruse că în ACELE cîteva zile locul ACELA se părăginise, devenise asa de pustiu, ca și cînd niciodată nu călcase vreun om pe acolo *(col. 5)* sau *ca :* îi părea rău că lăsase ACELE pachete cu țigări în mașină, ținea mult la ACELE țigări și nu mai avea bani să cumpere încă atîtea *(col. 5), oricîte justificări ar cere, în lumina tendinței stilistice generale, mai sus semnalate, constituie fragmente nereușite, în grabă scrise, cu repetiții supărătoare.*

Examinarea cazurilor de întrebuințare a adjectivelor demonstrative la scriitori dovedește posibilitățile gramaticale și stilistice ale demonstrativelor românești. Aceste posibilități sînt ale limbii vorbite, pe care o mînuiește cu predilecție scriitorul. Într-adevăr, în vorbire, determinările demonstrative cunosc o dezvoltare deosebită, cumulîndu-se în vederea unei individualizări depline.

Observațiile noastre au rolul de a arăta modul în care lingvistica, aplecată asupra faptelor de limbă, poate contribui la descoperirea particularităților stilistice ale unui scriitor. Lingvistica ne ajută să înțelegem nu numai corectitudinea normelor limbii, ci și valorile ei artistice.

Al. Niculescu

S. MENDREA : „Tablă de șah"

PRIMELE VOLUME ALE UNUI CORPUS AL LIRICII POPULARE

Sub titlul *Folclor din Transilvania* (2 vol., București, 1962), Editura pentru literatură a înmănunchiat cincisprezece culegeri de lirică populară transilvăneană. Iubitorii de poezie populară vor afla, astfel, o lucrare deosebit de valoroasă, cu material ce oglindește evoluția folclorului transilvănean, începînd cu ultimele două decenii ale secolului trecut. Cea dintîi culegere cuprinsă în colecție, poeziile populare din Mărginime găsite în manuscrisul lui Al. Millea datează din 1878. Cele din urmă, ale lui D. Pop, I. Șerb, D. Cesereanu și N. Jula, au fost alcătuite în cea mai mare parte între 1950—1960. Versurile din culegerile maramureșene, oșănești, năsăudene, clujene, tîrnăvene, făgărășene și bănățene au fost adunate între cele două războaie și după Eliberare. Prin cele 40.000 versuri pe care le cuprinde, colecția *Folclor din Transilvania* se apropie, ca proporții, de culegerea lui G. Dem. Teodorescu, una din cele mai de seamă realizări ale folcloristicii noastre din trecut. În *Poesii populare romîne*, însă, mai mult de jumătate din volum îl ocupă cîntecul epic, descîntecele, proverbele și ghicitorile. Lirica nu formează partea cea mai importantă a acestei lucrări în colecția publicată de Editura pentru literatură, în schimb, poezia lirică are locul preponderent. Ea se situează, sub acest aspect, în fruntea colecțiilor noastre de lirică populară. Dacă, așa cum știm că plănuiește, editura va publica în anul viitor colecția de folclor din Muntenia și Oltenia, iar în 1964 folclorul din Moldova și Dobrogea, vom avea în curînd un adevărat corpus al liricii populare prețioasă carte de cunoaștere folclorică, pentru cei ce iubesc poezia populară, și important instrument de lucru, pentru specialiști. Valoarea documentar-științifică a lucrării este apreciabilă prin grija cu care editura a selectat materialul, prin modul de a îmbina culegerile și prin aparatul critic cu care le-a însoțit. Meritul revine aici celui ce a îngrijit ediția, I. Șerb, care a adăugat volumelor și un indice de variante, teme, motive și metafore.

Alcătuită din culegeri pentru care munca de adunare a materialului acoperă peste opt decenii, colecția *Folclor din Transilvania* prezintă avantajele și scăderile unei atari alcătuiri. Îmbrățișînd un răstimp îndelungat din dezvoltarea liricii populare, ea îngăduie, chiar în limita celor două volume, unele interesante constatări cu privire la evoluția aceleiași teme sau la schimbările ce au intervenit în diversele variante. Cuprinzînd cea mai mare parte a zonelor folclorice din Transilvania, colecția ne permite să sesizăm, prin comparare, caracterul local specific fiecărui ținut, să vedem care sînt versurile de circulație generală și care sînt cele ce aparțin numai anumitor locuri. Putem stabili afinitățile interzonale, direcția de circulație a anumitor teme și versuri și, pentru zonele limitrofe, legăturile firești cu folclorul din Oltenia, Muntenia și Moldova. Sub acest aspect, este deosebit de interesant să constatăm marea frecvență a cîntecelor oltenești în culegerea lui Al. Millea din 1878, sau circulația unor cîntece din Oltenia și Muntenia, în întreaga Transilvanie (vezi colecțiile lui Gh. Cernea etc.), datorită procesului început după primul război mondial, de unificare a folclorului.

Colecția, prin însăși structura sa, este inegală în ceea ce privește exactitatea notării versurilor în grai local și prezența datelor complementare, necesare situării în timp și spațiu a fiecărui cîntec în parte. Editura a căutat să suplinească această inegalitate prin datele din nota asupra ediției și prin cuvintele explicative care introduc fiecare culegere.

Nu trebuie să uităm că, în opt decenii, tehnica de culegere a folclorului s-a schimbat și acest lucru se reflectă în colecție. Astfel, spre deosebire de culegerea lui Al. Millea, culegerile lui D. Pop, I. Șerb, D. Cesereanu, N. Jula, folcloriști cu orientare marxistă, stăpîni pe toate mijloacele noi de investigație, nu se remarcă numai prin exactitatea redării versurilor în forma autentică locală și prin aparatul științific, ci și prin selectarea materialului, prin interesul vădit pentru tradiția de protest social și de luptă a liricii populare, pentru cele mai de seamă valori ale moștenirii noastre folclorice. Culegerea cuprinde cîntece despre cîntec, cîntece iobăgești de revoltă, cîntece de înstrăinare, de slugi și de cătănie, cîntecele țăranilor proletarizați în condițiile exploatării capitaliste, cîntece despre soartă și noroc, reflecții poetice cu valoare de generalizare asupra vieții în condițiile împilării din trecut. Pe lîngă versurile de circulație generală în folclorul nostru, prezente adesea în noi variante locale, colecția cuprinde cîntece de mare frumusețe, caracteristice pentru folclorul unor ținuturi care totdeauna au fost vetre ale creației noastre populare : Maramureșul, Oașul, Zarandul, Bihorul, Sălajul, Făgărașul. Găsim, de asemenea, în această colecție, piese ce se întîlnesc din ce în ce mai rar în tradiția folclorică vie, variante transilvănene ale „Mioriței" și „Cîntecul Meșterului Manole", cîntece despre răscoala lui Horia și despre Avram Iancu, cîntece de nuntă etc. Prețioase documente despre viața grea din trecut sînt cîntecele de slugi din Sălaj și cîntecele de cătănie din aproape toate culegerile.

Prin numărul mare de cîntece pe care-l cuprinde, colecția *Folclor din Transilvania* ne dă o imagine vie și colorată a vieții satului transilvănean din a doua jumătate a secolului XIX pînă astăzi. Ea ne arată chipurile multiple în care și-au cîntat durerile, dorul și bucuriile oamenii din Țara Zarandului, din „Cîmpia pîinii", din Bihor, Oaș, Sălaj și Maramureș, din Lăpuș și Năsăud, din Cîmpia Ardealului și de pe Tîrnave, din Mărginime și Banat.

Sub acest aspect, poeziile cuprinse în colecție încheie o epocă în dezvoltarea folclorului nostru și deschid perspectivele vremurilor noi, în care țăranii, eliberați de exploatare și nedreptăți, cîntă viața fericită de astăzi. În acest sens, ideea Editurii de a grupa toate cîntecele noi la un loc este semnificativă. Dacă lirica tradițională poartă puternic amprenta vieții grele din trecut și a stilurilor regionale bine cunoscute ,cîntecul nou oglindește viața unită a acelora care, pe întreg cuprinsul țării, muncesc sub îndrumarea partidului pentru a construi și desăvîrși socialismul în patria noastră.

Colecția *Folclor din Transilvania* aduce, după cum arată Mihai Beniuc în cuvîntul de început, „cîntecul în casă, așa cum el se cînta, cu cuvintele lui, la cîmp, pe drum, la șezătoare, în fundul codrului, la lucru și seara pe deal".

La succesul ei contribuie și prezentarea grafică : este poate pentru prima dată cînd o culegere de folclor românesc apare într-o formă atît de îngrijită, atît de frumoasă.

Mihai Pop

Maturitate

Pe marele aeroport al vieții sîntem
Cîteva ceasuri, cîteva clipe, și-apoi
vom îmbrățișa universul
cu toată dogoarea strînsă în noi.

Priviți,
am luat înălțime,
drumuri se-ncolăcesc și aleargă,
însetate de urmele noastre,
stihiile gem tunătoare,
se string una-n alta fricoase,
simțind de pe-acum, în adînc,
tăișul neiertător
al noilor noastre motoare

Ne-așteaptă uzinele hidrocentrale :
au ceva din vibrarea tinereții virile,
din roadele nopții încărcate cu soare
ale celor întorși de la muncă
și-aplecați peste cărți, peste file,
cînd orașul în liniște doarme.

Furnale respiră fluvii de nori
și flacăra rumegă oțelul lichid :
aici, inginerii și prim-topitorii,
încadrăm materia primă
în evul nostru uimitor de tînăr.

Astîmpăr n-avem nici-o clipă,
magnetizați fiind de viitori
noi înșine sîntem o flacără vie,
de iubiri nemuritoare cuprinși.

Sau ne visăm în șaptezeci și doi :
sîntem mai gravi, mai tăcuți.
Ne-a pierit romantismul, băieți ?
Nici de fel !
Foștii muncitori și elevi
sînt acum
ingineri în oțel,
în sentimente, poeți.

O clipă, prieteni :
încrederea și romantismul
ne-a apropiat cu zece ani comunismul.
Dar marele salt îl facem acum.
Cîteva ceasuri, cîteva clipe, și-apoi
vom îmbrățișa universul
cu toată dogoarea strînsă în noi.

Ion Chiric

(Școala medie serală — Galați)

NICOLAE VELEA

Reportaj pe Combină

CONSILIUL GOSPODĂRIEI

Foto : I. CUCU

Am avut multă vreme imaginea zilelor de strîngere a grîului, compusă din clipe încărcate de nervozitate, din căldură, care ustură și sufocă, din praf și pleavă, care se lipesc de obrajii și piepturile oamenilor, pînă cînd fiecare mișcare a lor începe să sune așa cum sună grîul. Era imaginea unor zile în care dialogul om-recoltă se purta cu un zel de încordare dușmănoasă și îngrijorată, iar deasupra galbenului blînd care dezmierda ochiul, al lanurilor, pluteau și se încrucișau replici sau gesturi tăioase și aspre.

Ce ar trebui să reținä și să consemneze cel care ar vedea felul cum se desfășoară azi recoltatul la Movila Miresii ? Mai întîi, cred, sunetul ritmic și disciplinat al combinelor, al batozelor, al vînturătoarelor și al secerătoarelor mecanice. Apoi, luminozitatea care nu e numai cea a zilei, e și cea de pe fețele colectiviștilor și care, însoțită de zumzetul egal al mașinilor, alcătuiește tabloul unei bucurii echilibrate și bărbătești, lipsită de crispare și îngrijorare. E o destindere veselă și sigură, venită din conștiința forței colectivistului de a supune pămîntul și planta.

Să pornim de la gestul emoționat cu care C. Ștefănescu, inginerul gospodăriei „Drum nou", aflat, seara, în fața a două coli albe de hîrtie, numără cu penseta 1.000 de boabe de grîu, pentru a calcula recolta la hectar. După ce boabele sînt numărate, dînsul le rînduiește pe talerele unui cîntar de finețe farmaceutică și, așezînd greutățile pe celălalt taler, așteaptă rezultatul. În sfîrșit... 32 de grame. Deci, pe solele „Silițte", „Cartoful", „Stînă", „Măzărițte" (de pe care sînt luate probele) se va obține 32 × 6.600 boabe la m.p. = 2.112 kg. la hectar.

Inginerul Ștefănescu se reazemă satisfăcut pe speteaza scaunului și surîde hambarelor care se vor umple.

Să-i însoțim la cîmp pe inginer și pe Al. Vizireanu, președintele colectivei, în mijlocul echipei a doua din brigada cincea, care merge pe urma unor secerători mecanice simple, și să înregistrăm:

— Tovarășe inginer, pînă la cît legăm snopii ?

— Pînă la 11, cînd începe să plesnească paiul. Pe urmă se scutură spicul. Să-l lăsăm în pace pînă dimineață...

— Tovarășe președinte, e o secerătoare care scutură spicul, lasă roș în urmă, cade bobul... (colectivista Păuna Zurbagiu).

— Taci tu, lasă să vorbească ăștia, interveni o bătrînă care mai are încă prejudecăți, arătînd spre bărbați.

— Ce să tac ? se supără Păuna. Eu nu pot să observ ? Femeile, ehe, (continuă ea teoretic) au demult aceleași drepturi cu bărbații...

Președintele și inginerul fac semn conducătorului și însoțitorului secerătorii împricinate și explică felul cum trebuie să meargă pentru ca să nu se mai scuture spicul.

La o extremă a echipei lucrează doi bătrîni : Bănică Floarea și Constantin Matei. Cînd ne apropiem de ei, Bănică Floarea întoarce în sus grebla cu care adună spicele (o greblă cu coada mică) și-l invită pe președinte, în glumă, cu voioșia lipsită de nervozitate și de ironie despre care am mai pomenit că s-a înstăpînit aici, la Movila Miresii :

— Vreți să stați pe scaun, tovarășe președinte ?

— Îi fi vrînd tu să stea, ca să se rupă grebla, dar dînsul mai are și alte treburi... o necăjește tot în glumă, (vasăzică, n-o necăjește, Constantin Matei).

— Lasă că grebla mea e calculată pe greutatea dînsului și nu se rupe.

Omul rămîne uimit și tace. Constantin Matei are 70 de ani și ziua pe care o consemnăm este una din puținele zile cînd lucrează la cîmp fără „soție" (cuvîntul babă, care ar fi, poate, mai propriu, l-ar jigni) De ce ? Pentru că soția a rămas acasă, să spoiască și să deletuiască noua locuință.

— Aveau o casă frumușică și bună, — îmi explică președintele. Dar și-au dărîmat-o ca să facă una și mai ...Și sînt bătrîni, au 70 de ani, cine știe cît o s-o mai ducă. Cînd și în ce timpuri, să-mi arate mie cineva, cînd doi bătrîni, care au șaptezeci de ani, își dărîmă casa veche, care e destul de bună, ca să-și facă una nouă...

Pe miriști, pe arii, pe combine...

Miriștile sînt tunse scurt, egal și îngrijit, de combine și secerători, și în sfertul care a mai rămas acum din paiul grîului se înțeapă lumina soarelui și se sfîșie zgomotul jos al batozelor și combinelor. Întinderile secerate și-au pierdut vagul ametitor și tainic al legănării lanului și al sunetului bobului. Totul este acum precis, brutal de precis. Dar cine mai are acum vreme să observe peisaje ? ...Poate numai hîrciogii care, mișcîndu-se în grupuri pe lîngă ascunzișurile lor, se înalță pe rînd în sus ca să surprindă zgomotele din jur.

Batozele le poți nimeri singur, fără a mai cere îndrumări, mergînd pe urmele roților săpate în miriște de carele cu snopi, sau de cele încărcate cu saci. Ori, și mai simplu, după zgomot. Poate de aceea colectiviștii de la „7 Noiembrie" din Movila Miresii au pus tăblița indicatoare „Spre aria nr. 1" la numai 30 de metri de batoză. Să poposim cîteva clipe aici.

Ceea ce te izbește pe arie, este o îmbinare cuceritoare de încordare și destindere. E o încordare a brațului, a trupului, a atenției, și o destindere bucuroasă a fețelor, a cuvintelor care se schimbă, o veselie țîșnită din izbînda recoltei. Fie măcar și din faptul că fiecare echipă nu se lasă pînă cînd nu „bate" 2000 de kg.

Să notăm cîteva momente care compun această atmosferă.

Iată : Hogea Elena și Hogea Ioana, (ele sînt verișoare) cară pleavă cu „iatacul" — un soi de plasă susținută de două tărgi. Sînt fete tinere, voinice și îndesate, și au buzele negre de dude și obrajii negri de praf. Cară „iatacul" legănîndu-se, parcă dansînd, și cîntă : „Vin fetele-n sat / De la secerat"... Apoi, cînd se termină schimbul, una din ele ia o bicicletă rezemată de baraca delegatului de batoză și aleargă împrejurul ariei. Aerul îi umflă bluza, îi răcorește obrajii și ea, din vreme în vreme, închide ochii de plăcere.

...Silica Dănilă aruncă snopi din vîrful unui car, sus, pe platforma batozei. Cînd saltă furca, rochia, bătută de vînt, i se lipește de corp și se vede cum trupul și mușchii ei unduie în linii pure și viguroase. E, fără îndoială, cea mai frumoasă fată de pe arie. Și nu numai oamenii, — și femeile, — își întorc sau își ridică, din timp în timp, ochii și o privesc admirativ. Ea începe să-și dea seama că e privită, faptul o ametește și, în loc să arunce snopii la mîna celui de pe batoză, îi aruncă la picioare.

— Silica, dă snopul la mine, intervine, fără asprime, brigadierul Stan Jercăreanu. Fata tresare, își revine și aruncă snopul așa cum trebuie, „la mînă".

...Înapoia lanțului cu care se transportă, de la spatele batozei, grămezile de paie, scapă la unul din transporturi, un maldăr voluminos. Brigadierul se apropie de un grup de femei ieșite din schimb, care se odihneau, și le roagă să-l împingă mai încolo.

— Da' dacă n-o să vrem ? se împotrivește, fără convingere, în glumă, una dintre ele.

— Da' dacă o să vreți ? răspunde și întreabă brigadierul, cu același ton.

— Lasă că adineauri m-ai băgat la tăciune de m-am șifonat toată la obraz... se alintă o altă femeie.

— Lasă că astă seară dai cu alifie, o îmbunează brigadierul.

În cîteva minute, maldărul, scăpat de lanț, a fost mutat.

...Peste cîteva ore, Anicăi Ștefan, o bătrînică tocmai ieșită din schimb, îi vine poftă să mănînce niște caise din grădina — care se află în apropiere — a gospodăriei.

— Alea le ținem pentru muncitori, tu ai caise acasă, în curte, îi explică domol și înțelept Dumitru Radu, un bătrînel uscățiv care, cu tot praful și pleava de pe arie, își menține țepii obrazului albi.

— Da' ce, ei n-au grădini ?

— N-au.

— Am văzut eu la Brăila cîțiva care aveau...

— Or fi, da' mulți stau la bloc și n-au.

Anica Ștefan stă un timp tăcută și, ca să nu se creadă că se lasă învinsă, mai zice așa, ca să fie :

— Da' ce ei arată așa ? — și-și scutură rochia năclăită de nădușală și praf.

— Ehe, cînd ies ei de la strung au halatul mai nădușit ca tine...

— Și pe unii îi bate flacăra cuptorului, la o sută de grade, — pe tine te bate doar soarele... intervine competent o altă bătrînă, care, probabil, are pe cineva în uzină.

Anica Ștefan tace și discuția se încheie. Cu aceasta s-a mai pus o dată la punct — la nivelul bătrînilor — raportul sat — oraș.

Într-o margine a ariei, un grup de bărbați „se joacă de-a particularii".

— Care bagă, mă, acu' la mașină ?

— Nea Manole Rolea.

— Păi să vie aci, să dea de mîncare și băutură la ceată. Nea Manole !

— Auz, — și omul se apropie.

— Dă aci de mîncare și de băut, ce, ne spetim de pomană ?

Manole îi privește buimac.

— Ce, nu băgași în mașină ?...

Celălalt rămîne și mai năuc.

Apoi se desmeticește, intră și el în joc, spune că acuș-acuș, trebuie să vie femeia cu „alimente".

Rîd cu toții și pe urmă intră în schimb.

Poate că în nici o împrejurare nu ai mai intens revelația a ceea ce a însemnat — în ordine biologică și socială — ridicarea omului la demnitatea verticalei, — ca atunci cînd stai sus pe combină.

Stai în picioare, sus, pe platformă, în față nu vezi decît o lumină aurie și mașina transformă această lumină aurie în boabe de grîu.

Anul trecut, aflîndu-mă deasupra unei combine, într-o altă parte a Bărăganului, notasem :

„Încovoierea asupra pămîntului, aplecarea frunții și a umerilor zeci și sute de metri, pînă cînd începi să vezi alb, să-ți țiuie urechile și să-ți vijîie capul și simți nevoia să te înalți și nu trebuie, dacă te ridici te-ai nenorocit, simți oboseala, te dor șalele, brațele sînt ca bătute și mergi, mergi înainte nebunește cu fruntea și umerii aplecați, pînă la capul locului și acolo te înalți, te întinzi la pămînt și zaci și pe urmă o iei de la început; prinderea spicelor cu mîna; retezarea cu secera; facerea mănunchiului; formarea din 13 snopi a unui picior; treieratul și vînturatul...

Toate aceste lucrări au fost comprimate aici, pe combină numai în trei mișcări : potrivirea sacului sub dispozitivul de scurgere, legarea la gură cînd se umple și aruncarea lui pe rampa din stînga..."

Și mai notasem explozia de bucurie a unui tînăr în preajma căruia stăteam.

— Să învie acu bătrînii noștri și să vază cum lucrăm. Ce ți s-ar mai minuna...

Stăteam pe combină, aici, la Movila Miresii, împreună cu Vasile Spiță, Jan Sava și Neacșa Plopeanu. Se recolta grîul dintr-un loc numit Siliștea. Aici fusese cu mult timp în urmă, un sat. Și la un moment dat Vasile Spiță izbucnește, și în glasul lui e o bucurie și o mîndrie la fel de intensă și explozivă :

— Să învie acu siliștenii care au trăit pe aici și să ne vadă !

Combina merge înainte, transformînd, calm, lumina din față, în boabe de grîu.

Colocviu despre poezie

Poezia pătrunde din ce în ce mai mult în viața oamenilor. În condițiile socialismului, ea devine o necesitate vitală, cotidiană. Izvorîtă din frumusețea epocii pe care o trăim, a tot ceea ce ne înconjoară, poezia este menită să înnobileze sufletul oamenilor, să răspundă frămîntărilor și năzuințelor lor, să-i însuflețească în efortul de a construi o lume nouă. Nu e de mirare că tot mai mulți cititori urmăresc cu interes poezia noastră contemporană. Cititorul de astăzi este omul cu orizontul larg, ale cărui exigențe față de literatură sînt tot mai sporite. De aceea, întîlnirile dintre creatori și cei cărora li se adresează opera lor au rolul unor adevărate examene, pe care nu le trece decît arta autentică.

În dorința de a dezbate unele din cele mai importante probleme ale liricii noastre și mai ales modul cum poezia reușește să exprime cu emoție artistică patosul contemporaneității, gîndurile și frămîntările oamenilor muncii, constructori ai socialismului, redacțiile revistelor „Gazeta literară" și „Luceafărul" au organizat în ziua de 5 iulie a.c. o consfătuire cu cititorii. La această întîlnire au luat parte muncitori, studenți, profesori, activiști culturali, poeți din toate generațiile, critici literari, redactori.

Versurile citite la începutul consfătuirii de poeții Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Ion Brad, Alfred Margul Sperber, Veronica Porumbacu, Nichita Stănescu au constituit o invitație prietenească la discuții rodnice pe marginea poeziei.

Larga participare la această manifestare, seriozitatea cu care au fost analizate lucrările poeților apărute în ultima vreme în cele două reviste au vădit dragostea pentru poezia noastră actuală, dorința fierbinte a cititorilor de a-i ajuta pe poeți să ridice necontenit nivelul calitativ al creației lor.

Grigorescu George, instructor artistic din Călărași, Doina Tudor, elevă din Brănești, Candrea Marian, muncitor la uzinele 23 August, Letiția Nanu, studentă la Facultatea de filologie, Natalia Cernăuțeanu, profesoară, Dobre Alexandru, muncitor la uzinele Republica, George Arădan Bela, miner din Almașul Mare, Bucur Toader, colectivist din Urziceni, inginerul agronom Brăducu Traian, profesoara Silvia Diaconu și alții și-au spus cu multă însuflețire părerile în cadrul consfătuirii.

Cititorii au remarcat, în cuvîntul lor, unele îmbunătățiri în calitatea poeziilor publicate în ultima vreme în cele două reviste. Au apreciat faptul că revista „Luceafărul" publică multă poezie, abordează cu pasiune problemele importante ale vieții, criticînd în același timp prezența unor poezii confuze, lipsite de mesajul contemporaneității.

S-a apreciat faptul că poezia a răspuns, în genere, cu însuflețire la marele eveniment din primăvara aceasta care a avut loc în viața poporului nostru : desăvîrșirea colectivizării întregii țări. Pe această linie au fost citate ca izbutite poezia „Socialismul" de Mihai Beniuc, pagina de poezii semnată de Ion Brad într-un număr al „Gazetei literare". Instructorul artistic Grigorescu George, din Călărași, a spus că a folosit această pagină pe un fond muzical pentru brigăzile artistice. A fost prețuită și poezia „Ultimul" semnată de Alexandru Andrițoiu în „Luceafărul" și altele. Dar la unele poezii care consemnau desăvîrșirea colectivizării în întreaga țară, s-a semnalat ca o deficiență faptul că multe erau lipsite de idei poetice profunde și de imagini originale.

Au fost primite cu căldură și apreciate ca realizări incontestabile versurile tinerilor debutanți, ca Adrian Dohotaru, Ovidiu Genaru, Ion Chiric și alții, care au văzut lumina tiparului pentru prima dată în revista „Luceafărul".

Cu toate acestea, participanții la discuție, în dorința lor de a da un ajutor efectiv poeților, s-au oprit mai îndelung asupra deficiențelor de natură artistică. Cititorii au atras atenția că se manifestă o anumită monotonie în expresie și unilateralitate tematică supărătoare. Apar pagini de poezie cu imagini plate, stereotipe, incapabile să exprime bogăția de culori și tonuri a realității, versuri în care nu întîlnești forme poetice pline de prospețime, curajoase, care să poarte pecetea unor individualități creatoare puternice. În acest pasionant colocviu, poeții au fost chemați să îmbrățișeze o tematică variată, unde să-și găsească loc meditația filozofică, satira, lirica de dragoste, poezia naturii, — în sfîrșit, versuri capabile să cuprindă întregul registru de sentimente și idei ale omului nou. Mai ales tinerii, în căutarea lor după originalitate cu orice preț, dau de multe ori poezii fals inovatoare, lipsite de vibrație artistică. Poezii semnate de Ilie Constantin, Cezar Baltag, Florența Albu și Nichita Stănescu mai plătesc tribut platitudinii, lipsei de expresivitate, săraciei de imagini artistice inedite. Cititorii au arătat că versurile întortochiate și uneori ostentativ prozaice, sub imagistica bombastică, ascunde sărăcia de idei poetice, neparticiparea vibrantă a autorilor la viața din jurul lor. Există o abundență de gesticulație, de gratuități, de retorism și poză goală. În poezia Florenței Albu este evident pericolul platitudinilor, plafonării și lipsei de emoție. „Boboci de rață fugiți de sub aripa cloștii" i-a numit poetul Demostene Botez pe unii mînuitori de versuri, arătînd pe un ton de glumă că, dînd curs unor căutări vădit sterile, ei se desprind de tradiția sănătoasă a adevăratei poezii.

Observațiile cititorilor au constituit un ajutor prețios pentru revista „Luceafărul", care a publicat în paginile ei nu o dată astfel de poezii. Redacția noastră, ținînd seama de gusturile și dorințele legitime ale cititorilor, se va strădui tot mai mult să publice o poezie valoroasă, pe măsura înaltelor exigențe ale constructorilor socialismului.

Cîțiva vorbitori referindu-se la paginile de poezii pe o singură temă („De dragoste" și „Comunismul tinerețea lumii" din „Luceafărul") au atras atenția asupra unor poezii neizbutite. Explicația a fost găsită în faptul că nu s-au selecționat cu destul spirit critic suficiente poezii reușite, axate pe tema respectivă. Strictețea temei a condus redacția spre unele concesii de ordinul realizării artistice. În general cititorii au recomandat publicarea versurilor bune în ordinea sosirii lor în redacție și nu stocarea și aminarea lor pînă cînd redacțiile se hotărăsc să le publice adunate într-o pagină pe aceeași temă.

„Teme cît mai diverse și poezii cît mai calde, care să meargă la inima cititorilor" — au spus vorbitorii. Tovarășele Natalia Cernăuțeanu și Silvia Diaconu, profesoare, au observat lipsa unor poezii autentice, scrise pentru tineret, care să poată fi ușor recitate și să contribuie la educația comunistă a celor cărora le sînt adresate. În legătură cu poezia de dragoste, apărută, mai ales, în revista „Luceafărul", s-a insistat asupra faptului că deși versurile sînt caligrafiate în imagini frumoase, nu reușesc să emoționeze cititorul, fiind lipsite de autenticitate. Cu asemenea versuri au fost citați, pe bună dreptate, Petre Ghelmez, Constanța Buzea, Nichita Stănescu și Florența Albu.

Toți vorbitorii au invitat poeții să surprindă în versurile lor atît peisajul nou, plin de frumusețe, a patriei, cît și mai ales sufletul omului contemporan.

Certificatul de talent îl dă numai confruntarea cu viața, numai transfigurarea în imagine poetică a întregului clocot al prezentului la care autorul trebuie să participe cu patos.

„Urmăriți filonul de aur" — spunea minerul George Arădeanu Bela din Almașul Mare — „și nu vă îndepărtați de el, tovarăși poeți, că dați de steril". În cazul poeziei, filonul de aur este partinitatea, înaltul spirit patriotic, patosul romantic revoluționar, care trebuie să vibreze intens în sufletul poetului, el însuși un om nou constructor al socialismului.

Un cald salut a adus consfătuirii inginerul agronom Brăducu Traian, din partea colectiviștilor din comuna sa, care recoltaseră în acea zi, cînd poeții discutau cu cititorii lor, 3000 de kilograme de grîu la hectar. Atît el, cît și colectivistul Bucur Toader din Urziceni și instructorul artistic Grigorescu George din Călărași, au invitat poeții în comunele lor unde sînt așteptați cu dragoste.

Luînd cuvîntul în încheierea consfătuirii, tovarășul Mihai Beniuc a subliniat importanța confruntării cititorilor cu scriitorii și a scriitorilor cu viața. Răspunzînd unor observații ale cititorilor, tov. Mihai Beniuc a arătat că frămîntările și căutările sînt specifice atît tinerilor poeți, cît și celor cu experiență mai bogată în mînuirea versului.

Întîlnirile cu cititorii dau poeților certitudinea că mesajul versurilor vibrează în inimile miilor de oameni. Această certitudine obligă și poeții și redacțiile revistelor la exigență maximă, la eforturi creatoare al căror rod să fie o poezie valoroasă, variată, bogată în idei și sentimente contemporane, capabilă să cuprindă inima omului nou tot mai mult însetat de frumos. Revista „Luceafărul" a înțeles din colocviul acesta cu iubitorii de poezie că-și face o datorie de onoare oferindu-le, în paginile sale, poezii care să-i însuflețească în visurile, în dragostea, în lupta și munca lor, la nivelul epocii glorioase pe care o trăim.

Red.

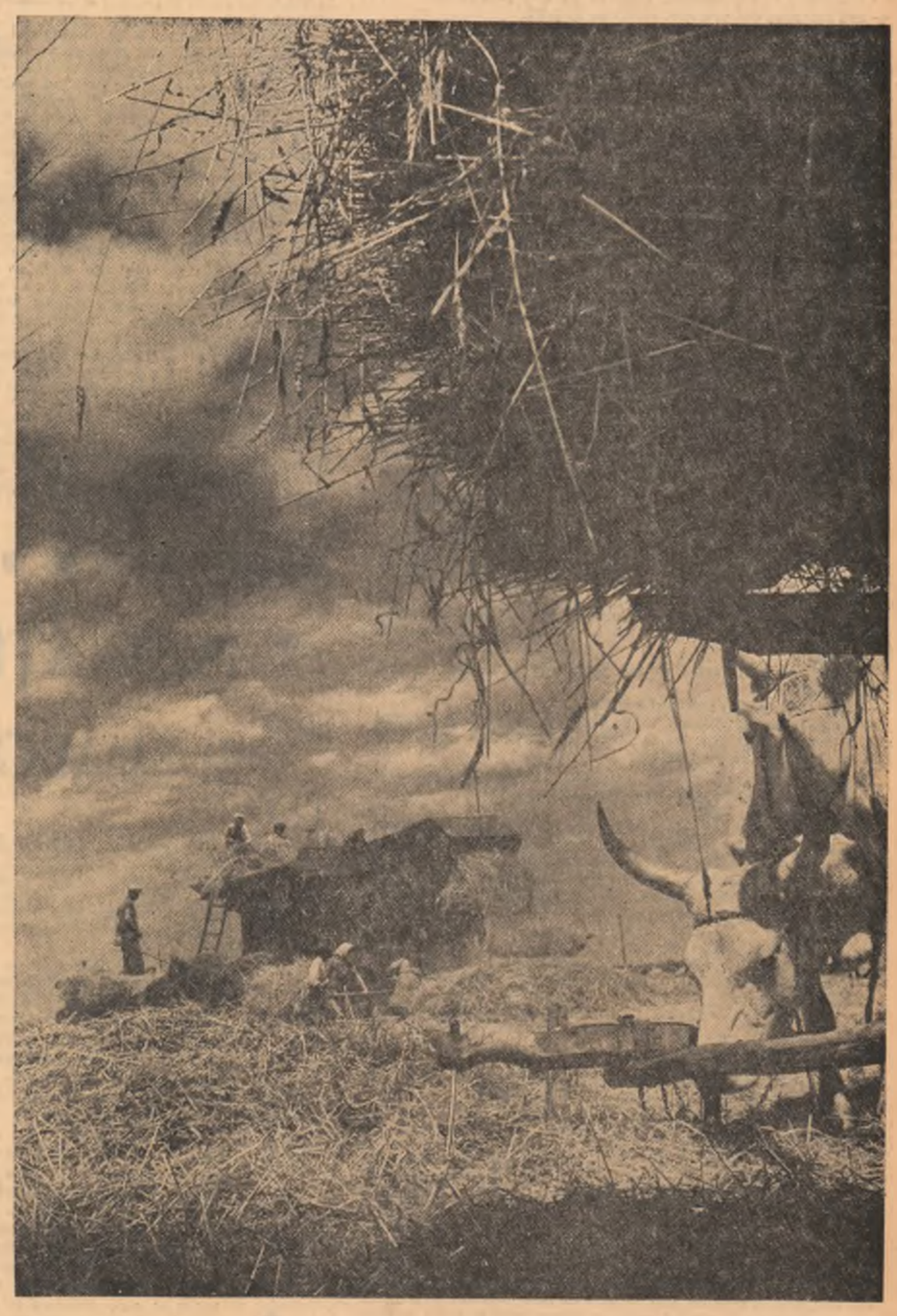

LA ARIE

Fotografia : S. MENDREA

O SUTĂ DE NOPȚI

povestire de Fănuș Neagu

DESEN DE N. ZAMFIR

Învăluită de razele soarelui în amurg, șalupa, vopsită în verde și alb, pilotată de un adolescent, luneca la vale pe fluviu, pe lîngă malul drept, unde curentul apei e mai subțire. La spatele pilotului, pe banca croită să țină trei persoane, procurorul Radu Sterian, slab, osos, cu ochi albaștri decolorați, tuns scurt, ca boxerii, își cerceta atent unghiile de la mîini, bombate, căutînd urme de noițe — petele acelea albe, minuscule, despre care se spune că sînt semne ale norocului. Cum tăcea mereu, pilotul era convins că adormise. „Sforăitul elicei îi trage la somn pe toți guzganii ăștia de uscat".

Radu Sterian constată, cu amărăciune, că e un tip complet lipsit de noroc și-și lăsă palmele pe genunchi.

Pe deasupra trecu, cenușie, o cucuvea.

— Cobea dracului! înjură pilotul.

— Scoate-i ochii, zise rizind, Sterian.

— Ați spus ceva?, se întoarse pilotul.

— Nu intra în port. Ține-o înainte pînă la plajă.

— S-apropie ora închiderii, n-au să ne mai primească.

— Mă așteaptă doi prieteni, să-i trec în port.

— Bine, mergem să-i luăm, dacă doriți.

Pilotul își trase capul la adăpostul parbrizului, ca să-și aprindă o țigară. Intraseră în raza docurilor. Pînă la plajă, o fișie de nisip sclipind roșcat între lanurile de floarea-soarelui și o pădure de plopi, mai aveau un kilometru. Pilotul micșoră viteza. Motorul, solicitat vreme de patru ore, da semne de oboseală. Siluete bronzate, cu umbrele alungite pînă în fluviu, se mișcau departe pe plajă, în fața vestiarelor și a aparatelor de gimnastică. „Ce-o fi făcînd Maja în furnicarul ăla?" se întrebă Radu Sterian. „Rontăie caramele, desigur, și cochetează cu George Miroslav".

Din asfințit cobora o ceață albăstrie, transparentă și ușoară ca fumul ce se ridică din ierburi în diminețile de vară. La trei sute de metri spre stînga, în coasta orașului, sub îngrămădirea de magazii, depozite și linii de cale ferată, pe care așteptau garnituri de tren nesfîrșite, printre brațe de macara încremenite în aer și capete de pod cu balustrade arcuite, se legănau, înghesuite, șlepuri de fier pîntecoase, remorchere ca pescărușii amețiți de zbor, vase de comerț, unele turtite, cu coșuri scunde, afumate, și catarge rămuroase, altele zvelte, lunguiețe, semănînd cu niște cai ce-și întind gîtul a goană. Și peste tot bărci, colaci de salvare, ca niște covrigi înfășurați în hîrtie poleită, bacuri, punți de încărcare, pontoane, gheare de ancoră, frînghii înmuiate în catran. Lîngă silozul cu ziduri înalte, roase de umezeală, care domina intrarea în port, fumega un vapor uriaș, cît o casă cu două etaje. La prora flutura steagul regal al Suediei: o pînză azurie cu o cruce galbenă culcată de-a latul.

— Cu ce încărcătură au intrat suedezii? întreabă Sterian pe pilot.

— Cred că minereu de fier... Alaltăieri, secundul lor a cumpărat din oraș o haită de buldogi. Șase bucăți. Ce credeți, la ei în peninsulă nu sînt buldogi? Doar ciinele-i sămînța dracului, trăiește oriunde, nu-i așa?

— I-a urcat la bord ca să-i pună să se bată. Luna trecută am vizitat un vas englezesc și am asistat la o luptă de cucoși. E o porcărie.

— Cică la luptele astea se fac pariuri ca la cursele de cai, e adevărat?

— Da, spunea și căpitanul englez.

— Plaja! anunță pilotul. Unde vreți să opresc? În dreptul vestiarului e un prăguș, nu se poate acosta. Opresc lîngă tipul ăla care pescuiește cu undița.

Radu Sterian se ridicase în picioare. Brațele lungi, punctate de alunițe cafenii, îi spînzurau moi pe lîngă trup.

— Oprește unde vrei.

— Știți ceva, spuse pilotul amuzat, risc să mă amendeze, doi poli nu-i mare scofală, am acasă o colecție de brichete străine, mărit una, da-mi fac damblaua, intru direct în bazinul de înot. Mamă, ce-au să mai țipe fițele alea de fete care se bălăcesc acolo. Pe cinstea mea, e cîte una care șade în genunchi în apă și-și scoate sutienul ca să-i întărească frigul sfîrcul țițelor.

— Fii cuminte, spuse Sterian.

— Am înțeles, vă așteaptă aici o femeie

— Da, mă așteaptă și o femeie. Acea în bluză mov care lucrează la paralele

— Atunci, propuse pilotul, să ne rotim cu șalupa între plajă și port, pînă-i scriem numele pe apă. Deschid sirena s-o fac atentă. Cum o cheamă?

— Maja. Maja Hermeziu.

— Îmi pare rău că nu sînt pilot de aviație. Ăia au la îndemînă tot cerul pentru figurile lor. Începem?

— Dă-i drumu'! aprobă Sterian, cucerit de ideea pilotului.

Pilotul suci cîrma și schimbă vitezele. Motorul se scutură, pistoanele țăcănită ca o mitralieră, șalupa zvîcni parc-ar fi vrut să iasă din apă și se avîntă de-a curmezișul valurilor către malul opus. Sirena deschisă urla ca o fiară. Radu Sterian, cu mîinile încleștate pe banchetă, rîdea. „Ia te uită ce trăsnaie i-a trecut prin cap pilotului"!. Părul blond îi flutura pe frunte, șingele-i vijiia în tîmple, curentul îi pătrundea trupul viguros, străbătîndu-l ca o scînteie electrică, orbitele-l frigeau. „Maja, draga mea, cintau gîndurile lui, sînt îndrăgostit pînă peste urechi, aș vrea să beau, naiba s-o ia de treabă, am douăzeci și șase de ani, nu știu să înot, nebunia asta poate să mă coste mult, pilotul e băiat dulce, zbor și scriu numele tău, nu-mi pasă că ești măritată, Hermeziu e bătrîn, fugi de el... Maja, Maja, Maja"...

La mijlocul fluviului, pilotul întoarse, fără să închidă sirena și porniră bolid spre plajă, prin dîra de foc vărsată de soare. Jocul încălca regulile de navigație, marinarii aflați întîmplător pe chei se scandalizară, în turnul căpităniei cineva lovi puternic într-o toacă, să-l aducă la ordine pe pilot. Dar pilotul rise disprețuitor: „vă e frică, marinari de apă dulce, broscoi degerați?!" Oamenii de pe plajă priveau la cei din șalupă, crucindu-se. „S-au scrintit la minte, au să se răstoarne". Pescarul cu undița vîntura brațele și înjura. Un bătrîn din serviciul de pază, cu chipiu fără cozoroc și tricoul rupt, prin care-i ieșeau smocuri de păr sur, amenința caraghios cu vergeaua unei umbrele. De sus, de la aparatele de gimnastică, Maja Hermeziu, care-l recunoscuse pe Radu Sterian, arăta cu brațul spre chei, unde un funcționar al căpităniei striga răgușit într-o port-voce de forma unui corn de taur: șalupa 21-23, acostează! șalupa 21—23...

— Nu ne supunem! strigă Radu. Nu ne supunem! repetă el, cuprins de delir, și gîndurile i se înlănțuiră iarăși într-un cîntec pentru Maja. „Te iubesc, Maja. Hermeziu îți dă bani mulți, bătrînii cumpără tinerețea, dar tu trebuie să fii femeia mea"... Aproape de mal, pilotul întoarse șalupa, atrăgînd în dîra de spumă, care țîșnea de sub brațele elicei, o minge de volei rostogolită de pe plajă.

— Pilotule, strigă Sterian, aplecîndu-se înainte, o să-ți răscumpăr toate brichetele.

— Nu-i nevoie.

— Mi-ai făcut cea mai mare bucurie.

— Am vrut să fac ceva de pomină.

— Îți dăruiesc pistolul meu cu aer comprimat.

— Nu-mi trebuie. Ajunge!

— Format Bereta 9 lung, pilotule...

— Drace! se-nfurie pilotul. Mi-ai tăiat tot cheful.

Închise sirena și micșoră viteza.

— Șalupa 21-23... îl soma funcționarul de pe chei.

— Mai tacă-ți gura! bombăni pilotul. Tare vă mai pricepeți voi ăștia să stîrniți panică!

Prăbușit pe banchetă, Radu Sterian îi privea ceafa groasă, trandafirie, pe care se scurgea în șiroaie sudoarea. „Ce naiba i-am făcut, de s-a supărat?!"

Pilotul manevră cîrma cu mișcări smucite, șalupa ocoli vasul de pasageri, ancorat la debarcaderul principal, cu pîntecele roșu, atacat de rugină, năclăit de alge, și se opri lîngă scările de piatră care duc în clădirea serviciului vamal. Pilotul sări jos cu o încetineală studiată. Apleca șalupa, apăsînd cu laba piciorului, și Radu Sterian coborî. Un val, cu pete de păcură și ulei, îi murdări pantofii.

Funcționarul căpităniei, cel cu port-vocea, chel, burtos, veni spre ei, spumegînd de mînie.

— Cum vă permiteți, vrem să știm?!

— Doriți cheile de contact? întrebă pilotul, calm. Poftim.

Omul căpităniei scuturâ legătura de chei ca pe-un clopoțel. Avea ochii mici, de mongol, oblici.

— Știi ce urmează?

— Căruță de rele, răspunse pilotul.

— Poftim la căpitănie.

„Teribil, băiatul ăsta!" își spuse Radu Sterian, privind în urma pilotului. „Dar de ce n-o fi vrut el să primească pistolul meu cu aer comprimat?!" Își scuturâ pantofii, izbind cu tălpile pe scară și porni spre baraca unde se închiriază bărci pentru traversare, ca să-i aștepte pe Maja și pe George Miroslav. Lipsise din oraș două zile pentru o anchetă, era obosit și simțea nevoia să bea ceva. „Mi-ar fi plăcut să iau ceva cu piratul ăsta, își spuse el, gîndindu-se la pilot, e băiat cumsecade".

Maja și George Miroslav, supranumit în cercul prietenilor, „Consulul", pentru perfecta asemănare cu unul din aleșii să împartă dreptatea, pe timp de un an, în vechea Romă, trecură Dunărea în port într-o luntre, înghesuiți laolaltă cu alte cinci persoane. Scund, subțire, avea ochi negri, umbriți de gene lungi care păstrau pe chipul lui smead, o bură de răcoare și voioșie, atît de plăcută femeilor. Cum ieși pe mal, se repezi la Radu Sterian, copleșindu-l cu ocări, fiindcă se vînturase cu șalupa pe sub nasul lor și dispăruse, lăsîndu-i să piardă de pomană trei sferturi de oră.

Dar Radu își pregătise apărarea. Dădu vina pe pilot.

— Mucosul ăla a prins chef să-și agite coada pe Dunăre. Hotărîsem încă de la Cotul-miresii să oprim să vă luăm, dar au intrat dracii în el și, hai să facă exhibiții.

— Minte, se întoarse George spre Maja. Cîte vorbe spune, atîtea minciuni toarnă, ca să știi cu cine ai de-aface.

— George! rosti Maja, cu imputare.

— O face pe grozavul! spuse Radu, posac. Îi tremura glasul. George înțelese că-l umilise fără rost în fața Majei.

— Nu te supăra, că de supărare ți se umple fața cu pistrui. M-am înfierbîntat și eu. Hai la „Porumbelul de aur" să bem un păhărel și să ne împăcăm.

— Așa, da! strigă Maja, luminoasă — și întonă cu voce plăcută, de altistă: „Să mergem la Maxim"... Apoi, veselă, se virî între el, îi apucă de braț și lansă comanda, apăsat, ca un plutonier pe care-l văzuse pornind soldații spre cîmpul de instrucție: „nainte... marș!" Și porniră tustrei, bătînd pasul pe asfaltul prăfuit. Un șofer, în maieu și în pantaloni scurți, care freca de zor cu glaspapir o cameră de automobil spartă, întoarse capul după ei, zîmbind. De n-ar fi fost nenorocita de pană, s-ar fi alăturat pe loc grupului, lăsîndu-se mușchiuluit, fără să cricnească, de fata aceea frumoasă, zveltă, cu oase prelungi, subțiri, cu părul vioriu, ondulat natural, cu nasul ușor coroiat și ochii albaștri întunecați, amintind culoarea stranie a zăpezilor peste care se așterne amurgul.

În fața barului „Porumbelul de aur", așezat la intrarea în piața centrală a orașului, de unde se vede Dunărea curgînd albicioasă, ca și cum toți crapii din adînc ar fi ieșit cu burțile în lumina zilei ce se stingea, George, Maja și Radu fură întîmpinați zgomotos de Iova — falitul, văcsuitor de ghete, care se căznea să scoată lustru, cu o fișie de pluș, pantofilor unui marinar. Lustragiul se cunoștea mai bine cu George Miroslav, contabil la depozitele de sare, pe care, fiindcă-l văzuse deseori în tovărășia unui reporter de la ziarul local, îl considera poet, și lui i se adresă în primul rînd.

— Omagiile mele, domnule Consul, strigă el. Iova-falitul se închină în fața poeziei, regina spiritului. Da, domnule Consul, căci o rimă prețuiește cît un pahar de Murfatlar, sortul Pinot-Muscatt-Riesling, zămislit pe dealul cu dispoziție sudică și nume turcesc, din inima Dobrogei. Pentru capul căzut al Brîncoveanului, turcii ne-au miluit cu cîteva sute de cuvinte. Dintre ele, cel mai dulce sună numele împrumutat de-un măgar în șalvari, dealului spre care Iova pleca într-o toamnă de-a bușelea, ca Popa Metru la Mormîntul Domnului. Iubire pe veci poeziei!

— Bine, lingușitorule Iova, răspunse George, îți vei primi paharul.

— În acest caz, domnule Consul, toată lumea mulțumită și cu lacrimi pe obraz. Sunați daireaua, frumoase tătarce.

— Amin! încheie George și despică cu brațul tuburile de sticlă care atîrnau peste intrarea în bar.

Înăuntru, la „Porumbelul de aur", era pustiu. Geamurile dinspre terasă, deschise larg, lăsau să pătrundă în valuri adierea umedă ce urca de pe fluviu. Pereții înveliți cu plăci de lemn, ringul de dans construit din vitralii îmbucate în formă de rozetă, mirosul de cafea și alcool, ținuta ospătarilor învești mîntați în negru, strînși cu cordoane de satin, o încîntară pe Maja. Află că aici se servesc băuturi de tot felul, mai cu seamă alcooluri amestecate după rețete fistichii, necunoscute în regiunile din interior ale țării, și-i păru rău că în cele patru luni de cînd sosise în oraș, inginer la Întreprinderea de prelucrare a lemnului, nu călcase decît acum pragul localului.

— Totuși e prea multă liniște, constată mirată. Ar trebui să mișune lumea ca-n gura oborului.

— Mai tîrziu, după ora zece se umple, răspunse George.

— Atunci rămînem pînă după ora zece.

George îi apucă mîna și i-o sărută delicat.

— Rămînem cît vrei tu. Rămînem pînă-n zori, dacă-ți place.

— Rămînem și bem Martini alb. Poruncă: toată lumea bea Martini alb. Ce gust are Martini alb, George?

— De tarhon.

— Nu de tarhon, de camfor.

— V-ați cherchelit înainte de-a bea...

— Da, aprobă Maja, sîntem amețiți. Sîntem beți, George, stăm tolăniți pe covertă și corabia noastră intră sub Crucea Sudului.

— Pînă una-alta, stăm la o masă cu două ghivece de flori.

Maja se întoarse de sub Crucea Sudului și privi masa. Era din stejar, rotundă, pe trei picioare, luminată discret de un bec înșurubat în mijlocul tăbliei, într-o găoace de cristal, ca o gură de pește.

— E nostimă, zise Maja.

— Dimpotrivă, o contrazise Radu, iritat că Maja se adresa numai lui George. E curată prostie. În orașul ăsta, pînă și cel mai prost electrician se crede chemat să uimească străinii cu două fire de sîrmă.

— Găsesc că în treaba asta n-am nici o vină, răspunse Maja.

— Iartă-l, îl scuză George, în glumă. E îndrăgostit. Îndrăgostiții sînt deasupra legilor. Sau în afara lor. Dă-i mîna și faceți pace că doar pe tine te iubește.

— Bine, conveni Maja, și privi lung la George.

El tăcu, încruntat.

Veni ospătarul și le servi vermut. Maja ciocni ismenit, întîi cu George, apoi cu Radu, și sorbi o înghițitură. Radu observă că Maja purta astăzi verigheta pe mîna dreaptă. Cînd o cunoscuse, cu o săptămînă în urmă, o purta pe mîna stîngă. „Pe stînga se poartă cînd ești căsătorit, pe dreapta cînd ești logodit. În noaptea asta, trebuie să aflu ce are de gînd cu Hermeziu al ei".

— Băieți, rosti Maja, ținînd paharul sus, sînt bucuroasă că vă am prieteni. Sună frumos să spui: sînt prietenă cu George Miroslav, zis Consulul, și cu procurorul Radu Sterian. De azi înainte vă las libertatea deplină de-a vă lăuda, dar discret, că sînteți în grațiile inginerei Maja Hermeziu, care rontăie mereu caramele cu lapte, ține caiet de însemnări zilnice și iubește rochiile de culoarea roșu pompeian.

— Nu, nu, răsună deodată glasul lui Iova-falitul, care se apropia printre mese, nu roșu-pompeian, ci mov-cardinal, culoarea constelației Horei, să cadă-n falduri bogate pe trupul nostru ca o tulpină de floare, domniță. Asta v-o spune Iova-falitul, om de lume, fost negustor de bidinele și curier la Editura Aurora, care-a tipărit „Decalogul dragostei"... Hei, Glie-țiparul, pe care te ține statul în straie negre, ca pe-o muscă, paharul meu, pușlama balcanică. Nu vă strîmbați, stimate tovarășe Sterian, voi rămîne cu domnul Consul, între hotarele Parnasului, zece minute și, dacă domnița poruncește, Iova-falitul îi va lustrui pantofii, stînd în genunchi pe podele.

— Nu trebuie, se apără Maja, speriată, te rog.

— Ba da, spuneți da, strigă văcsuitorul, căci tot ce trece prin mîinile lui Iova-falitul capătă strălucire ca mutra unui pehlivan adormit sub luna Bosforului. La Bosfor, stimate tovarășe procuror, luna e galbenă-galbenă ca zăpada urinată de-un bețiv.

— Ascultă, se mînie Radu, bea-ți paharul și isprăvește cu timpeniile. Tovarășa inginer e obosită, o plictisești.

— Domnița caucaziană! strigă Iova. Vă plictisiți?! Cel mai bun leac împotriva plictiselii e o călătorie. Porunciți și vă voi duce la Paris, orașul fără somn, cu cearcănele adîncite de două mii de ani de nesomn și bolnav de ciroză. La Paris, cetatea luminii și a veseliei fără moarte, să petrecem o seară la Follies Bergères — folie înseamnă nebunie, domniță — Follies Bergères l-a înființat un cap înfierbîntat de șampanie, o sută de femei țopăie, despuiate pe scenă și Europa plătește. Veniți cu mine la Musée Grévin, pani-prințesă. Ceară și iar ceară. Istoria Franței turnată-n ceară. Tîrfa de Charlotte Corday înjunghiindu-l pe Marat în baie. Regele-Soare — statul sînt eu — secătura de Thiers, după o draperie o doamnă ducesă prinzîndu-și ciorapul — oh, pardon — dar e de ceară. Ceară și iar ceară. Munți de ceară să ardă-n biserici toată creștinătatea: catolici, ortodocși și pravoslavnici. În plus și spectacole de prestidigitație. Cei mai mari șmecheri din lume și pe ici, pe colea cîte-un borfaș sadea. Dar nu căutați tăbliță cu „sus de șapte, jos de șapte, la mijloc nu iei de loc", lipsește, e jocul nostru, patent romînesc. La Paris, la Porte Maillot avem Luna-parc. Găsiți Riviera în miniatură, Riviera fermecată cu canale și bărci.

— Io-va! silabisi cu mînie Radu Sterian.

— Dă-i voie, îl domoli Maja, lasă-l să spuie. Spune mai departe, nene Iova.

— Paharul meu, Glie-țiparul! strigă Iova, cu curaj. Și închide geamurile că a început să plouă... Cît străbatem Romînia, domniță, puteți dormi, o cunoașteți. Numai aproape de Făgăraș să vă treziți o clipă și să vă amintiți că trecem pe lîngă Poiana Narciselor. Albe narcise, splendoarea primăverii. Vom mai găsi narcise, domniță, în Elveția, la Vevey, pe lacul Geneva, înainte de Lausanne. Regret nespus că prin Ungaria vom trece noaptea. Panonia-Express a fixat orarul, castelele conților Esterhazy și ale prințului Eugeniu de Savoia rămîne să le privim în fotografiile atîrnate pe pereții cușetei noastre. Dar la Viena avem zece ore libere la dispoziție. Sau, poate, ne luăm chiar o săptămînă. Merită. Viena — patria valsului — ta, ta, ta, tam, — ta, tam —... Muzica de Café-concert și Praterul. „În Prater blüh'n wieder die Bäume". „În Prater înfloresc din nou pomii". Praterul e deschis în permanență, mergem în Prater.

— Isprăvește, Iova! strigă din nou Radu Sterian. Avea mutra că într-o clipă îl va lua de guler și-l va vîrli mototol în mijlocul străzii. Dar Iova, știindu-se apărat de Maja, continuă, fără să-l ia în seamă.

— Pe Montagne russe, muntele rusesc, cu povîrnișuri abrupte, piraie, viaducte, tuneluri și cotituri neașteptate la tot pasul. Urcăm, coborîm, ne-ntoarcem și mereu dăm în nas, lunecăm, sîntem zvîrliți în pereți claie peste grămadă, amețim, dăm chiote de spaimă, rîdem. E muntele rusesc, atracția numărul unu a Praterului. Și mai e Grinzing, lîngă Viena, cu vii și circiumioare. Acolo mergem seara și mîncăm și să ne cînte la ureche, în dialectul wienerisch, acompaniindu-se cu țitera, artiști de cinema, ca altădată Paul și Atila Horbiger. Grinzingul e perla Vienei, cum e Sinaia perla Carpaților și Buciumul perla Iașilor. Deci, doamnelor și domnilor, Danubius Orient Express pornește la drum: Florești, Barboși, Zagna — Vădeni, Baldovinești...

— Vorbești aiurea, îl repezi procurorul, ce să caute Danubius Orient Express la Florești, Barboși, Zagna-Vădeni? Te-ai îmbătat.

Iova îl privi amărît, cu capul tras între umeri. Avea fața galbenă și zbîrcită, ca o felie de lut lăsată în soare.

— În acest caz, zise el, Iova-falitul vă salută. Sănătate și traiul ăl bun. Iar pe tine, Glie-țiparul, te-aștept la judecata de apoi, în valea Ierusalimului, lîngă Muntele Măslinilor. Semn de recunoaștere, un belciug în nări.

— Iova! rise George. Nu poate fi trist mai mult de-o clipă.

— Cine e? întrebă Maja uimită.

— Iova-falitul, a spus-o singur.

— Trebuie să fi umblat mult.

— N-a fost nicăieri,

— Imposibil.

— Îți spune toate stațiile de cale ferată pînă la Roma și Paris, dar n-a fost nicăieri

— De Roma și Paris nu știu, dar la Viena a fost. Adineauri ne-am plimbat și noi prin Viena. Nu-i așa c-am fost la Viena, George? se alintă ea, apucîndu-i palma. Vreau să-mi spui c-am fost la Viena.

— Am fost, admise George, rizînd.

Radu Sterian făcu semn băiatului de la bar pentru alt rînd de pahare.

— Noroc, spuse el. Terzzo incomodo vă urează noroc.

George își trase palma dintr-a Majei și-l privi fix. Radu sorbea băutura printre dinți, ca un cal adus la adăpat de la ieslea goală. Degetul mic, depărtat de pahar, îi tremura. Pe frunte, chiar pe linia unde începe părul, îi răsăriseră broboane de sudoare. Mărul lui Adam, proeminent, i se mișca în salturi largi sub pielea gîtului.

— Maja, rosti George, încet, cu durere.

Maja clătină capul, tăcută. „Nu vrea s-o iubesc, înțelese Radu, degeaba se dă George înlături". Cînd o cunoscuse, pe plaja de peste Dunăre, și-i turnase din pumni, ca dintr-o instalație de ceasornic primitiv, nisip fierbinte pe umeri, simțise că ea dorește s-o iubească; acum însă, Maja ascundea totul. Ascundea umerii de care-și lipise el obrazul, ascundea ochii albaștri, înfricoșător de adînci; ascundea zidul plin de afișe și teiul sub care se sărutaseră, ascundea străzile înguste, cu copaci osoși, pe care se învîrtise zăpăcit, după ce o condusese pînă aproape de casă și nu mai știa să iasă la linia de tramvai.

— Îți place de George, Maja, spuse el.

— Vrem să rămînem prieteni, Radule, răspunse Maja — și el înțelese că Maja îl iubește pe George.

— Spune să mai aducă de băut, George, ceru Maja.

— Nu, se împotrivi George, să ieșim.

— O să ies singur, hotărî Radu. Să-mi beau paharul și plec. Încercă, dar nu mai putu să bea. Brusc, se deșteptase în el sentimentul că e furat, că i s-a smuls prin forță și viclenie ceva care-i aparținuse totdeauna. Și nu mai putu să bea. George înțepenise, lipit de spătarul scaunului, cu țigara fumegîndu-i între degete. „Mă crede idiot, se gîndi Radu... Dar mi se pare că mă port chiar ca un idiot". Dacă era să vorbească cinstit, Maja fusese a lui în măsura în care Dunărea e și a vînătorilor de urși din Bucegi. Cu toate astea, o durere surdă, amestecată în valuri de mînie, care-i aprindea pete roșii în obraji, îl apăsa greu pe suflet. Se ridică.

— Omagiile mele, se înclină... Omagiile mele, domnule Consul.

— Ai dat în damblaua lui Iova, zise George.

Radu Sterian ieși. Tuburile de sticlă, șiruri de vertebre pe chenarul ușii, zornăiră scurt. Picături mari de ploaie lunecau de-a lungul lor ca niște bule de aer într-un rastel plin cu cumpeni ale lemnarului. Erau verzi, roșii, galbene.

În urmă, Maja se lipi cu capul de umărul lui George.

Plecînd de la „Porumbelul de aur", Radu Sterian apucă în susul străzii mari, pustie din pricina ploii care umplea noaptea vastă. Ud, cu pielea furnicată, ca și cum s-ar fi tăvălit gol pe un covor de ace de pin, nu izbutea să se scuture de senzația că fusese prădat și izgonit. El se îndrăgostise de Maja fulgerător, de ce, nu șezuse să analizeze. Maja intrase pe neașteptate în puntea lui de echilibru, și pierzîndu-o, tot atît de neașteptat, trăia o stare de umilință și zbucium nervos, ca-n prima zi de școală, pe vremea războiului, cînd agentul sanitar îi găsise păduchi în gulerul cămășii. „Elev Sterian Radu, îi strigase învățătorul, ai o mamă puturoasă. Urcă la catedră, să te vadă toată clasa!" — și el, costeliv, subțire, cu ochii bulbucați de spaimă, suise cele două trepte spălate cu motorină, arătînd colegilor pieptul mînjit de agude, în care inima bătea să se spargă. Cămașa-i căzuse din mînă, învățătorul o adună mototol cu vîrful bastonului și i-o aruncă în brațe. „Păduchiosu!" țipă o fetiță din primele bănci și țipătul ei îl năuci. „Pă-du-chio-su", reluară în cor toți copiii, bătînd tactul cu pumnii în tobele ghiozdanului. Strigau, chiuiau, tropăiau — ațițați de lacrimile care-i curgeau șiroaie pe obraji. Privea la ei cu groază, încolțit, și deodată îi trecu gîndul că agentul sanitar le va trimite etuva acasă. Iar în clipa următoare o și văzu, uriașă, cenușie ca omizile, trasă în curtea lor de caii primăriei, auzi oameni întrebînd: „De ce-i opăresc pe alde Sterian?" și pe alții răspunzînd: „Păi dacă i-au găsit băiatului păduchi la școală", văzu odaia lui despuiată, lucrurile fierbînd închise sub lacăt, simți mirosul de opăreală, acru grețos, auzi bocetul mamei, cu inflexiuni prăbușite și vru să strige: „Domnule învățător, nu-l lăsați, domnule învățător!" Dar nu putu desclești fălcile, îi înțepeniseră ca moarte. „Pă-du-chio-su", urlau copiii. Lovit de strigătele lor, dădu busna pe ușă afară și fugi acasă, sărind peste garduri. Mama lipsea, era dusă cu ziua la cules de porumb, el înhață așternutul de pe pat, hainele, ștergarele din perete, le cără în groapa din fundul curții și trase pămînt peste ele. Auzise că păduchii nu rezistă sub pămînt, cînd termină, luă bidonul cu gaz și-i așteptă să iasă la un capăt al cuverturii, lăsat descoperit.

În prima zi de școală dăduse în friguri și boala îl zgîlțîise patru ani.

Pătrunzînd în apartamentul pe care-l ocupa cu George Miroslav la etajul întîi al unei vile cu fața spre Dunăre, găsi un bilet, strecurat pe sub ușă. Procurorul șef al orașului îl însărcina să deschidă o anchetă la Întreprinderea de prelucrare a lemnului unde se întîmplase un accident de muncă. „În două zile trebuie să înfățișăm regiunii de partid concluzia noastră. Adună date, pe cît e posibil, chiar în noaptea asta".

Biletul picase bine. Radu schimbă costumul, îmbrăcă mantaua de ploaie și plecă la spitalul de urgență. Medicul de

OPINII

INOVAȚIE ȘI SIMBOL

„La ceafărul" a publicat în paginile sale schița lui N. Velea *„În treacăt"*. Însoțind-o cu un justificat și judicios comentariu critic, semnat de Marin Bucur, revista vădește o salutară preocupare pentru rolul, să-l spunem „profilactic", al criticii literare.

Tendințele manifestate de tînărul scriitor N. Velea în schița intitulată *„În treacăt"* solicită o discuție. În centrul acesteia pare a se situa mult frămîntata problemă a condiției obținerii originalității și realizării inovației autentice și, corelat, problema locului și rolului simbolurilor în literatura noastră nouă.

Schița — mărturie mai nouă a unor căutări mai vechi ale autorului — nu poate fi tratată simplist și respinsă astfel, fără argumente, ca neviabilă și neizbutită. În rîndurile ei se încearcă tratarea unei probleme de viață, de interes mai general, cu implicații etice importante: responsabilitatea tinerilor, băieți și fete, (crescuți în anii regimului democrat-popular) față de viață, față de semenii lor. Personajele principale ale schiței, Duminică și Adina, sînt tineri care — spune autorul —: *„își îngăduiau să mai zăbovească alături de ei înșiși"*, care — în condiții ce nu permit deloc aceasta — *„vroiau să mai trăiască o vreme în treacăt, nedefinitiv"* fără să bănuiască *„primejdiile ascunse în jocul lor"*. E conținut aici miezul schiței.

Tratată realist, tema aceasta nu ar apare în forma unui „caz" (intenționat și ostentativ) bizar, cum apare pînă la urmă sub condeiul scriitorului, ci ca o experiență, ca un fapt de un interes mai larg, cu semnificații ideologice și etice folositoare tînărului cititor, cu concluzii care realmente dau de gîndit. Procedeele la care recurge autorul, dar mai ales unghiul de vedere, poziția (tributară subiectivismului) de pe care a tratat el tema, exclud concluziile de ordin educativ, condamnă fabulația la un simplu „caz", situat în vecinătatea patologicului. Cu o impasibilitate și răceală nedisimulate, autorul prezintă faptele (consumate sau în curs de desfășurare) într-o înlănțuire care rămîne datoare logicii vieții și, implicit, logicii artistice; el notează, efectiv „în treacăt", un vag cadru social (mai ales cu fața spre trecut), abandonat apoi cu totul pe parcurs, și schițează cîteva fragmente de stări sufletești ale celor două personaje.

În schiță există, pe alocuri, observații și caracterizări sugestiv prezentate: modul în care e conturat sentimentul lui Duminică în fața „șotiilor" sale (un sentiment de *„șfială și curiozitate... întrebîndu-se dacă vre-una din faptele săvîrșite avea să aibă vreo înrîurire asupra restului vieții"*); atitudinea Adinei față de tînărul șofer la începutul relațiilor lor (*„îngăduință izvorîtă din mîndrie"*); discretă este și notația: *„de fiecare dată după ce o vedea pe Adina,* (Duminică) *nu-și mai simțea trupul și gura mirosind a tutun"*. Asemenea notații, după părerea mea sugestive, alternează (pe alocuri sînt chiar covîrșite) cu pasaje nesemnificative, cu dialoguri plate (de pildă dialogurile artificial dilatate prin intervenția Tărchioaiei, ca și cele mai multe din dialogurile dintre cele două personaje principale). În ansamblu, schița se parcurge cu anumită greutate, proza fiind într-adevăr cam bolovănoasă (cum o caracterizează just M. Bucur) și nu emoționează pe cititor.

Ce anume lipsește schița de un mesaj educativ, de rezonanță pozitivă în mintea și sufletul cititorului? Ce anume sărăcește, schematizează, transformă tema dintr-un fapt de viață, într-o experiență de laborator, concepută după gustul de moment al autorului?

Sînt convins că principala cauză rezidă în izolarea, în ruperea eroilor și frămîntărilor lor de fluidul vieții, de oamenii și colectivul în mijlocul cărui efectiv trăiesc (în viață, nu în schiță). Operînd această izolare, autorul comite vădit un act arbitrar, sacrifică țesătura vie, reală a vieții. Cu gîndul la inovație și originalitate, „sacrificiul" făcut nu-i pare autorului esențial. Cititorul însă, asistînd la „sacrificiu", se neliniștește, căci el acceptă realizări inovatoare, apreciază mijloace, procedee și forme artistice noi, numai cu condiția ca ele să exprime un conținut de viață nou, semnificativ, cu potențe ideologice și etice noi.

Să ne referim la utilizarea simbolurilor. Duminică (numele ca atare) e un simbol, e omul care *„trăind prea iute"*, consideră de acum viața ca pe o zi de repaos fără program. Cititorul înțelege intenția autorului și o apreciază pozitiv. Transformat însă în argument (menit să justifice desfășurarea acțiunii și mai ales *desnodămîntul*), simbolul eșuează.

Iată, de exemplu, dialogul (în context ilogic) dintre Duminică și Șoalcă, care au jucat table după un procedeu invers decît cel obișnuit, „pînă cînd pe amîndoi *în aceași clipă* (!) îi podidră șingele pe nas": *Duminică:* — Bine că ne lăsarăm singe. — *Păi dacă intrasem într-o situație fără ieșire... încuviință* (!) Șoalcă". Punînd în gura lui Șoalcă această apreciere (încă în prima parte a schiței), autorul vrea *nu atît să sugereze* deznodămîntul cît să-l *justifice în acest mod. E un mod neveridic,* pentru că numai în condițiile cînd niște ființe sînt *totalmente* rupți de oameni, *de colectiv,* ei se pot afla cu adevărat *„într-o situație fără ieșire"* (în mediul și timpul în care plasează autorul acțiunea, faptul e *cu atît mai neverosimil).*

Ruperea (evident artificială) a conflictului de viață, de esența raporturilor sociale și de sensul lor fundamental, a zădărnicit, de la bun început, efortul, căutarea, realizarea artistică, transmiterea unui mesaj etic pozitiv. Nu urmînd acest drum (călcat, sperăm, doar „în treacăt" de N. Velea în schița discutată aici) se poate realiza inovația, se poate îmbogăți tradiția înaintașilor.

Consider intervenția precedentă a lui G. Dimisianu ca țintind *alături* de scopul fundamental al discuției. Aceasta nu fiindcă G. D. încearcă să „apere" schița și pe autorul ei, ci fiindcă:

1. G. D. — copleșit de ceea ce numește el „condiția tragică" a eroului — găsește *„valoarea educativă"* a schiței tocmai acolo unde aceasta își vădește mai pregnant lipsa, anume în așa-zisul *„verdict de condamnare severă"*, care de fapt, ca realizare literară, îl nemulțumește chiar și pe el;

2. În judecata lui G. D. se resimte poziția individualismului răsturnat, care *condiționează* intervenția colectivului socialist de luarea unei inițiative din partea personajului rupt de oameni. Colectivul socialist nu este un ins năzuros și mai ales orgolios și impasibil, care așteaptă cererea expresă și pocăită a cuiva pentru a-i da sprijinul moral necesar. G. D. „uită" caracteristica *esențială* a *„climatului moral și social propriu socialismului"* anume *colectivismul,* grija tovărășească față de soarta fiecărui membru al său, năzuința de a *preveni* catastrofele sufletești. Așa ceva în viață — *NU* este practicism posibil și faptul ca atare *NU* constituie subiectul unei *alte* schițe! Cel mult al unei schițe izbutite, cu un real mesaj educativ, de care N. Velea este neîndoios capabil.

Petre Pinzaru
redactor la Editura politică

gardă nu-l dădu vole înăuntru, îi spuse că bă'rînul Fogoroș, cel ce suferise accidentul, are o fractură la baza craniului, vizitele la el sînt interzise, peste zi a leșinat de trei ori, cea mai mică sforțare poate să-i fie fatală.

— Am înțeles, doctore, zise Radu. Dă-mi, te rog, adresa familiei lui Fogoroș.

— Vadului 16, în cartierul docurilor.

Strada Vadului, pavată cu bolovani de rîu, cobora, în pantă, spre Dunăre. Sub ploaie, casele cu înfățișare sărăcăcioasă, sprijinindu-se una pe alta, păreau un cîrd de băbuțe ce se țin de mîini să n-alunece în fluviul luminat circular de două reflectoare ale grănicerilor. Aceea pe care-o căuta Radu avea intrarea umbrită de doi pruni. Intrînd, găsi înăuntru vreo zece persoane, vecini, rude, cunoscuți, veniți să plîngă împreună soarta bătrînului. Se așteptase la aceasta, din experiență știa că nenorocirea îi adună pe oameni. Dar văzu, cu mirare, că era acolo și Iova-falitul. Văcsuitorul sta pe un scăunel și desghioca păstăi de mazăre într-un ciur. Cojile le arunca pe podele. Lîngă el, pe stinghia patului, cu picioarele spînzurînd, suspina nevasta lui Fogoroș, grasă, cu cărnurile revărsate. Mîinile groase, cu pete cafenii, răsuceau în neștire un capăt al broboadei, în timp ce ochii priveau în jur, îndurerați, știnși de suferință. Tăceau cu toții, ca și cum s-ar fi adunat la un loc să asculte ploaia care răpăia îndărătnică pe acoperișul de tablă.

La apariția lui Radu Sterian, Iova, obișnuit să-și strige-n gura mare amărăciunea, își dădu drumul la gură.

— Jalea de la Vintileanca, tovarășe Sterian. Poftim și umple-ți ochii de ea.

— Iova! îl mustră nevasta lui Fogoroș.

— E procuror, răspunse Iova. Fogoroș îmi era ca un frate, tovarășe Sterian. Să faci să plîngă și pietrele pentru bunul meu prieten.

— La ce bun?! întrebă femeia, obosită. Moare. A căzut de pe rampa de descărcare, jos a dat cu capu-n ciment, și l-a bușit sîngele și pe gură și pe nas. Moare.

— Poate că n-o să moară, sări Iova, arțăgos. Tu o ții una și bună că moare, dar poate că el are mai multe zile de trăit.

— Moare, repetă femeia. I s-au zdruncinat creierii și moare.

— Tot așa ziceai și atunci cînd l-a prins desghețul pe Dunăre, de-a trecut un munte de sloiuri peste el — și n-a murit.

— Acum moare.

— I-a murit moartea o dată, e bună moartea, scapă, ai să vezi. Vă jur eu că scapă.

— Doctorul spune că sînt speranțe, minți Radu.

— Așa, îl îndemnă Iova, fă-i curaj.

— De, zise femeia, cu un sîmbure de nădejde în glas, dacă spui dumneata că așa zic doctorii, poate că scapă.

— Da, are un organism rezistent.

— Vezi? se înflăcără Iova. Omul care e om, trebuie să țină sus steagul nădejdii. Fogoroș seamănă cu taică-su. Bătrînul era rujar, încărca grîu pe vapoare și se descurca cu străinii în lingva italiană. Grozav ce-l iubeau străinii. Cînd îl auzeai: senor Fogoroș în sus, senor Fogoroș în jos, senor și numai senor. Odată a căzut și senor Fogoroș. Sleise un butoi de bere bavareză la Olympic și s-a suit într-o birjă să se plimbe. Lîngă abator a lunecat din birjă, un picior i-a rămas agățat în scară, dobitocul în caftan de pe capră n-a băgat de seamă și l-a tîrît pe senor Fogoroș prin țărînă de i-a jupuit scăfîrlia și l-a lăsat fără lînă. Cînd s-a adunat de pe jos, bătrînul era treaz, nemîncat și avea chef s-o ia de la capăt, micuțe turcoaice din Ada-Kaleh! Altul, în locul lui ar fi îngroșat buzunarele popilor, el n-a avut nimic, a mai trăit zece ani.

— Dar omul meu o să moară, reluă femeia cu glas de bocitoare.

— Ia mai taci! se răsti Iova. De ce să moară?

— Au rămas cheaguri de sînge pe ciment, moare.

— Taci și nu mai pomeni de moarte, că o să scape și el o să scape. Așa. Și dă-i tovarășului procuror date să-i ia la refec pe-ăia de la întreprindere, că de aia a venit omul. Fă-i albie de porci, stimate tovarășe Sterian, că n-au balustrade la rampă și se ascund după deget. Arată hîrtia! porunci femeii.

Ea se ridică și scoase din cutia ceasului deșteptător un plic. Desfăcîndu-l, dădu la iveală o copie a procesului verbal de cercetare a cauzelor ce-au provocat accidentul: douăzeci de rînduri dactilografiate, în care Comisia de anchetă, numită de direcție, punea totul pe seama unei întîmplări nefericite. „Balustradele nu sînt absolut necesare, descărcătorii înșiși n-au cerut niciodată conducerii întreprinderii să fie instalate, ne pronunțăm cu părere de rău că tovarășului Fogoroș îi lipsea simțul prevederii, fapt atestat prin aceea că susnumitul se slujea rarcori la lucru de cangea de agățat buștenii". Urma în încheiere o frază complicată în care se exprima regretul și așa mai departe, iar dedesubt iscăliturile celor din comisie. În spațiul rezervat președintelui sta scris: inginer Maja Hermeziu.

Radu Sterian păli și privi fix la Iova.

— Ei? întrebă Iova.

— Hîrtia o reții pentru dosar, zise Radu, stăpînindu-și anevoie tremurul vocii.

— Dosar! strigă Iova. Se face dosar. Așadar, în lături de la ospățul cu sîngele prietenului meu, domnilor... Se face dosar.

Din curtea lui Fogoroș, Radu Sterian coborî pe o scară veche de lemn, alunecoasă, umbrită de o perdea de iederă în care foșnea ploaia, la localurile înșirate în lungul falezei, să ia ceva să se încălzească. Presentimentul de oarbă fatalitate din glasul nevestei lui Fogoroș îl tulburase, stîrnindu-i o teamă nelămurită. Era ca și cum un cîine s-ar fi ținut după el, lătrînd jalnic a pustiu.

În trei dintre cele cinci restaurante din apropierea Dunării, se dansa. Bubuitul tobelor răbufnea afară, amestecîndu-se cu mugetul geamandurilor. Merse mai departe, un marinar străin îi oferi spre vînzare un cupon de stofă; Radu îi aruncă o privire chiorîșă și intră într-un bar, cu vreo douăzeci de mese, unde mirosea puternic a iepuri Angora udați de ploaie. Întrebat, ospătarul îi răspunse că nu se înșela, într-adevăr miroase a iepuri uzi, chiriașul care ocupă apartamentul de deasupra crește iepuri de casă și-i ține în niște cuști pe acoperișul plat, în formă de terasă și pe balcon. Îi mai spuse că dacă mirosul i se pare grețos, să coboare în încăperea de la subsol, sînt și acolo cîteva mese.

— Mulțumesc, n-am de gînd să stau mult — și-n timp ce ospătarul plecă să-i aducă un coniac, Radu intră în cabina telefonică și ceru spitalul de urgență.

— Fogoroș, zise, vă rog să-mi spuneți cum se simte Fogoroș?

— Sînteți din partea familiei?

— Nu, de la procuratură.

— A murit, răspunse cu voce scăzută omul de la capătul celălalt al firului.

Radu atîrnă receptorul cu mișcări obosite. Moartea, chiar cînd seceră departe de inima noastră, ne prăvale în suflet tristețe, compătimire și o umbră de spaimă.

Se întoarse la masă, își dădu coniacul pe gît dintr-o singură înghițitură. Mirosul de iepuri dispăru pentru o clipă. „A murit", repetă Radu în gînd vorbele celui de la spital și-și dădu seama că ideea aceasta se statornicise în el cînd se afla încă în casa lui Fogoroș.

— Mai doriți unul? auzi vocea ospătarului.

— Nu, zise Radu și se întrebă: cum o fi arătat Fogoroș cînd trăia? „Poate că semăna cu nevastă-sa, se spune că doi oameni care stau timp îndelungat împreună, sfîrșesc prin a semăna foarte mult unul cu altul". Totuși, nu și-l putu închipui, așa cum nu și-l putea închipui pe taică-su, mort cu cîteva luni înainte de-a se naște el și de la care păstrau în casă o singură fotografie, înfățișînd un copil într-o cămășuță pînă la genunchi. Niciodată nu putuse să creadă, privind fotografia, că el era copilul celuilalt copil cu cămășuță și părul zburlit. Alungă aceste gînduri; moartea lui Fogoroș agrava importanța anchetei pe care fusese numit s-o conducă. Îi părea rău că procuratura îl delegase pe el, se gîndea îngrijorat că Maja și George vor spune că s-a vîrît în povestea aceasta ca să-și răzbune dragostea neîmpărtășită. Căci îi fusese clar din primul moment — și trei dintre bărbații întîlniți în casa lui Fogoroș, lucrători și ei la Întreprinderea de prelucrare a lemnului, îi confirmaseră părerea — comisia prezidată de Maja, ca să acopere proasta organizare a serviciului de asigurarea securității muncii, aruncase toată vina în cîrca lui Fogoroș: „moare? — să-i fie țărîna ușoară, întreprinderea nu se socotește angajată cu nimic, trebuia Fogoroș ăsta să holbeze ochii".

Măcinat de gînduri contradictorii — își zicea că Maja, poate n-o fi luat parte cu bună știință la înșelăciune, că va fi făcut totul din convingerea că Fogoroș e cu adevărat singurul vinovat de moartea lui — Radu se întoarse acasă și intră pe din dos, ca să evite o discuție neplăcută cu George. Ajuns în odaia lui, văzu că precauțiunea fusese zadarnică. Ușa spre încăperea alăturată era deschisă și o dîră de lumină albicioasă, cretă și hîrtie de țiplă — nu te-ai fi mirat s-o auzi scîrțîind la cea dîntîi mișcare — sălta peste prag, atingînd marginea covorului. Radu se opri și așteptă vorba lui George. Nimic. Dincolo, aplecat peste birou, George cerceta atent o bisericuță de sare, închisă între ziduri masive, tot de sare și ele, pe care o găsise cantaragiul de la depozit în transportul sosit de la Tîrgu-Ocna și i-o dăruise. Dalta o mînuise un meșter priceput și migălos. Arcada de la intrare, de care spînzura un clopoțel rotund, cu limba cît un ac de cravată, se sprijinea pe doi stîlpi încrustați, cu vinișoare închise de nisip.

— Cred că era beat ocnașul care a lucrat-o și a zvîrlit-o ca un capsoman, la un loc cu alte mii de bolovani.

— De ce... ocnașul? întrebă Radu. Ocnarul.

— Care-i deosebirea?

— Sarea o taie ocnarii, care-s mineri ca toți minerii.

— Eu gîndeam că numai ăla cu ghiuleaua de picior.

George își aprinse o țigară.

— Îmi pare rău de ceea ce s-a întîmplat cu noi doi, spuse el. Dacă-ți face bine, poți să mă înjuri.

— N-am avut timp să mă gîndesc la noi doi, zise Radu, am fost într-o anchetă. Un prieten de-al lui Iova, Fogoroș, a suferit un accident.

— Fogoroș?! Îl cunosc bine. A fost scafandru cincisprezece ani, a lucrat împreună cu tata. Acum e pensionar și mai cîștigă ceva cu descărcatul buștenilor, mi se pare. Am aranjat cu el să-mi vîndă o lanternă magică, să fac proiecții.

— N-o să-ți mai vîndă nimic. Azi dimineața a căzut de pe rampa de descărcare, și-a fracturat baza craniului, iar acum o oră a murit.

George îl privi înfiorat. „Nu face să-i spun și de Maja", hotărî Radu, impresionat de durerea întipărită pe fața lui George — și nu-i spuse nimic.

A doua zi dimineața, Radu merse la întreprinderea de prelucrarea lemnului și constată, cercetînd locul accidentului, că doi metri de balustradă solidă de o parte și de alta a rampei de descărcare ar fi făcut imposibilă căderea lui Fogoroș. Dar membrii comisiei de anchetă — Maja lipsi, plecase în oraș, în ciuda dispoziției date de el prin telefon ca nici un om din comisie să nu părăsească întreprinderea — și inginerul Dranov, șeful serviciului de asigurarea securității muncii, un tip mărunțel, îndesat, cu pielea lucioasă, semănînd cu un bușteanu dat la rindea și apoi lustruit, susținură, ca și în procesul-verbal încheiat cu o zi înainte, că Fogoroș era victima neatenției sale.

Cu o oră înainte de amiază, porni spre procuratură, convins că moartea lui Fogoroș se datora neglijenței lui Dranov. Un singur lucru rămînea de clarificat, în toată povestea: dacă Maja îl acoperise pe Dranov cu bună știință și de ce?

În drum se abătu pe strada Vadului, la familia lui Fogoroș. Mai bine zis, se pomeni acolo, purtat de dorința ciudată, ascunsă în el ca o a doua ființă, de a ști cum arată, chiar mort, acest Fogoroș, căruia trebuia să-i facă dreptate. Găsi la poartă o fișie de pînză neagră și casa cufundată într-o liniște mihnită. Plasele de sîrmă ce împrejmuiau grădinița fuseseră scoase să nu încurce locul, în curte un tîmplar cioplea cu tesla lemnul de cruce. Cinci copii, suiți pe scara magaziei, urmăreau cu vie curiozitate ușa odăii prin care dispăreau femeile venite să aprindă lumînări la căpătîiul mortului. Fuseseră alungați de lîngă prag și acum iscodeau, de la distanță, forfota băbuțelor evlavioase și truda lui Iova-falitul, pus să piseze grîu pentru colivă.

Radu pătrunse în casă, însoțit de Iova care mirosea a grîu ca un țăran întors de la coasă. În tăcerea odăii, întreruptă de cîte un suspin, de un tîrșît de pași sau un foșnet de rochie, mirosul de grîu, răspîndit de Iova, i se păru lui Radu nefiresc, dintr-o altă lume, cum dintr-o altă lume părea și cerul împroșpătat de ploaie care cobora ca o lespede albastră pînă în pragul ușii.

Flăcările lumînărilor închipuiau fantasme pe pereți și Radu clipi repede, de cîteva ori, ca să-și obișnuiască ochii cu pîlpîirea lor. Apoi își îndreptă privirile spre masa lungă din mijlocul încăperii, dar nu-l văzu pe Fogoroș: sicriul avea capacul țintuit. „Pe semne că se desfigurase complet", se gîndi, și-i păru rău că Fogoroș rămînea pentru el un simplu nume: Ion Fogoroș, numărul de dosar X.

Fumul lumînărilor făcînd aerul înăbușitor, Iova se strecură afară. Radu dădu să-l urmeze, dar rotindu-și ochii prin odaie, descoperi, de partea cealaltă a sicriului, lîngă o femeie mătăloasă care legăna pe genunchi o fetiță adormită, pe George și pe Maja și încremeni locului. De George nu se mira că-l vede aici, Fogoroș fusese prieten cu taică-su, dar ce căuta Maja? Îi salută, înclinînd ușor capul. Speriată, Maja se adună în umărul lui George. Radu avu impresia că toată ființa ei se concentrase în ochii mari, albaștri, de-o adîncime stranie. Părul vioriu, pieptănat să-i acopere urechile, lucea întunecat. În atmosfera aceea, dominată de tăcere și tristețe, frumusețea Majei îl tulbură pe Radu, întocmai ca mirosul grîului, răspîndit de Iova. Mirosul de grîu stîrnise în el amintirea cîmpiei, prezența Majei, strînsă în umărul lui George, îl descumpăni, uită unde se află și fața osoasă i se destinse într-un zîmbet cald. În clipa aceea, Maja avu credința că Radu va striga: „Maja, dragostea mea" — și se lipi înfricoșată, cu spatele de perete.

Dar un hohot de plîns umplu deodată odaia și Radu se desmetici. Plîngea nevasta lui Fogoroș, cu obrazul aplecat pe sicriu și cu mîinile, pline de pete cafenii, încleștate pe colțul mesei. Radu plecă fruntea, năucit, și văzu că femeia se prăvălise în genunchi pe podele și-și spunea jalea cu vorbe neînțelese, iar plînsul ei nu mai semăna a plîns, era ca un cîntec al durerii, copleșitor și larg. Părul sur, despletit, păr rar de femeie bătrînă, îi cădea pe față și pe brațele atîrnate de coșciugul țintuit. Radu își aminti că în seara trecută, nevasta lui Fogoroș îi spusese că în tinerețe a fost slujnică în casa unui profesor, unde era pusă să-și dea pe cap, în fiecare zi, cu un strat de cocă, să nu-i cadă vreun fir de păr în oalele cu mîncare — și se cutremură. Iar cînd ridică din nou privirile spre Maja, ea nu mai deslușî în ochii lui acea pornire nebunească ce-o înfricoșase.

Sfîrșită de suferință, femeia lui Fogoroș se prăbuși pe podele și George se repezi s-o ridice și s-o scoată în curte, să se liniștească. În învălmășeala ce se iscă, Maja se apropie de Radu. Se priviră în tăcere, apoi Maja îl chemă încet:

— Radule...

— Pentru ce ai venit aici? o întrebă el.

— George m-a adus. Nu trebuie să-i spui nimic despre procesul-verbal pe care l-ai reținut pentru dosar.

— N-o să-i spun niciodată, dacă vrei.

— Mulțumesc. Și să nu fii supărat că nu te-am așteptat la fabrică!

— I-am spus lui Dranov să nu plece nimeni, credeam c-a uitat Dranov să-ți spună.

— Dranov ne-a anunțat pe toți, dar eu n-am vrut să discutăm acolo. Vino deseară la noi acasă. Te aștept deseară la noi.

— Bine, deseară voi fi la tine, cu George. Cred că pot să vin și cu George.

— Vino și cu George. O să mai chem pe cineva care să se ocupe de el, să putem discuta în liniște numai noi doi.

— Dranov ăla al vostru, zise Radu, gîndește că fiecare procuror poartă în buzunar o pereche de cătuși. Urmează că el, ca specialist în prelucrarea lemnului, poartă asupra lui o lingură țigănească sau măcar o așchie pentru răzuit noroiul de pe bocanci — și cu asta părăsi casa lui Fogoroș căruia, orice avea să se mai întîmple, trebuia să-i facă dreptate.

Maja ocupa parterul unei vile situate în nordul orașului, în cel mai liniștit cartier. Trei caiși, un vișin și un păr de crengile căruia atîrna, prins în inele de alamă, un hamac, formau o mică livadă care da locului un aer de rusticitate. În stradă, întrecînd cu mult nivelul frontonului, creștea un castan. Coroana lui bogată ținea în umbră plăcută salonul cu tapete tutunii unde Maja, îmbrăcată într-o rochie de mătase decoltată ce-i punea în valoare umerii pîrguiți de soare, claviculele fine, șoldurile unduitoare și sînii mici, pudici, își conduse veselă musafirii și le făcu cunoștință cu o prietenă, stenodactilografă, care fuma, răsturnată într-un fotoliu, picior peste picior. O chema Virginia, avea părul auriu ca nisipul, lăsat pe spate, gît lung, subțire, alb, ca o tulpină de ciupercă și un zîmbet continuu în ochii căprii, rimelați.

— Domnul consul? întrebă ea pe Maja, cînd aceasta i-l prezentă pe George Miroslav. Mi s-a vorbit de dumneata, îi spuse lui George, reținîndu-i mîna într-ale ei, mai mult decît se cuvenea. La loc lîngă mine, vreau să te privesc mai de aproape. Mutră de copil, ochi de bebeluș, de unde ai făcut rost de ei, mică păginătate?

— Sînt de împrumut, răspunse George amuzat, și-l întrebă pe Radu din ochi: „ce părere ai de ea?".

Radu săltă umerii plictisit. „Naiba s-o ia, înjură el în gînd, e ca un havuz din care țîșnesc vorbe în loc de apă".

— Ce-i asta, păginătate?! se revoltă Virginia, bătînd din picior. Vă faceți semne peste capul meu?!

— Îi ceream o țigare, zise Radu.

— Minți, păginătate, dar te iert, ai buze subțiri, trăsătura standard a băieților care vor să fie cineva.

— „Ai ghicit gîndi Radu, vreau să fiu unul dintre cei care te văd tăcînd".

— Ce beți? întrebă Maja.

— Eu prefer coniac îndoit cu apă. Și un pișcot, răspunse Virginia.

— Voi? se întoarse Maja spre băieți.

— Coniac.

Maja dispăru alături în bibliotecă, lăsînd ușa deschisă. Radu, înstalat într-un fotoliu de piele dintr-o garnitură de șase bucăți, dispuse asimetric în jumătate de salon, o văzu pe Maja cum deschise ușile unui mic bar portabil, în formă de romb cu capetele retezate, căptușit cu oglinzi. Înainte de a scoate sticla, Maja se privi fugar în oglindă și-și aranjă un cîrlionț la tîmplă. Radu se gîndi că, în seara aceea, Maja pentru el se gătise — și avu un sentiment de amărăciune și bucurie totodată. Se lăsă apoi pe spătarul fotoliului, cuprinzînd într-o singură privire rafturile de cărți, volume elegant legate, cu cotoare aurite, un colț de birou masiv, rădăcină de nuc, luminat de trei veieuze cu picior înalt, ca niște arbuști incendiați, plafonul cu scene de iad, șarjate, și șemineul cu grătar și frigărui false — și i se păru că în confortul acesta lasciv Maja nu mai seamănă cu Maja de pe plajă. „Maja!", vru s-o strige, dar Maja ieși din cîmpul lui vizual, lîna covorului apăsată de pașii ei se ridica ușor, ca ierburile prin care a trecut o vulpe.

— Păginătate, o auzi pe Virginia, dă-te mai aproape s-asculți una nostimă de tot. Uite, cum mă privește, îl ia de martor pe George, parcă m-ar fi prins la furat. Voi îl știți pe Hermeziu? reveni la poveste. Specialist strălucit, om cu influență, în fine un tip mare în meseria lui, cîștigă mult și e-n stare s-o poleiască pe Maja cu aur, dar trîntește cîte una de rămîi **bușbe**. Aseară credeam că plesnesc de rîs. Pe la unșpe jumătate sună telefonul. Hermeziu sta alci unde stau eu, eu îi pileam unghiile Majei — patru ore am așteptat-o să vină, mică păginătate! îl amenință pe George —. Cînd sună telefonul, Hermeziu apucă aparatul și i-l trece Majei: vorbește, fetițo: așa-i spune el: fetițo. Hallo... hallo... Mov cardinal? Mi-ai găsit o stofă mov cardinal? George, dragul meu, ești cel mai dulce băiat. Și firul, să vedeți, că de-aici începe chestia drăguță, trecea peste pieptul lui Hermeziu. Vorbea cu tine — și firul peste pieptul lui Hermeziu. Era o nebunie să vezi ce mutră făcuse Hermeziu. Zăpăcita de Maja, fericită c-o să aibă o rochie mov cardinal, sărea într-un picior: mov cardinal... mov cardinal, o să-mi fac o rochie mov cardinal. Apoi, pa și pusi, și se termină povestea. S-o credeți voi că se termină. Mai e și Hermeziu. Hermeziu se uită lung la Maja, se uită la firul de pe piept și cică: mov cardinal, fetițo, îmi amintește de epidemia de pojar din copilărie. Am crezut că leșin de rîs.

Efectul scontat de Virginia fu contrar așteptărilor ei. Istorisirea îl făcu pe George să roșească pînă în albul ochilor. Scoase să-și aprindă o țigară și scuturî enervat, cu gesturi repezite, bricheta care se încăpățîna să nu ia foc. Radu, cuibărît în fotoliu, tăcea, stînjenit. Privirile lui se plimbară de la telefonul ascuns într-o nișă din perete, căptușită cu scoarță de copac, spre a sugera marginea unei scorburi, la chipul lui George, răvășit de indignare și la al Virginiei, care exprima mirare prostească.

Apăru Maja cu o tavă în mîini și toți trei răsuflară ușurați. Coniacul, vechi, tare, luneca în stomac ca o dîră de foc.

George refuză să bea al doilea păhărel.

— Nu-ți prieste alcoolul, păginătate? întrebă Virginia. Și eu sînt la fel, două picături de rachiu mă dau gata.

— Mă simt rău în seara asta, se explică George către Maja. Hai să ieșim să ne plimbăm nițel.

Ieșiră. La prima răscruce de străzi întîlniră două birje. George urcă în prima și-i întinse mîna Majei, s-o aducă lîngă el. Dar Maja i-o trecu pe Virginia și ea se sui cu Radu în birja a doua.

Străbătură în trapul cailor strada prăfoasă din apropierea cazărmilor unui regiment de artilerie — gorniștii sunau stingerea, la porți se schimbau santinelele — și ieșiră în șoseaua ce ducea la abator. „Gonim pe drumul bătrînului rujar Fogoroș" — se gîndi Radu și se întoarse spre Maja ca să-i spună de rujarul Fogoroș. În bătaia lunii cu luciri de bronz, ochii Majei scînteiau învăpăiați și el uită ce vroise să-i spună. Nu mai știu în clipa aceea decît că Maja e alături de el, sub cupeaua de catifea, roasă de prea mult periat, cu el și nu cu George — și se simți cuprins de un sentiment de bucurie aiîțătoare. Iar salcîmii și casele, uruitul roților, vîntul dinspre Dunăre, cu miros de nămol și luna suind printre nori înfiripară, laolaltă cu gîndurile lui, un cîntec de iubire pentru Maja. În față drumul e fără sfîrșit, din vară vor intra în iarnă, vor scoate caii de la trăsură, îi vor înhăma la sanie și vor zbura prin ninsoare peste Dunărea înghețată, peste cîmpii și mai departe, dincolo de zare, spre nemărginire.

— Maja, rosti el, tulburat, și vru s-o îmbrățișeze.

Dar Maja se feri și fața lui Radu se schimbă într-o schimă de durere.

— Nu te iubesc, Radule, zise Maja.

În clipa aceea, trăsura se opri brusc și Radu lunecă în față: erau la poarta veche a orașului și drumul se înfunda.

— Mînă! strigă Radu, sărind în picioare, zgîlțîindu-l pe birjar.

— Înainte, nu mai e voie, răspunse omul. E un șantier, au pus barieră. Dacă vreți o fac la dreapta, pe hipodromul de încercare — și, tăind-o prin șanț, băgă trăsura pe hipodrom unde dădu drumul cailor să alerge din toate puterile.

— Nu te iubesc, repetă Maja. Tu poate te-ai așteptat la altceva în seara aceasta, dar eu te-am chemat să-ți spun de Dranov.

— Dranov e vinovat de moartea lui Fogoroș.

— Este, recunoscu Maja, și eu am mințit ca el să scape. Noi doi am fost colegi și eram cei mai săraci din grupă. Am mințit, fiindcă era cel mai sărac din grupă.

— Ai mințit și-adineauri, Maja. Spune-mi că ai mințit și că mă iubești.

Se postase în picioare, cu spatele la birjar și se ținea strîns de mînerele de care atîrnau felinare sclipind sîngeriu.

— Spune! ceru el încă o dată.

Dar Maja tăcu și-n clipa următoare, de pe șosea George și Virginia văzură cu groază că trăsura care gonea în cerc pe pista de zgură se clatină, gata să se răstoarne. Caii galopau din ce în ce mai întețit, roțile stîrneau pe pietriș un șuier aspru ca o ploaie deasă de măzăriche. Felinarele nu mai ardeau, se spărseseră.

— Or să-și frîngă gîtul, spuse George, înfricoșat — dar birjarul care-l purtase pe el și pe Virginia îi alungă teama, zicînd că tovarășul său fusese jocheu în formațiunea lui Cerkasov — diavolul roșu.

— Are mîini de aur, s-au jucat parale grele pe mîna lui.

Trăsura lui Radu și Maja trecu ca o nălucă pe lîngă ei, lăsînd în urmă miros de ulei de la felinarele sparte. Radu, tot în picioare, avea fața ca de ceară în lumina lunii. La capătul o două ture se plecă spre Maja, cu voce tremurîndă:

— Spune c-ai mințit, Maja.

Maja, copleșită de spaimă, răspunse cu aceeași scuturare a capului și Radu simți o durere acută în tot trupul. Era ca și cum ar fi lunecat din trăsură, rămînînd cu piciorul agățat în scară și trăsura îl tîra prin bolovani, cum se petrecuse odinioară, pe aceste locuri, cu bătrînul rujar Fogoroș.

Noaptea tîrziu, Radu Sterian încheie dosarul privitor la moartea lui Fogoroș. „Cerem Tribunalului poporului din orașul G. punerea sub acuzare a inginerului Dranov pentru neglijență în serviciu care a dus la accidentarea și moartea descărcătorului Fogoroș. Procesul verbal întocmit de comisia de anchetă numită de întreprindere, cuprinzînd mărturii eronate, nu interesează justiția".

Duminică, la ora șapte seara, peste trei zile de la aceste întîmplări, Radu bea vermut, pe terasa barului „Porumbelul de aur", cu George, cu Maja și cu Iova-falitul. Seară de august, uscată, în jur zumzăiau roiuri cenușii de țînțari. După amiază, Iova fusese la meciul de fotbal și repeta, cu voce răgușită, încurajările pe care le strigase jucătorilor echipei din localitate.

— Andiamo tripleta! striga Iova. Apărarea — fii jandarm! Andiamo, furia latina... Penalty... pe-nal-ty kick. Arbitrul ne-a acordat un penalty, lovitură pe care nici Ricardo Zamora, cel mai vestit goal-skeeper din lume nu se credea capabil s-o apere, dar ai noștri au tras pe lîngă poartă. N-avem fotbal, stimate tovarășe Sterian... E-hei, pani-prințesă, se întoarse spre Maja, și s-a jucat odată fotbal și pe la noi. La turneele pascale dormeam cu coteii sub tribună. Căpitanii alegeau terenul ciocnind ouă roșii: Christos a înviat — și pe urmă, poftiți și priviți-ne, doamnelor și domnilor. Romînia era „furia latina", de frica ei tremurau și alde mascalzone, campionii lumii. Mergeți acum pe stadion, domniță caucaziană „il calcio" se joacă cu picioarele legate, v-o spune Iova, nume bogat, Io-va, Glie-țiparul care n-ai ochi să mă vezi, Iova, așa cum se cheamă și cel mai mănos dintre cele patruzeci și opt de state ale Americii de Nord. Paharul meu — și un pămătuf pentru domnița caucaziană să se apere de țînțari. Iubiți, pani-prințesă, citesc în ochii domnului Consul că veți pleca amîndoi curînd în călătorie de nuntă. Nu alegeți nordul, zăpezile întunecă dragostea. Nordul! Ce să găsiți în Nord?! Șase luni din an, iarna se cățelește cu primăvara și nu ajung să se dovedească una pe alta. E drept, sînt cîrciumioarele cu țigani care cîntă de inimă albastră și de cuțit — „of, odorule amar" — însă dragostea se cere încercată, o sută de nopți, sub zări calde. Spuneți — și vă voi duce la leagănul iubirii, sub soarele de miazăzi, unde se călătoresc atît de multe păsări încît stîrnesc furtuni pe apă cu bătaia aripilor. Priviți cum se pleacă stuful urmînd ocolirile zborului lor. E furtună, dar nu vă temeți de ea: au stîrnit-o păsările de la miazăzi. Dacă veți avea un copil, domniță caucaziană, învățați-l să iubească pasărea bate-vînt. E pasărea care nu coboară pe pămînt niciodată. De la naștere și pînă la moarte trăiește în văzduh. Doarme zburînd și coboară numai cînd o fulgeră moartea. Rîmele nu pot s-o sufere și se zvîrcolesc de bucurie, spurcăciunile, cînd ea se prăbușește cu aripile înghețate. Să vă fie dragostea ca pasărea bate-vînt, domnule Consul — și atunci pe unde veți călca, vor țîșni izvoare. O sută de nopți e un fleac sau o veșnicie...

— Du-ne, Iova, spuse Maja — și privi, încîntată, spre George.

„O sută de nopți mincinoase, îi trecu prin gînd lui Radu. Vor trăi o noapte sau o sută de nopți și se vor găsi la urmă străini". Maja mințise pentru Dranov și-avea să-i tăinuiască lui George mereu că mințise. „Vor trăi o sută de nopți, își spuse Radu, și le vor plînge".

VREM EROI VIGUROȘI

Discuția pe care a inițiat-o redacția revistei „Luceafărul" pe marginea schiței „În treacăt" de N. Velea, o consider bine venită. Ar fi de dorit ca asemenea discuții să se organizeze și pe marginea altor lucrări ale tinerilor prozatori.

Înainte de a începe discuția, aș ruga pe tovarășul Velea să considere observațiile mele ca venind din partea unui prieten, din partea unui cititor.

Pornind de la afirmația tovarășului Marin Bucur („Luceafărul" Nr. 10 din 15 mai a.c.) că „o tendință în bine sau în rău în activitatea tinerilor trebuie sesizată critic" — vreau să arăt că Duminică, eroul schiței „În treacăt" este, după părerea mea, slab realizat. Duminică nu este un erou al vremii noastre. De ce? Pentru ca răspunsul să fie cît mai clar, voi porni de la ideea că schița trebuie să redea în cuvinte puține un bogat material de fapte. Velea n-a reușit să facă acest lucru în schița sa. El a prezentat, e drept, o înșiruire de întîmplări din viața eroilor: Duminică și Adina, dar acestea nu sînt cele mai semnificative care să ducă la o rezolvare justă a conflictului. Finalul e astfel nereușit și artificios. Tovarășul Velea i-a prezentat pe acești eroi ca pe niște izolați, care n-ar fi trăit în mijlocul unui colectiv de oameni. Asupra acestor două personaje influența colectivului nu s-a simțit cu nimic. Acești eroi, în acțiunile lor nu sînt conduși de logica vieții, a mediului în care trăiesc, ci sînt tîriți de instincte. Cum e posibil acest lucru? Duminică, om al zilelor noastre, care a trăit și a muncit în mijlocul unui colectiv de oameni, nu putea, n-avea dreptul să privească viața ca pe un lucru indiferent. El are o gîndire bolnăvicioasă. Citez: „Duminică rămase cu atît: că s-a petrecut ceva adevărat, dar s-a petrecut prea ușor ca să fie adevărat... Se străduí timp mult, să-și amintească cine e lîngă el. Cînd descoperi că e Adina, opri motorul. Îl porni, căutîndu-i numele de familie. Apoi nu mai vru să-l găsească..."

Oare, aceasta a fost starea de spirit a lui Duminică în urma faptului întîmplat (aruncarea Adinei din mașină și moartea ei)? Nu. Această pasivitate, acest mod de a acționa al eroului le-a impus autorul. Deci, continuînd afirmația de mai înainte, Duminică nu putea să acționeze pe baza unor scheme impuse de autor. Viața, oamenii, nu l-ar fi lăsat să acționeze astfel. Chiar dacă ar fi trăit în alte timpuri, cînd viața împingea pe eroi la astfel de gesturi, el nu putea acționa fără să judece, nu putea merge pe drumul acesta greșit fără nici o ezitare. În zilele noastre, cînd fiecare om spune „vreau să trăiesc". Duminică nu poate gîndi, nu poate judeca așa cum ni l-a prezentat Nicolae Velea.

Duminică este un personaj nereușit, un personaj slab conturat, fapt care face să scadă valoarea schiței lui Velea. De la el nu ai nimic de învățat, este un erou cum nu trebuie să fie eroii operelor scrise în zilele noastre.

Faptele din viața tineretului trebuie prezentate în așa fel încît să-i convingă pe cititori că ele așa au fost, că eroii așa au acționat, că eroii pot să-și schimbe „destinele", așa cum orîndurirea noastră a schimbat destinele milioanelor de tineri. Literatura realist-socialistă are nevoie de eroi viguroși, care să lupte pentru a transforma viața, eroi care să învingă soarta atunci cînd este cazul, care să supraviețuiască unor întîmplări tragice. Nouă ne trebuie eroi care să spună „Vreau să trălesc, vreau să muncesc" — nu eroi care să privească viața ca pe ceva indiferent. Nicolae Velea, al cărui talent îl cunoaștem cu toții și care, cum spune Marin Bucur, „ocolește drumurile arhicunoscute, încercînd să desfunde căi noi către sufletul omenesc", are datoria să prezinte în viitoarele sale lucrări asemenea eroi. Velea trebuie să trăiască el însuși viața eroilor săi, cunoscîndu-i mai bine, dezvăluindu-le tainele sufletului lor, ideile lor, gîndurile, năzuințele lor. Eroii lui trebuie să trăiască viața la înalta tensiune a timpului nostru cînd, la fiecare pas, în orice moment, se nasc sute și sute de eroi care nu trebuie să se piardă în anonimat. O mărturie, un exemplu cum trebuie să fie eroii literaturii noastre, îl constituie literatura sovietică despre tineret.

Credem că tovarășul Velea va aduce în operele sale eroi de la care masele de cititori să aibă ce învăța, care să trăiască în operele literare așa cum trăiesc în viață: la înalta tensiune a timpului nostru.

Cititorii așteaptă astfel de eroi.

Virgil Tătaru
student la Facultatea de filologie, București

UNIVERS ÎNCHIS

**S-ar putea obiecta că e vorba la eroul lui Velea, Duminică, de o criză de conștiință și că scriitorul are o fascinantă atracție față de așa-zisele cazuri psihologice. Dacă autorul și-ar fi propus să pună în lumină un caz de prăbușire morală sau zbuciumul sufletesc al unui om aflat într-o grea cumpănă, evidențiind situațiile cauzale sau sprijinul solid pe care îl găsește eroul nefericit în colectivitate, povestirea ar fi interesat literalmente. Dar N. Velea nu descrie o simplă criză de conștiință ci, după cum reiese din întregul comportament al eroului, o penibilă criză de conștiință burgheză. Acest fapt e cu atît mai nefiresc cu cît din povestire reiese că Duminică provine dintr-o familie de țărani săraci care au trăit pînă nu de mult într-o cumplită mizerie. Setea sa de a-și răzbuna copilăria chinuită se împlinește. La data cînd facem cunoștință cu el, Duminică este un tînăr fruntaș în muncă, „cel mai bun ș

UN NUME NOU

RODICA IULIAN

Rodica Iulian s-a născut la Craiova. A urmat facultatea de medicină în București. Din primăvara acestui an, după trei ani de stagiu făcuți în comuna Suseni raionul Costești, reg. Argeș, a fost numită medic la spitalul Filantropia din București.

SONET

Ca zeul Pan, în munte nu m-am dus,
În fluer beat să cred, să cînt minuni,
Iar caprei negre — arc peste genuni —
Elanul, săgetînd-o, n-am răpus.

Ci printre stînci, pe-naltele pășuni,
Din sulițarea de lumini în sus,
Din lenta coborîre în apus,
Am tors tăcută împletind cununi.

Iar flori n-am rupt, ori poate numai rar,
Ca să aduc dovadă jos, în vale,
Că nu e stearpă creasta de calcar.

Brînduși am luat, cu fragede petale,
Și sîngerînde tufe de smirdar,
Și roua lor, în umede cristale.

ORAȘ ÎN VIITOR

Mîine, străzile nu vor mai fi cenușii:
Vom păși pe sintetice dale incandescente,
Pe drept și-așternut curcubeu.
Nici casele nu vor mai fi cenușii:
În cuburi vopsite cu umede tente
Trăi-vor, iubi-vor urmașii timpului meu.

Ca mîine, statui de oțelari, statui de poeți
Vor sclipi în mănunchiuri de raze
(Ca Jupiter al lui Benvenuto Cellini)
Țărani și atleți
Vor susține în palme eterice vaze
Cu miez de cristal — fîntîna luminii.

Azi, îmbăiat în scîntei, se preface metalul
În mîinile blînde și dure.
Cleștaru-i tipar al visărilor vaste,
Se umple de sensuri cristalul,
Și apele lor sclipiri au mai pure
Sub arcul svîcnit al privirilor noastre.

ARTISTUL

În ochiul lui
crește-o lumină mică și fără formă,
ce tinde spre rotund, spre împlinire,
chemînd din frunte
efortul de gîndire.

Prin brațe i-a trecut
un fulger
nepăsător aproape,
de-s brațele tăcute sau nu, să-ndure-arsură.

În mersul ei spre ființă,
minunea sorbea din sufletul sticlarului,
un cîntec.

Sticlarul, ascultîndu-se pe sine,
cîntă din flautul de sticlă.

Și s-a născut la capăt,
melodic,
o caraiă.

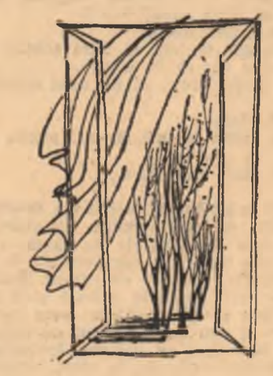

ANI–LUMINĂ

Nu știu dacă rotunzimea lunii
se va retrage cîndva într-un golf,
în fața etravei corăbiei mele.

Sînt la răscrucile omului —
și parcurg împreună cu el,
milimetric, efortul prefacerii,
Și nu mă mai satur de-aceste distanțe —
zonale.

Nu știu dacă voi păși în zonele căii lactee.
Nu știu cînd va străpunge liniștea lunii
catargul corăbiei mele.

Aici, pe pămînt —
în satul de unde începe cîmpia
sînt cumpeni în gînd,
sînt salturi în vise,
ce se măsoară cu anii-lumină.

ORAȘ MUNCITORESC

Întîi, n-a fost nimic —
decît pămîntul,
care aștepta, încrezător.
Au venit constructorii și au hotărît:
„să muncească, alături de noi, soarele!
„să se-amestece soarele în mortar, în beton,
în culori;
„să se așeze în palmele noastre și să fie
pensulă;
„să învețe dulgheria!"

Am măsurat cu măsura visului lor
distanța între case.
Străzile s-au croit largi
și orizontul a năvălit, arcuit, prin ferestre.

SCURTĂ CONVORBIRE

Aș fi vrut să mă-nșeli,
să-mi picuri simetric pe tîmple, arginturi
de brume.
(ori poate și-n suflet?)
Dar eu nu voi lua de la tine
decît gestul amplu al vîntului
pentr-un debut de cantată,
decît echilibrul
dintre poama răscoaptă și frunza ce cade,
decît perseverența tăcută a ploilor tale.
Îți voi lua și aprinsa culoare
ce pune copacilor nimb..,
Și voi trece
mai tînără
în alt anotimp.

Mic dicționar poetic

MIHU DRAGOMIR

Transcrierea partiturii

Versul liber nu s-a născut — după cum am încercat să arătăm — din necesitatea unei opoziții față de versul clasic. El este doar un alt mod de transcriere a partiturii poetice. Nici versul clasic nu se citea, de altfel, însoțit de bătaile unui metronom. „Treptele" lui Maiakovski sînt o încercare reușită de a transcrie propriul mod de a recita al poetului. Versurile lui ne puteau, desigur, emoționa și fără a fi dispuse în trepte, și oricine și le poate imagina scrise în strofe pline. Dar poetul a găsit calea de a ne lăsa și frazarea, care nu era, la el, o simplă problemă de formă. Versul care nu reprezintă această curgere a imaginei nu se poate numi liber, cel mult îl putem numi arbitrar, așa cum și este uneori la poeții care îl utilizează fără a-i fi cercetat îndeaproape caracteristicile și resursele. Cadențele se formează, astfel, din acumulare sau divizare, un cuvînt sau o parte a frazei este pusă în evidență exact după dorința poetului. Rima, ne mai fiind cerută cu regularitate, își întregește rolul de a sublinia momentele asupra cărora se cere reținută atenția lectorului. Versul liber este, într-un fel, nu numai transcrierea unei melodii, ci înscrierea în partitură a tuturor elementelor necesare execuției. (Bineînțeles, dacă poetul nu îl folosește în mod formal). Tocmai de aceea, cadențele au mult mai mare importanță în versul liber decît în cel clasic. Dispensîndu-se de o metrică bine stabilită, versurile pot deveni greoaie printr-o simplă aglomerare acolo unde era, de fapt, nevoie de desfășurare, și invers. Așezarea grafică trebuie să corespundă pînă la identitate cu dezvoltarea argumentării poetice, altfel rămîne o distribuire de cuvinte. (Ne referim, bineînțeles, la construcția globală a poeziei, nu la fiecare amănunt în parte). Versul liber nu s-a născut pentru a separa poezia de cîntec, ci pentru a încerca și o altă modalitate, și de aceea muzica (nu cantabilitatea) cuvintelor în imagini rămîne una dintre atributele lui esențiale.

ION MICLEA

„Candoare"

POȘTA REDACȚIEI

Toma Burnel: Sînt doar imitații după cele citite și mai ales auzite, reminiscențe din romanțe: „Cînd ceasu-arată-a mea plecare / departe de făptura ta, / mă mai gîndesc l-acele clipe / care s-au scurs din viața mea" etc. De aceea, începe prin a citi versurile marilor noștri poeți, de la care vei avea ceva mai mult de învățat.

Damian Mihai: Pentru un elev a scrie „ve-ți" este o proastă carte de vizită. Cuvintele nu pot fi folosite la întîmplare. „Cerul pribeag" este un non-sens.

Gh. Munteanu: Deocamdată, sînt versificări stîngace ale unor aspecte bine cunoscute de toată lumea. Mai încearcă.

Rodica Mihaela Simion: Nu putem să nu fim de acord cu sensul unor asemenea versuri: „Și ca să nu mai fie tot ce a fost, anume / Tu, mamă, lupți alături de mamele din lume / În fabrici, în uzine, în școli și pe ogoare / Voi, mame dragi, luptați să fie numai soare". Cea mai mare parte a corespondenților noștri se exprimă în felul acesta direct, dar încă prea puțin poetic. Citește, de exemplu, poeziile Mariei Banuș adresate mamelor, și vei înțelege mai bine distanța dintre intenție și realizare.

Gheorghe Roșu: Reținem catrenul de început: „Muguri de foc mi-au țîșnit din brațe / și optsprezece flori s-au deschis, / sînt flori fierbinți, cu petale de jar / prinse în dansul ce-i încă nescris". Se închide, aici, o promisiune pe care o sperăm în curînd confirmată.

Nicolaie Perleanu: Nu e vorba de „tehnica" versurilor, ci de organizarea firească a imaginilor. Iată două versuri demne de reținut: „Ultimele ceruri împrejur se prăbușesc; / Umerii de cioburile lor ni-s plini". Dar ceea ce urmează nu mai este la fel de clar: „Dar avîntul nostru bărbătesc / Le răsfrînge pretutindeni ca lumini". Dar strădania omului nu este de a transforma în lumini „cioburile", fie și ale cerului, ci de a pătrunde chiar cerurile. Greutatea imaginii trebuia, deci, să cadă asupra primelor versuri. Sînt multe versuri interesante în poeziile trimise. Trebuie, însă, concentrate mai ferm în jurul ideii respective.

Stelian Zamora: Este foarte bine că admiri „locurile fermecătoare ale orașului", dar deocamdată versurile nu sînt la înălțimea peisajului. Folosește vacanța pentru lectură.

Andrei Steiu: Transcriem „Prieteni": „Cu glasul vostru, ca o barcă-ntre tîmple, / Alunecînd pe marea sevelor de-april, / Îmi cresc puteri fără de număr; / Mă răsfoiește vîntul ca pe-o carte / Și-oceane albe-mi curg pe umăr. / Inima către voi / Mi-am deschis-o ca o poartă, / Transeea cu profil de șarpe / S-a prăbușit în mine, moartă. / Mîinile voastre, toate, / Le-am strîns în mîinile mele / Și-au pornit vînturi în lumină. / Pe podul brațelor voastre / Mă ridic către soare. / Albii porumbei ai bucuriei / Au învățat, neîntrerupt, să zboare." Dacă și în celelalte poezii s-ar realiza aceeași concentrare (nu e vorba despre numărul versurilor) ar însemna că ai face un pas însemnat înainte. Pentru aceasta este, însă, nevoie de o mare claritate a ideilor, în sensul profunzimii.

Costina Stolnicu: Sînt mai multe tendințe în poeziile d-tale. În ceea ce ne privește, preferăm tensiunea din „Metamorfoză": „O lacrimă imensă, ce m-ar cuprinde toată / M-ar picura spre glie și-ar răsări un fir / De cîntec fără seamăn, ce-n vraja lui să poată / Să mă-ntrupeze-n alta — spre marile meniri, / Meniri ce mă-npresoară, mă cheamă spre cuvînt. / Dar lanțul îndoielii nu vrea, nu vrea să știe. / El mă-nconvoaie aspru spre-același sfînt pămînt / Din care-mi fac plămada vieții-n poezie". Întrucît faci apel la sinceritate îți vom spune, deci, că această linie poetică nu poate avea nimic de a face cu tangouri de genul: „Împotriva firii / Mi-ai dat înapoi trandafirii / Ce ți i-am adus. / I-am pus / Într-o vază / Fără bucurie" etc. Și nici cu atmosfera vetustă a pastelurilor autumnale: „E toamnă, rîndunelele / S-au depărtat vîslind ușor / Și-n orizonturi sferele / Se pierd ascunse după nori". Prima poezie respiră autenticitate. Celelalte, maniere depășite, de care trebuie să te depărtezi, cu curaj, cît mai repede.

D. Petrovici: Argumentarea strînsă din „Viața nu are vîrstă" este într-adevăr convingătoare: „Viața nu are vîrstă. / Ea nu îmbătrînește niciodată. / Noi trecem destoinici prin ani, / Înveșmîntați în hainele poeziei — / iar poezia e însăși viața. De aceea poeții / rămîn / veșnic / tineri". Cultivă în continuare această simplitate a versului. Mai trimite-ne.

Gh. Dumitrescu: Credem că acorzi cuvintelor alte sensuri decît cele obișnuite, ceea ce pune pe cititor în mari încurcături: „De cînd Natura e prezentă / În lume-n floare și în pom / N-a fost vreodată mai frecventă / Cum e Natura Nouă-n om. / ce farmec poate să cuprindă / Ce sensuri noi poate avea, / De-o simt în sufletu-mi mai sfîntă — / Natura mea, natura mea". Sau: „Căci astăzi oamenii sînt alții, / Mai pline sufletele lor. / Insetoșez... de modelații / O, mult mi-e dor, mi-e dor, mi-e dor!" Nu se poate pune problema „de cînd" e natura prezentă în... lume, deoarece cele două noțiuni se confundă. Și ce înseamnă „mai frecventă" sau „dorul de modelații"? Poetul trebuie să dea „sensuri noi" cuvintelor, dar în așa fel încît să poată fi înțelese și de ceilalți.

Aurora Pordea: Sîntem convinși că nici d-ta nu aplauzi aceste versuri, semnate de altcineva: „Zorii zilei se arată / Stelele-au apus, / Iarba spatele-și îndreaptă / Și privește-n sus. / În grădină-i veselie, / pleznesc boboceii / florilor, iar pe cîmpie / Zburdă mielușeii". Este un idilism mărunt, fără să-ți dea măcar satisfacția unei corecte descrieri de natură. Dacă iubești poezia, începe prin a o citi.

Gheorghe Dima: Sînt simple relatări versificate: „Mi-e drag sătucul meu din Bărăgan / Și riul care curge lîngă el / Mi-e dragă casa noastră cu castani / Și șanțul cu podețul peste el / (aici se cerea măcar o rimă!) Și oamenii de-acolo îmi sînt dragi / Întotdeauna hîtri, primitori, / la orșice căsuță poți să tragi / Cînd nopțile te prinde (preferăm un vers șchiop, dar gramatical!) călător" etc. Din păcate, toate poeziile urmează aceeași cale.

N. Prelipceanu: Mai organizată ni s-a părut „Viitoarelor hidrocentrale": „Eu sînt undeva, am rămas într-o vale, / Silueta mea s-a încrustat în aerul adînc, / Trupul meu e coloană lîngă fagii pădurilor... / Eu sînt acolo, ascult vuietul mașinilor în păduri / Și aștept..." În general, d-ta încerci să aduni poezia în jurul unei singure imagini, tendință care poate da rezultate bune. Frazele sînt însă prea fărămițate, ceea ce parcă ar contrazice această tendință. Dar poate că ne înșelăm...

Aurel Stroia: Foarte bune intenții, dar deocamdată fără rezonanță poetică.

Traian Dîrlea: „Erupții de vulcani" ar mai merge, dar „corupții" în nici un caz! Satira d-tale adresată imperialiștilor este plină de improprietăți: „Din ancestrale / Ați făcut adevăruri reale. / Din oameni adevărați / ați făcut vedetism, / Arta voastră cu vici sexuale (sic!) / Artiști pentru bani / Dar toate acestea sînt corupții de vulcani". Este greu de înțeles ceva din această limbă inventată.

Sergiu Sîrbu: În general, versificarea este corectă și ideile juste. Lipsește însă imaginea poetică. Uneori realizarea cade alături de intenție, ca în „Miniatură": „Ești drăguță / Și vivace / Și cu-atîta / Vino-ncoace / Încît fără / Ezitare / Și ateul / Cel mai mare / Roagă zeii / Și adastă / Să te aibă / De nevastă". Humorul e voit?

MAI TRIMITEȚI

Cucu Stelian — București, Ioan Jeberean — Lugoj, Mihai Munteanu — Cordăreni Dorohoi, Vasile Coban — Arad, Tudor Sarga — București, Sasu Aurel — Focșani, Crivăț Euzefina — Bîrlad, Otilia Enigmescu — Loco, Fundescu Petre — Vidra Focșani, Mareș Emil — Brașov, Codrea Traian — Baia de Arieș, Constantin Știrbu — Brăila, Glodeanu M. — Craiova, Virgil Tănase — Galați, Ion Dragomir — Tohan, Ciubotaru Gheorghe — Popești Focșani, Ing. Popescu Mareș — Buftea.

DEOCAMDATĂ NU

Gheorghe Fifirig — Odobești, Tomescu Ion — Fălticeni, Jean Cherulescu — Craiova, Ion Durac — Tîrgoviște, Ramiro Italicco — București, Maria Marin — Bacău, Smochină Mihai — Galați, Ion Codreanu — Reșița, Sobesceanschi Mihai, Urca Emil — Alba Iulia, Vidrighin Ioan — Rășinari, Ioan Fuior — Pojorita Cîmpulung Moldova, Aristică Băghină — T. Severin, Andrei Stein — Sibiu, Liviu Goron — Ploiești, Corneliu Horea Zenovianu — Incu Crișana, Stroie Alexandru — București, Ganci Aflică — Com. Bădeni Argeș, Balaban Ștefan — Ploiești, Dumitru Grigoraș — Iași, C. Venete, Stanciu Stan — București, Vase Constantin — Iași, Gh. Dumitrescu — Gorneni, Giurgiu, Ghițulescu Dumitru — Roșiorii de Vede, Ion Dincă — Com. Fundulea, Cristache Arnăutu — Craiova, Cezar Vasilescu, Poponete — Constanța.

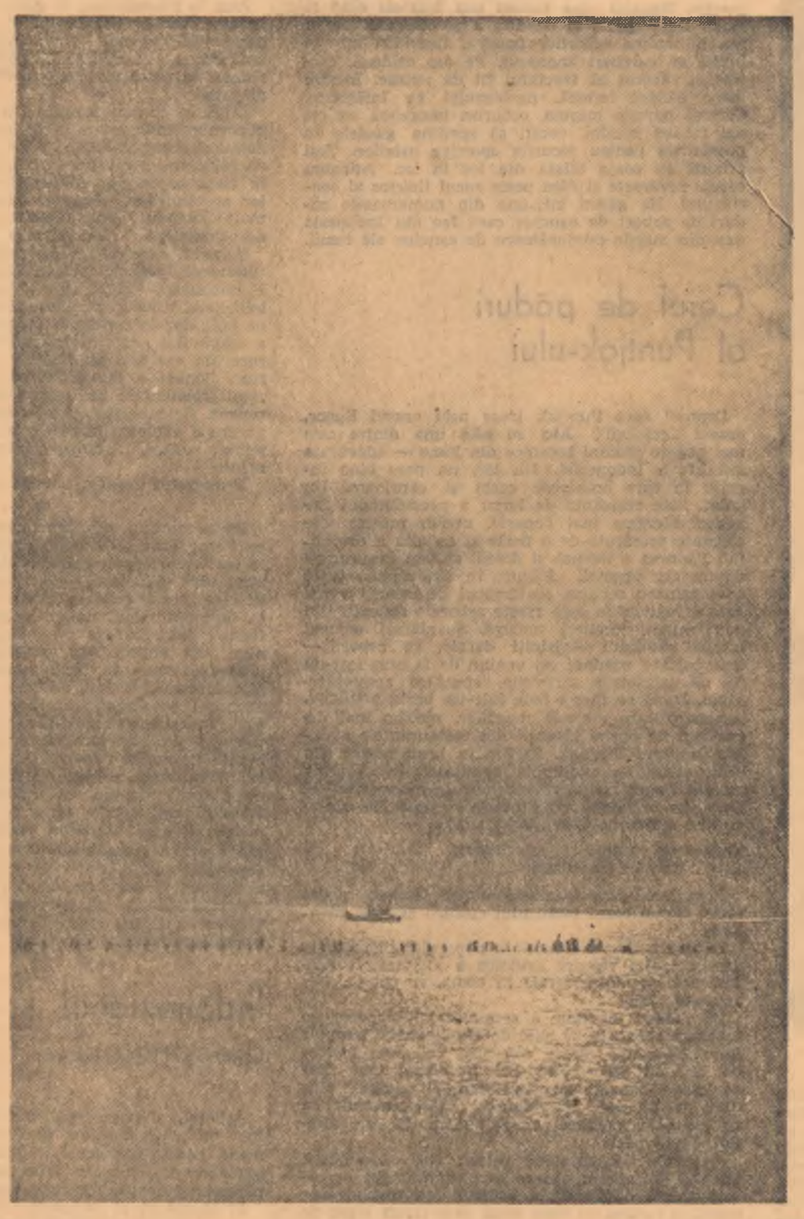

S. MENDREA — *Razelm*

IN LOC DE CRONICĂ DRAMATICĂ

„VORBA REVISTEI"

După ce a ieşit de la „Vorba revistei", ultima premieră a Teatrului Satiric Muzical „C. Tănase", spectatorul cască, şi o ţine tot într-un căscat şapte zile în şir. Dar să nu anticipăm. Iată-l, la locul lui în grădina Boema, plin de importanţa pe care i-o dă calitatea inviolabilă de spectator. Rîde (dar nu se prăpădeşte), aplaudă, îl trage de mînecă pe vecinul din dreapta ca să-i citească în ochi aceeaşi emoţie, pe alocuri se plictiseşte (tare se plictiseşte), cască, (să nu credeţi că ascultă cu gura căscată : cască de-adevăratelea) ; din nou zimbeşte ; apoi, cînd scena se cufundă iarăşi în banalitate, spectatorul nostru îşi consultă politicos ceasul... Dar stă pînă la sfîrşit ! Nu face parte din categoria „rafinaţilor" prin definiţie, care consideră că Teatrul de estradă se situează undeva la subsolul Teatrului celui mare şi că, intrînd acolo, îşi şifonează prestanţa. Nu. Lui îi place pur şi simplu revista. Şi e convins că bunul său simţ (busolă sigură în materie de artă) nu-l înşeală. El crede în marea eficacitate a acestui gen de spectacol care beneficiază la un loc de virtuţile teatrului, ale baletului, ale operetei. De altfel, strîmbătura din nas a „rafinatului" care condamnă un spectacol fără să-l fi văzut, de la distanţă, e infirmată zilnic de marea afluenţă la casa de bilete a Teatrului „C. Tănase". Adeziunea de care se bucură în rîndul maselor celor mai largi reclamă totodată şi sarcini deosebite pe care Teatrul satiric muzical trebuie să le aibă mereu în vedere. El nu trebuie să uite că se adresează unor oameni cu un nivel cultural ridicat. La rîndul lor, cronicarii dramatici nu trebuie să ocolească, dintr-o falsă prudenţă, analiza repertoriilor acestor teatre. Iar atunci cînd o fac, exigenţa lor nu trebuie să se împiedice în formule de politeţe.

Ultima premieră a Teatrului Satiric Muzical „Constantin Tănase" aduce în repertoriul acestui teatru o oarecare notă de prospeţime. La aceasta contribuie şi faptul că, mai mult decît pînă acum, tinerii îşi găsesc aici o bogată întrebuinţare. Sînt numeroşi tineri (dintre care unii talentaţi) care apar distribuiţi de-a lungul întregului spectacol. Printre numerele izbutite putem cita : „Misionarii portughezi", şarjă anticolonialistă, interpretată cu talent de Horia Şerbănescu şi Radu Zaharescu, „Ceramica" montaj feeric, plin de poezie şi fantezie, „Două vecine, două", „Statuile" şi încă vreo două sau trei. Prin aceste numere, care satirizează cu succes unele moravuri, prezintă situaţii umoristice de bună calitate, vădesc o fantezie bogată, teatrul îşi atinge scopul şi credem că aceasta e linia pe care ar trebui să meargă. Trebuie menţionate, de asemenea, tot la acest capitol, unele realizări în ceea ce priveşte aranjamentul, montajul, anumite momente coregrafice. Dincolo de acestea se întinde, însă, o mare zonă cenuşie. Nu-ţi dai seama imediat a cui e vina : a textului slab, bazat pe unele poante vechi, a muzicii de mîntuială, a interpretării fără vocaţie ? Cîteodată toţi aceşti factori îşi dau mîna într-o regretabilă concordanţă.

După cum se ştie, în programul revistei, textul constituie un factor foarte important, el e, ca să spunem aşa, sarea programului. De aceea este cu atît mai regretabil cînd tocmai lui îi lipseşte... sarea. Cu toate că de data aceasta textul a fost încredinţat unor umorişti de profesie — I. Avian, Fred Firea şi H. Nicolaide, — rezultatele nu sînt cele scontate. Se recurge prea des la aceleaşi poante prăfuite, situaţii vechi, la un umor de slabă calitate. Mi se pare nejustificată introducerea în program a numărului cu Păcală, de pildă. Păcală şi-a cumpărat o vacă,, o schimbă cu o capră... pe o gîscă etc. Ei şi ? se întreabă omul din sală. Toate acestea sînt lucruri ştiute de mult de toată lumea. Şi măcar de-ar fi Păcală ! Dar lucrurile povestite s-au întîmplat nu lui Păcală, ci lui Dănilă Prepeleac (vezi Ion Creangă, *Poveşti*). E bine ca atunci cînd se apelează la folclor să nu se procedeze lăutăreşte, după ureche, pentru a se evita astfel de confuzii regretabile. „Anunţurile şi reclamele" sînt de asemenea în mare parte cunoscute de spectator — de acasă. Textul are şi unele vulgarităţi. Cauza acestor lucruri neizbutite trebuie căutată, credem, în concepţia greşită pe care o au autorii despre satiră şi umor. Din întregul arsenal satiric şi umoristic, la estradă nu au acces, după cite se vede, decît calambururile, rostirea scîlciată a unor cuvinte, anecdotele şi caricatura burlescă. Verva umoristului învîrtindu-se mereu în jurul aceloraşi subiecte şi situaţii (Ospătarul : Vinee ! Frizerul : tunde-o ! Dentisul : Auto extrage-te ! — „Albă ca zăpada şi cei 7... Mitici"), devenite de mult, prin repetiţie, locuri comune, se anulează de la bun început. E supărătoare tendinţa vizibilă aici de a face publicul să rîdă **cu orice preţ**. Pentru aceasta textierul dă drumul la poante groase, de bîlci, interpretul suspină, se strîmbă, răguşeşte, muzica ţine şi ea isonul. Efectul e tocmai contrar celui scontat. Sînt penibile scenele ce urmează după un asemenea rateu artistic : artiştii plini de afectare fac risipă de reverenţe, iar publicul cată la ei rece, cu o privire plină de... condoleanţe.

Muzica (Aurel Giroveanu) e, în genere, mediocră. „Un vals, un tangou şi un bolerou" — dulcege (şi valsul, şi tangoul, şi boleroul). Poză nostalgică şi false regrete — pe scenă (interpretează Dorina Goga, Nela Stoenescu, Vasile Simion, Cristina Axinteanu etc.) — ; plictiseală şi regrete (de data aceasta sincere) — în sală. „O melodie fără cuvinte" are totuşi cuvinte. Păcat. Nu ştim în care cîntec din program auzim versuri de acestea : „Iar viaţa ţi-e mai dragă cînd ştii/că-n orice zi/ îi dai şi poţi să-i ceri / mai mult ca ieri".

Gică Petrescu de data aceasta obţine numai un succes de stimă. („Niciodată" şi „Duo Gică"). „Nici o inimă nu e singură" — nici melodia şi nici interpretarea nu rămîn pentru veşnicie. De altfel nici una din melodiile lansate de această revistă nu credem să treacă rampa.

Cîteva cuvinte şi despre costumaţie. Direcţia artistică foloseşte cu largheţă întreaga gamă : de la ornamentaţia vestimentară bogată, fastuoasă (întrebuinţată cu bune rezultate parodistice în „Albă ca Zăpada") pînă la costumaţia uşoară de balet şi la cea... cum să-i spunem, cu vestmintele la garderobă. De altfel, după cîte am înţeles eu, în strategia directorilor artistici de la revistă, picioarelor frumoase, expuse cu ostentaţie privirilor, li se rezervă un rol foarte însemnat, comparabil cu cel al elefanţilor din oastea lui Hanibal : să intimideze „duşmanul" şi să-l pună pe gînduri.

Apreciem străduinţele depuse de colectivul Teatrului Satiric Muzical pentru îmbunătăţirea spectacolelor, a ridicării nivelului lor artistic. Credem însă că bunele intenţii au rămas în mare parte neacoperite pe planul artei.

Şi cum spuneam, spectatorul rîde, dar nu se prăpădeşte. Şi uneori, cam de prea multe ori, cască.

Marin Sorescu

ELOGIUL TINEREŢII

De cîţiva ani a luat fiinţă Studioul de teatru al Institutului de Teatru în fosta sală Casandra. E o săliţă cam mică şi cam dosnică, prin spatele poştei, ceea ce nu împiedică pe inimoşii studenţi-actori şi pe nu mai puţin inimoşii lor profesori să facă treabă bună.

Născut din necesităţi pur didactice, Studio-ul a crescut repede şi astăzi poate fi considerat un teatru în toată puterea cuvîntului, un nou şi foarte interesant teatru al Capitalei. Emulaţia între clasele Institutului şi o chibzuită îndrumare a conducerii şi a consiliului artistic au dus, an de an, la roade din ce în ce mai bune, oglindite într-un repertoriu variat ca tematică, în spectacole valoroase.

În stagiunea care s-a încheiat recent, studioul a prezentat **D'ale Carnavalului, Oameni care tac, Trei generaţii, Oceanul, Discipolul diavolului, Minciuna are picioare lungi** şi **Nu puneţi dragostea la încercare**, acesta din urmă un spectacol experimental de Commedia dell'arte, pe un text adaptat de George Carabin după un scenariu de Basilio Locatelli. Deşi reprezentaţiile nu mai au loc, aş vrea să notez cîteva impresii pe marginea spectacolului experimental care a prezentat un interes deosebit în rîndurile spectatorilor.

Surprizele au început din hol : expoziţia de scenografie a clasei profesorului Alexandru Brătăşanu. Schiţe de decoruri şi costume pentru **Oameni care tac, Discipolul diavolului, Ciocîrlia, Galileo Galilei** — variaţii pe aceeaşi temă a unor talente diverse şi foarte personale. Rezolvări interesante, novatoare, schiţe bine desenate şi încă şi mai bine colorate, vădind o documentare serioasă şi preţioase preocupări de stil, mai ales la **Ciocîrlia** şi **Galileo Galilei**. O singură nedumerire : pentru ce nu se joacă aceste importante piese pe scena Studioului, sau invers, pentru ce viitorii scenografi nu se exersează pe spectacolele colegilor lor actori ? Asta nu înseamnă că n-am gustat rezolvarea scenografică a lui Traian Niţescu la spectacolul clasei tînărului profesor George Carabin. Dimpotrivă O consider una din premizele reuşitei.

De altfel, de cum am intrat în sala plină pînă la ultimul loc, m-a izbit în plin senzaţia tonică a decorului deschis, fără cortină. Pe cele trei laturi ale cutiei scenice, clasica **prospettiva** a lui Ser Sabattini : piaţa şi strada simetrică a oraşului italian din settecento.

Muzica şi lumina invadează scena şi, o dată cu ele, cîţiva tineri — băieţi şi fete — în costume populare italieneşti, foarte pitoreşti şi colorate : spectatorii. Un prezentator îmbrăcat asemănător cu Scapino (Scapin al farsei populare franţuzeşti, prezent apoi la Molière) care putea fi foarte bine Brighella, Franceschino, Francatrippa sau oricare alt Zanni, spune un fel de prolog în care face rezumatul piesei : bătrînul Pantalone se învoieşte cu vecinul său Coviello să se însoare cu fiica acestuia, Flaminia, care îl iubeşte însă pe fiul lui Pantalone, Lelio. Căpitanul Scaricabombardon, fudul şi prost (urmaş direct al Soldatului fanfaron al lui Plaut) suspină şi el sub balconul Flaminiei.

Pînă la urmă, Arlechino, servitorul lui Lelio, şi Rosetta, servitoarea Flaminiei, izbutesc să-i păcălească pe părinţii meschini, în folosul tinerilor care se vor căsători. Povestea e simplă, naivă şi cuceritoare, ca toate poveştile de dragoste.

Pe scenariul acesta elementar al lui B. Locatello, George Carabin a ţesut cu îndemînare un text fermecător. Firavul Sagetto al lui Locatelli a devenit astfel o piesă în stare să acopere durata unui spectacol de aproape două ore. Două ore de încîntare pentru văz şi auz. Două ore de bună inspiraţie şi de rîs slobod, în care studenţii-actori au încercat (şi au izbutit în cea mai mare măsură) să realizeze un spectacol viu, modern. Toţi, fără excepţie, au izbutit performanţa de a fi actori, acrobaţi şi chiar cîntăreţi. Intermediile comice (clasicul **lozzi, gag**-ul clownului de azi), pantomima, parodia de **belcanto**, genuri diferite, au fost rezolvate cu o dexteritate care ne-a amintit, păstrînd proporţiile, de **Piccollo Teatro** şi de strălucita demonstraţie a acestor ultimi maeştri ai Comediei all'improvizo.

Nu puneţi dragostea la încercare a reuşit să dea spectatorului senzaţia că actorii improvizează. Se simte că fantezia şi spontaneitatea interpreţilor, umorul şi verva cu care trăiesc întîmplările de pe podium sînt autentice. Nu mai e **teatru**, ci **un joc**. Un joc tineresc de-a dragostea.

Şi cu toate acestea, se mai simte ceva : că — aşa cum spune Jouvet — este o teribilă dezordine, în ultimă instanţă perfect organizată. Se simte că toată irezistibila zăpăceală de pe scenă a fost studiată, învăţată şi condusă cu mînă sigură. Nu e greu de bănuit ce muncă serioasă şi perseverentă au dus profesorii realizatori ai spectacolului. George Carabin poate fi felicitat pentru izbînda lui pedagogică şi regizorală în care a dovedit gust, măsură şi un remarcabil simţ compoziţional, iar G. Pellegrini şi Felicia Duncan pentru condiţia fizică a interpreţilor, gestica şi mişcarea scenică exuberantă şi impetuoasă.

De altfel, preocuparea pentru stil e atît de vădită în spectacol, încît e de presupus că autorii lui s-au documentat serios şi cu folos.

Scenografia lui Traian Niţescu a izbutit, în această privinţă, o foarte spirituală sinteză de linie, culoare şi amănunt, atît în decor cît şi în costum.

Iar muzica lui Liviu Cavassi a susţinut cu haz textul comediei, servindu-i — după nevoie — de suport sau comentariu.

Spectacolul, în tot sau în parte, e cuceritor.

Spiritul de echipă a fost evident şi entuziasmul realizatorilor, profesori şi studenţi, de-a dreptul contagios.

Contaminat şi eu, poate că am depăşit limitele obiectului în rîndurile de mai sus — care nu vor să fie cîtuşi de puţin o cronică, ci doar simple păreri de spectator.

Miron Niculescu

LITORALUL- UN CLIMAT DE ARTĂ

Jocurile suple de linii şi de culori ale construcţiilor de pe ţărmul mării, betonul, sticla şi neonul realizează noi dimensiuni, frumosul creat de om sporind frumuseţea locurilor. În această ambianţă a spaţiilor însorite, o expoziţie de artă se integrează perfect luminii care năvăleşte pe ferestrele largi, răspunzîndu-i sclipirile calde ale operelor plastice.

La Eforie-Nord, de pildă, în sălile largi ale Clubului Cultural, s-a organizat o expoziţie de pictură românească contemporană. Trăsătura generală a lucrărilor prezentate aici, trăsătură care uneşte creaţia artiştilor din diferitele generaţii într-o direcţie unică de afirmare, este optimismul robust, izvorînd din interpretarea realităţii noi, din desprinderea sensurilor acestei realităţi. Nici nu se putea găsi un cadou mai potrivit pentru construcţiile litoralului decît o asemenea expoziţie unde noul, în întreaga sa înfăţişare impunătoare, te întîmpină pretutindeni.

Peisajele industriale *semnate de Al. Ciucurencu, rezolvate într-o cromatică luminoasă, perfect armonizată, cu o artă de mare colorist, transmit cu forţă, emoţionant şi convingător, conţinutul epocii noastre de profunde transformări. Cunoscutul* „Interior de uzină" *al lui M. H. Maxy, lucrat în tuşe largi, fără a neglija amănuntul expresiv, se înscrie pe aceeaşi linie de comunicare directă, fără grandilocvenţă, a spiritului contemporaneităţii.*

Peisajul caută, în general, să descopere elementul inedit, frumuseţea creaţiei umane, transformarea înfăţişării oraşelor şi satelor noastre. Delicateţea de colorit dintr-o lucrare ca „Piaţa Republicii" *de Gh. Zidarul sau construcţia solidă, arhitectura bine armonizată din* „Oţelăria nouă" *a lui C. Blendea, vorbesc cu elocvenţă despre desăvîrşirea măiestriei tinerilor artişti în contact cu realitatea vremii pe care o trăim.*

Portretistica e reprezentată prin cîteva lucrări valoroase. Gh. Iacob, autorul unui portret de colectivistă, atestă încă o dată drumul ascendent pe care-l străbate creaţia sa, profunzimea psihologică pe care artistul a dobîndit-o mai ales în ultima vreme. Portrete ca acelea ale lui I. Biţan sau Sanda Niţescu, lucrate cu energie, vădesc calităţi indiscutabile de compoziţie, acurateţe şi forţă în limbaj. Consemnăm, de asemenea, progresul pe care-l înregistrează Marius Cilievici în direcţia organizării culorii şi a desenului într-o unitate mai strînsă.

Dintre operele dedicate trecutului de luptă, se impune în primul rînd „Înmormîntarea partizanului", *schiţă pentru cunoscuta compoziţie a lui Ştefan Szönyi. De un dramatism reţinut, cu o remarcabilă precizie a desenului, lucrarea relevă gîndirea sintetică a artistului, patosul epic de bună calitate. Gheorghe Freiberg, în* „Grivita Roşie", *şi Theodor Harşia, în* „Naţionalizarea unei întreprinderi petrolifere" *prezintă alte două momente de mare tensiune dramatică ale istoriei clasei noastre muncitoare.*

In blocul „Gagarin", de la Eforie-Sud, e prezentată o expoziţie de grafică. Expun : Perahim, Dobrian, Olinescu, Emilia Dumitrescu, I. Olariu, Geta Brătescu, Clarette Wachtel, M. Chirnoagă, V. Celmare, Ethel Lucaci-Băiaş. Adevărate creaţii antologice, lucrările lui Perahim din ciclul „23 August" *(dintre care sînt prezentate nici şase) descoperă o deosebită profunzime a ideii plastice, susţinută de o mare măiestrie a limbajului artistic. Jocul suprafeţelor albe şi negre, dramatismul liniilor, compoziţia dinamică, toate concordă la dezvăluirea sensului profund al subiectelor alese de artist. Un temperament mai liric, Dobrian, maestru al gravurii cu mai multe plăci, aduce imagini de o poezie viguroasă din viaţa patriei, după cum Olariu, într-o sinteză interesantă a ingenuităţii şi purităţii vieţii fericite a celor mici, dezvăluie în* „Biblioteca copiilor" *un aspect inedit al realităţii contemporane. Marcel Chirnoagă, în* „Rodul muncii", *mărturiseşte o expresivitate sporită, o renunţare vădită la spectaculos în folosul aprofundării sentimentului. Vasile Celmare, pe linia căutării unei sinteze creatoare între idee şi tratare, a realizat, în* „Mai multă floarea soarelui", *şi, mai ales, în* „Soare nou pe ogoare", *compoziţii de o vibrantă autenticitate. Geta Brătescu a ştiut să adapteze inteligent hieratismul liniei sale din ultimele creaţii atmosferei pe care o relevă în* „Tîlcurile" *sale. Regretăm lipsa unor gravori ca Gh. Ivancenco, Gy Szabo Bela, Corina Beiu, Mariana Petraşcu, Eugen Mihăescu, ale căror lucrări ar fi adus încă o mărturie convingătoare a multitudinii stilurilor personale prin care îşi găseşte reflectarea realitatea noastră nouă.*

La Constanţa, caricaturile lui I. Ross, adevărată cronică a unui sfert de secol (perioada dintre cele două războaie), reluată apoi, la un nivel superior de înţelegere a faptelor, în anii de după Eliberare, se înscriu într-un registru amplu, de la atacul sarcastic pînă la şarja bonomă. Linia acidă a lui Ross comentează spiritual cele mai însemnate momente ale istoriei europene din ultima jumătate de secol. Cunoscute în cea mai mare parte din paginile publicaţiilor progresiste, caricaturile vădesc o participare directă, cu mijloace artistice specifice, la evenimente. Ideea unei asemenea retrospective e excelentă ; ea ne duce cu mintea la posibilitatea organizării unor expoziţii similare cu lucrări din grafica militantă a lui Tonitza, Nicolae Cristea, B'Arg, Mărculescu.

Desenele de copii de la Techirghiol, de o sinceritate emoţionantă, cu adorabile stîngăcii, dar şi cu o surprinzătoare maturitate de gîndire (ca în cazul Maiei Damadian, de pildă) dezvăluie o viziune încîntătoare asupra lumii înconjurătoare. Adevărate pete de lumină, ele închid promisiunile unor mari talente. Poate că prezenţa unui artist autentic de pe acum, cum e pionierul Iosif Bălănescu, ar fi contribuit la un succes şi mai categoric al expoziţiei.

În climatul acesta cu adevărat artistic, litoralul oferă vizitatorilor opere de o mare varietate, glăsuind convingător despre frumuseţea adevărată a vieţii din patria noastră. Încă un dar pe care arta socialistă îl face oamenilor muncii.

Dan Grigorescu

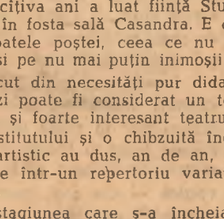

Sfîrşit de sezon

Nu, la fotbal bobocii nu se numără toamna, ci în miezul verii o dată cu idilicele serbări şcolare de sfîrşit de an. Premiul I (cu cununiţă) a fost obţinut de **Dinamo Bucureşti** care, dispunînd de un lot de jucători omogen, s-a impus încă de la început şi n-a mai lăsat nici o speranţă petroliştilor din Ploieşti ori metalurgiştilor din Braşov care în retur au capotat inexplicabil. Datcu, Nunweiller III, Pîrcălab şi Varga, sînt, poate, principalii arhitecţi ai victoriei dinamoviştilor. În declin sînt Uţu, Popa şi Ene II. Pentru ploieşteni şi braşoveni se pune cu pregnanţă problema întineririi formaţiilor. Letargia **Stelei** în acest sezon a dovedit încă o dată cîtă nevoie e de boboci într-o echipă în care veteranii vegetează cu gîndul la trecute izbînzi. Echipa care îl are — în sfîrşit — căpitan pe maiorul Voinescu a suferit înfrîngeri într-un singur campionat cît în două, altădată. Voinescu e la fel de bun dar îi lipseşte ceva : Apolzan.

Progresul a ocupat un loc 3 nesperat. Dinulescu se „mişcă" din nou, dar Oaidă e în mare criză de formă. **Rapid** cochetează inexplicabil cu veşnica schimbare a formulelor de atac dar este, faţă de alţi ani, pe o linie bună. **Ştiinţele** — am numit echipele studenţeşti — sînt pe linia de plutire, dar nu mai au rolul pe care-l aveau odinioară în competiţii. **Dinamo Bacău** e un veşnic miracol ! Cu un lot pestriţ fără o orientare de joc distinctă, originală, această modestă echipă îşi păstrează, cu calm, locul în divizia A şi surprinde prin constantă. **Minerul** e (după părerea noastră) sub nivelul **Jiului** unde infuzia de tinereţe — tardivă, din păcate — a făcut minuni. **U.T.A.** a trăit momente penibile Echipa lui Marki, Stibinger, Bonyhadi, Farmatti, Dumitrescu III şi Petschowski a fost la un pas de retrogradare. Sperăm că la anul U.T.A. se va redresa. Frumos gestul lui Kozka. El a părăsit Bucureştiul pentru a se stabili în provincie, acceptînd să joace la o echipă cu situaţie precară după ce strălucise la Rapid. (Ce spuneţi de exemplul agronomilor, prieteni fotbalişti ?). **Metalul** şi **Dinamo Piteşti** se întorc în B — cu amintirea unui singur sezon în care au jucat în prima divizie a ţării. Amîndouă au şanse să revină. Sper că stelele acestor echipe, Niculescu, Barbu, Lovin, Andrei, Lăzăr şi colegul meu de bancă din clasa a III-a primară, Chiriţă, nu-şi vor părăsi cluburile în aceste momente... grele.

Acum spiritele s-au mai potolit. Tramvaiele sînt ceva mai accesibile duminica, rapidiştii pun la... naftalină clopotele, cîrlieţoarele şi gărgăliţii, iar Eugen Barbu poate vizita fără teamă (în travesti) Piteştiul...

P. S. : Iar un P. S. ! Cronicarul de ciclism al „Sportului" căruia nu i-am pomenit numele (şi n-o voi face nici acum) într-o cronică anterioară a trimis la redacţie un protest (dactilografiat) în care îşi arată indignarea pentru critica noastră. Domnia sa ne învinuieşte că am citat trunchiat dintr-un pasaj al cronicii sale despre care ne-am ocupat. Evident, nu eram obligat să citez în întregime falsele sale consideraţiuni. Dacă domnia sa nu cunoaşte aceste semne (...) de care ni-am folosit, nu mă socotesc, personal, vinovat. Combateam ditirambii de care uza atunci cînd echipa stătea rău. E nepedagogic şi împotriva oricăror rigori să induci cititorii în eroare. Se mai spune în scrisoare că acelaşi cronicar i-a criticat pe sportivi aspru, cum eu n-am făcut-o, într-un ulterior articol. Cînd asta ? După ce zicala cu Ieremia fusese atît de plastic reactualizată.

Gheorghe Tomozei

ÎNTRE DOUĂ OCEANE

O noapte cu fructe

Zburăm deasupra Oceanului Indian. Am decolat de-o oră din Singapore — acest Gibraltar al Orientului, a cărui imagine de colos cenușiu, cu mari antrepozite și gigantice cheiuri de nuanțele fumului, ne-a străuit mult timp pe retină. Acum, peste Ocean, peisajul e searbăd, monoton. Apele se întind la nesfîrșit ca un deșert albastru, cu vagi scînteieri de galben și alb, sub lumina de apus a soarelui. Pasagerii, plictisiți, își lipesc obrajii de geamurile duble ale avionului, dar granița dintre pămînt și apă rămîne mai departe secretă, ascunsă, de negăsit în aura galben-roșietică a amurgului decupat pe zare ca un ecran. Înserarea a căzut într-o clipă, și viteza avionului începe să scadă. Cineva din echipajul de bord ne anunță că peste cîteva minute vom ateriza la Djakarta. Ni se fac cunoscute temperatura locală, starea timpului etc. Un viraj scurt și aterizăm pe aeroportul Kemajoran.

Pornim acum spre oraș, și, în animația străzilor, bogăția de culori a capitalei ecuatoriale asiatice, desfășurată într-un joc rapid prin fața noastră, a celor care înaintăm în viteza automobilului, dispare treptat în noaptea răcoroasă care ne învăluie, cuprinzînd orașul întins și multele lui clădiri cu un singur etaj. Noaptea e limpede, parfumată, călătorim printre arborii cu frunze enorme, pline de sclipiri fosforescente, ai ecuatorului — bambuși, cocotieri, palmieri, papaya, portocali. Străbatem o noapte cu fructe și-i culegem în goană parfumurile.

Ca semn de cinstire, sîntem găzduiți într-unul din cele mai frumoase cartiere ale capitalei : *Satul Olimpic* — cu vile — de pe lîngă complexul sportiv, construit de U.R.S.S. în cadrul ajutorului multilateral acordat Indoneziei.

E tîrziu ca să mai vizităm orașul, dar tinerii noștri însoțitori se oferă, cu multă curtuoazie, să ne dea de pe acum o seamă de date, o primă schemă a locului și a istoriei sale. Datele sînt tulburătoare de la început. De-a lungul secolelor, Djakarta și-a schimbat de numeroase ori numele. Sînt schimbări care configurează, de fapt, o întreagă istorie : cunoscută la 22 iunie 1527 sub numele de Sunda Kelapa, orașul devine Djodjakarta („victorie deplină") o dată cu ocuparea lui de către sultanul Bantamului ; este rebotezată de către colonialiștii olandezi la 12 martie 1619, pentru ca în timpul ocupației japoneze să primească numele de Djakaruta.

Aici, în Djakarta, doctorul Wadihin Sudirohusodo a înființat la 20 mai 1908, organizația studențească Budi Utomo, care visa o Indonezie liberă, fără colonialiști. Și ziua de 20 mai a intrat în istoria țării, sărbătorită în fiecare an ca „ziua națională a redeșteptării".

Vizitarea orașului, dimineața, debutează tocmai cu monumentele marii lupte pentru libertate. Poposim la marginea Djakartei, în Cimitirul Eroilor de la Kalibata. Stelele funerare — mici monumente — poartă aproape toate nume de tineri. Tineri între 20 și 30 de ani, tineri de diferite religii — musulmani, budiști ori hinduși — tineri din diferite regiuni ale țării, căzuți în lupta sfîntă pentru zdrobirea jugului secular al colonialismului. Kalibata e astăzi loc de pelerinaj ; flori mărunte, de cîmp, presărate din cosuri de lemn, acoperă în fiecare dimineață mormintele.

Oricine vizitează Indonezia nu poate ocoli Muzeul Național (Gedung Artja), creat cu o sută de ani în urmă, în care este adăpostită o bibliotecă cu peste 700.000 de volume. În curtea interioară a muzeului te întîmpină sculptura din bronz a taurului sacru din mitologia hindusă (Nandi), care împodobea cîndva templul civilizației hindu-iavaneză. În muzeu sînt bogate mărturii despre civilizația popoarelor din Asia de Sud-Est, o vastă colecție de artă orientală, numeroase giuvaeruri care au aparținut unor vechi dinastii din diferite părți ale Indoneziei. Păsim prin imensele săli, decorate cu superbe ceramici chinezești.

Simfonii pe stradă

După o zi toridă, sîntem invitați să participăm la un spectacol dat de ansamblul Gembira. Este prima din multele întîlniri cu multiseculara cultură indoneziană. Ca o încununare a omagiului ce ni se aduce, — ni se prezintă o suită de melodii sovietice, poloneze și bulgare.

Ne încîntă angklungul — instrumentul popular indonezian, format din patru sau mai multe tuburi de bambus de lungimi diferite și prinse în cadrul unei rame. Lungimea tubului determină sunetul. Pentru o simplă melodie se folosesc nenumărate angklunguri și fiecare cîntec ia amploare simfonică.

Imaginați-vă, apoi, melodiile executate de un „gamelan" !

Gamelan este numele unor anumite ansambluri de instrumente muzicale din Indonezia, compuse de la patru sau cinci cîntăreți pînă la douăzeci, treizeci, dintre care unii cîntă la mai multe instrumente.

Nu este ușor de spus care combinație de instrumente muzicale indoneziene constituie un gamelan, dar se pare că gongurile, xilofoanele și o tobă sînt părți esențiale ; gamelanele mari cuprind aceste instrumente de percuție la care se adaugă o lăută încovoiată, țitere sau un flaut de bambus. Ele sînt adesea acompaniate de cîntăreți vocali. Muzica gamelanului este rezonantă și pătrunzătoare. Ea este alcătuită pe game de cinci sau de șase note. Ca timbru, variază între catifelat și strident — și este pe cît de tulburătoare pe atît de tonică, deși, la început, pare stranie celor neobișnuiți.

Gongurile sînt făcute, de obicei, dintr-un fel de bronz, de cele mai multe ori mai întîi turnat și apoi prelucrat.

Pe cînd cel mai mare gong produce un sunet extrem de profund și grav, fondul de sunete calde este redat de gongurile în formă de vas, care execută tema centrală a melodiei. Gamelanul cuprinde un grup de asemenea instrumente acordate în diferite game.

La interpretarea muzicii clasice e folosit și rebah-ul — un instrument grațios, adesea utilizat ca unic acompaniament al muzicii vocale. Avînd forma unei inimi, suprafața corpului de lemn este acoperită cu piele.

Minunatele melodii indoneziene sînt transmise prin marile gonguri ale „gamelanului". Timbrul cald și amplu al acestor grupuri răzbate departe peste străzile învecinate. Melodia cea mai simplă, desfășurată simfonic de instrumente, are în vedere de cele mai multe ori imensul public al străzilor. Localnicii care ne însoțesc, ne lămuresc că muzica de gamelan nu se cîntă aproape niciodată înainte de apusul soarelui. Atunci te poți bucura de armonia dintre întunericul răcoros și sunetele produse de gamelan ; iar oamenii au, bineînțeles, mai mult timp liber seara, ca să se delecteze ascultînd muzică.

Vorbind despre spectacolele artistice indoneziene nu poți să neglijezi Wayankulit. Wajang înseamnă *umbră*. Este vorba de umbrele care apar pe un ecran alb atunci cînd păpușile wajang sînt mînuite între ecran și o lampă ce atîrnă în fața acestuia. Cuvîntul kulit se referă la pielea perforată, colorată violent și variat, din care sînt făcute păpușile. Lampa amplifică enorm dimensiunile păpușilor — în umbrele angajate în drame fantastice.

Păpușile sînt așezate pe un arbore de banan (care reprezintă pămîntul) și sînt mînuite de un om (dalang) în fața ecranului care simbolizează cerul. Fiecare păpușă reprezintă un personaj. În timpul spectacolului, mînuitorul păpușilor povestește acțiunea, cultivă admirația pentru eroii care îndeplinesc fapte măreț, critică elementele negative și, în același timp, conduce muzica, ce acompaniază spectacolul.

Locuitorii urmăresc captivați, ore în șir, mișcările grațioase ale păpușilor de piele, atunci cînd ele apar pe ecran, și-și joacă rolul ca niște adevărați actori.

Deși cele peste 3 000 de insule ale Indoneziei au fost înlănțuite secole întregi de colonialism, poporul și-a păstrat, nealterate, arta și cultura milenară. Dansul *figurativ-epic* are largi desfășurări. Priviți cu emoție și curiozitate cele nouă fete care interpretează minunatul dans Bedaya, evocînd prin figuri aci grațioase, aci dezlănțuite, anumite întîmplări istorice. Aplauzi scenele de luptă, imaginate de baletul celor patru fete în dansul *Serinpi*, ori urmărești vrăjit dansul Wayang Wong, în care bărbați și femei prezintă scene din Ramayana, folosind adesea și unele cuvinte pentru a explica diferite momente. Te cutremură zbuciumul poporului iavanez, urmărind sugestivul dans *Langendrya*, executat în genunchi de dansatorii care în același timp cîntă întocmai unui cor de blesteme.

Legați toate astea și de dansul *Topeng*, care prezintă, de asemenea, scene din istoria Iavei și care este executat cu mască, pentru a vă imagina ceva din trecutul îndelung de robie și revoltă.

Dansatoare îmbrăcate în tunici de catifea colorată, încrustate cu aur, cu o eșarfă lungă — parte esențială a costumului — cu fustă maron închis și purtînd coliere, brățări multicolore și uneori cu coroniță, dansează alături de tineri costumați asemănător, cu deosebire că ei, cîteodată, poartă aripi convenționale de piele, iar atunci cînd interpretează uriași, maimuțe etc. folosesc măști cu ochi mobili, colți uriași, poartă păr lung, și cel mai adesea șiruri de clopoței care atîrnă la încheieturi.

Într-una din zile am vizitat regiunea care leagă Djakarta de pasul Puntjak. Pe șoseaua asfaltată trecem pe lîngă așezări omenești modeste, construite din bambus, înconjurate de o bogată vegetație. Bananii stau îndoiți sub fructele dese și mari. De o parte și de alta a șoselii, din loc în loc, la umbra arborilor papaya, tineri în alb te invită să cumperi ananasul. Pe așa căldură, conținutul răcoros al fructului îți dă putere. Intrăm într-o pădure întinsă, neobișnuită ca înfățișare. Șoferul oprește mașina, coborîm împreună cu cei doi medici romîni veniți să sprijine gazdele în pregătirile pentru jocurile sportive asiatice. Toți arborii au coaja tăiată din loc în loc. Atingem sevele revărsate și dăm peste sucul lipicios al cauciucului. Ne găsim într-una din numeroasele păduri de arbori de cauciuc care fac din Indonezia una din marile producătoare de cauciuc ale lumii.

Cerul de păduri al Puntjak-ului

Drumul spre Puntjak trece prin orașul Bogor, orașul „grădinii". Aici se află una dintre cele mai bogate grădini botanice din lume — adevărata mîndrie a Indoneziei. Un lac, un parc bine îngrijit în care hoinăresc cerbi și căprioare. Un palat. Este reședința de lucru a președintelui Sukarno. Mergem mai departe, urcăm printre vile elegante presărate de o parte și de alta a drumului. Pădurea e imensă și deasă, sîntem înconjurați de un cer vegetal. Minute în șir, mașina trece apoi printr-o regiune cu cîmpuri de arbuști verzi. Este o regiune în care crește arborele de ceai. Din nou banani, cocotieri, papaya. Și, alături, oameni lucrînd pămîntul — risipiți darnic, ca arborii — transportînd produse ori venind de la oraș într-un fel de gabriolete sprintene, specifice acestei regiuni. După ce facem baie într-un bazin artificial, ascuns printre crestele munților, plecăm mai departe și ne oprim la unul din restaurantele stabilite în pasul Puntjak. Privim în jurul nostru. Cu ochii atrași de minunația peisajului, în căutarea omului risipit pe munți, chemat de munca zilnică, ne revin în minte mișcătoarele cuvinte ale cunoscutului cîntec popular „Indonezia" :

Țara mea pașnică și înfloritoare,
Insule darnice cu palmieri...

Indonezia, țara frumoasă dintre Oceane, a dat opere nepieritoare tezaurului culturii și artei mondiale.

Despre vechea civilizație a poporului indonezian, despre înalta valoare artistică a lucrărilor executate aci, cu multe secole în urmă, se pot da numeroase pilde.

În a doua jumătate a secolului IX, poporul indonezian ridica la 20 mile de Djodjakarta templul *Borobudur*, una dintre cele mai renumite lucrări de artă din Asia de Sud-Est. In forma unei flori de lotus desfăcute (simbolul religiei budiste), plutind pe un lac, *Borobudurul* a fost construit ca un loc de rugăciune pentru budiști. El este alcătuit din 3 părți :

— partea de jos, cu 4 galerii care înconjoară templul și care au forma unui dreptunghi — corespunzînd, după religia budistă așa zisului Kamadhatu : etapa în care omul este strîns legat de bogăția lumească ;

— partea superioară, formată din trei terase cu galerii circulare, corespunzînd etapei Rupadhatu — omul s-a eliberat parțial de patimile lumești ;

— vîrful templului — exact în mijloc se află un clopot de mari proporții corespunzînd Ampadhatului — omul a atins perfecțiunea.

De-a lungul anilor, peste Borobudur s-a așternut pămîntul, iar după aceea a fost reconstruit. Pe cele trei terase se găsesc 72 de statui, reprezentînd momente din viața lui Budha. Fiecare statuie este ascunsă într-un clopot de piatră, prevăzut cu numeroase orificii patrate. Legenda spune că ar fi fericit acela care, strecurîndu-și mîna prin micile ferestre, ar putea atinge mîna lui Budha. Doar un clopot este ridicat pentru a fi văzută statuia lui Budha. Cuprinzînd Borobudurul, poți să-ți dai seama că arta sculpturii, aici, atinsese culmi.

Note de drum din Indonezia

Grupul Prambanan, alcătuit din templele *Loro Djonggrang* (Fecioara zveltă), constituie o justificată mîndrie a culturii popoarelor din această parte a lumii. Legenda spune că fiica unui mare prinț a primit să se căsătorească numai dacă viitorul soț va fi în stare să-i ridice într-o singură noapte un templu cu o mie de statui. Aceste temple *hindu* sînt situate în mijlocul a numeroase construcții budiste și formează cel mai mare grup de temple din Indonezia. Ridicat în a doua jumătate a secolului al IX-lea, de primul rege hindus din Iava Centrală, grupul cuprinde o curte interioară pătrată, înconjurată de un zid ; în interiorul curții se găsesc opt temple, dintre care cel mai înalt este dedicat lui Siva.

Pe unul din zidurile templului lui Siva este redată scenă cu scenă povestea hindusă „Ramayana".

Aici, la Prambanan, se găsește un teatru de vară în aer liber cu 500 de locuri. Seară de seară, în perioadele cu lună plină, numeroși spectatori — unii dintre ei veniți special de peste hotare — urmăresc cu atenție impresionanta povestire a Ramayanei.

După ce cunoști mai bine tradițiile culturale ale poporului indonezian și te interesezi de anii de dominație colonialistă, îți dai și mai bine seama de rolul nenorocit pe care l-a avut colonialismul în viața popoarelor subjugate prin forța baionetelor și tunurilor. Nici nu poate fi vorba despre mult lăudatul „rol misionar", „civilizator", jucat de colonialiști, în dezvoltarea statelor coloniale.

Poporul, care cu multe secole în urmă crease o uimitoare operă de artă, ca Borobudurul sau grupul Prambanan, — după sute de ani de exploatare colonialistă, trăia în analfabetism și mizerie, decimat de boli, dar în continuă ciocnire cu forța înarmată a stăpînului nepoftit. În Indonezia, pînă la eliberare, nu era nici un institut de învățămînt superior. Pentru a putea învăța, unii tineri indonezieni trebuiau să meargă în universitățile vest-europene. Colonialiștii își aduceau propriii specialiști pentru a exploata imensele bogății ale Indoneziei : petrol, cositor, cărbune, asbest, nichel, crom, diamante.

N-au putut însă evita lecția usturătoare a istoriei.

★

Pe aeroportul din Djakarta, în magazinele de pe *Pasar Baru* — centrul comercial al orașului — în cartierele Djatinegara ori Djakarta Kota — așazisul oraș chinezesc, — ori unde mergi, privirea îți este atrasă de arta meșteșugărească. Ne oprim în fața unui magazin cu coliere, brățări, cercei frunze, flori lucrate cu măiestrie de artiști anonimi, din argint. Din varietatea de esențe lemnoase existente în țară, meșteșugarii se pare că aleg îndeosebi teakul, arborele de fier, mahonul și abanosul cu dungi, din care modelează mobilă fină, instrumente muzicale, păpuși, măști și statuete pe care apoi le pictează — uneori, în combinații de culori exotice. Din mîinile meșteșugarilor indonezieni a ieșit cunoscutul Kris — un fel de pumnal metalic, cu lamele otrăvite, pe care adeseori sînt făcute incrustații dintr-un aliaj de nichel cu aur. Lucrînd pielea bivolului de apă, meșteșugarii creează abajururi, evantaie, semne și coperți de carte, de o finețe și transparență de abur, pictate fantastic. Munca are virtuțile gingășiei și grației, te sfiești parcă să atingi, de pildă, pieptenii pentru fete, lucrați din carapace de broască țestoasă și din corn.

Indonezianul are prieteni...

Arborele și frunza pătrund în casa indonezianului ; în obiectele de fiecare zi, omul mîngîie masa, geanta sau coșul împletit din bambus plimgător, ori din frunzele arborelui pandan și simte pădurea și nopțile răcoroase ecuatoriale.

Și începi să ai imaginea cetățeanului harnic, care-și lucrează pămîntul și opera de artă, într-altă vreme decît aceea dominată de stăpîni — o vreme în care și-a descoperit adevărații prieteni, care-l sprijină să-și regăsească comorile pierdute și să-și facă o viață pe măsura puterilor și talentelor sale.

De-a lungul a peste 6 000 km care despart Sabang — poartă de intrare în Sumatra — de Meranke, limita răsăriteană a Irianului de Vest, cele 97 de milioane de locuitori ai Indoneziei participă la înlăturarea vestigiilor colonialismului. Tineri și bătrîni, femei și bărbați îți vorbesc cu indignare despre zilele grele ale robiei, povestesc episoade emoționante din lupta pentru libertate, își exprimă îngrijorarea în legătură cu manevrele americane în Tailanda, Taiwan, Coreea de Sud și Vietnam.

Oamenii vorbesc cu satisfacție despre prosperitatea statului indonezian, de pacea pe care o doresc în Asia de Sud-Est și pretutindeni.

Ne-a bucurat prețuirea pe care omul indonezian o dă țării noastre, pe care o numește cu căldură — prietenă.

În centrul Djakartei se înalță impunător complexul sportiv ridicat de Uniunea Sovietică și alcătuit dintr-un stadion cu 100 000 locuri, două săli de sport cu aproape 10 000 locuri, un bazin pentru întrecerile nautice etc., care vor servi la disputarea jocurilor sportive asiatice ce vor avea loc în capitala Indoneziei între 24 august și 6 septembrie. Chiar în zilele șederii noastre în Indonezia, ziarele anunțau începerea lucrărilor la combinatul metalurgic Trikora de la Tjilegon Bantem în Iava vestică — cea mai mare oțelărie indoneziană — construită cu credite și cu specialiști sovietici.

Oamenii cu care facem cunoștință ne vorbesc cu mîndrie despre lupta indonezienilor pentru eliberarea Irianului de Vest. S-au compus cîntece mobilizatoare pe această temă, tinerii își doresc patria dintre oceane — întregită.

Între cele două oceane s-a aprins un far.

Andrei Ștefan

DOUĂ OCEANE

Noaptea

Uite, pe-aici locul ars e, și gol.
Noaptea, luceferii nu-i dau ocol.
Noaptea războiu-a venit și-a rămas
Noapte la fiece pas.
Sînge, prăpăd.
Nu mai văd.

Brazii de lîngă izvoare-au căzut —
Trăznetul, focul i-au frînt
Și pasărea-și caută cuibul
În umbra lăsată de nori pe pămînt.

Glasul păcii

Către voi mi-am deschis tot sufletul, oameni,
Și vin către voi.
Noaptea, cînd ascultam plînsul florilor
Prăvălite peste umerii morți ai soldatului,
Am pregătit un cîntec de dragoste
Cu care mama să-și legene fiii,
Să nu mai semene frunțile lor
Cu patul galben al puștii.
Către voi mi-am deschis tot sufletul, oameni
Și vin către voi,
Surîsul meu tot izvorăște pe frunțile voastre
Și pentru fiecare vis mă apropii în zori,
Trezindu-vă brațele
Să-l împlinească.
Așa printre unelitele pașnice sînteți mai frumoși
Și-ntreaga lumină învață să zboare
Din ochii și mîinile voastre.

Către voi mi-am deschis tot sufletul, oameni.
Și vreau să fiți veseli ca zîmbetul soarelui.
Și să vegheați !

La geam

Mama a tras într-o vreme perdeaua la geam :
— Cum tună obuzele, mamă, și cad !
Guiului din fața casei s-a aplecat pe un ram
Și apoi a zburat.

Ce frumos a zburat... !
L-a chemat cineva ? Cine-l cheamă ?

...Poate pe tata îl caută, mamă ? !

Soldatul din sat

— 1945 —

Soldatul care s-a întors din luptă,
Soldatul din sat,
Doarme de-aseară pe prispă.
Umblă încet, sora mea,
Să nu clatini puntea —

Somnul lui e ca o punte albastră
Întinsă spre noi,

Spre alte bătălii.

(Amintirile copilăriei)

A. I Zăinescu

Anotimp

Soarele doarme noaptea puțin,
Oamenii dorm și ei mai puțin,
Și din toate zările cîmpului
Recoltele se grăbesc, recoltele vin...

Grînele inundă și sate, și palme,
Cînd din pieptul cîmpiei irump ;
Nu mai poate nimeni să le ție în cale :
Anotimpul e un arc de triumf.

Vin holdele din pieptul și ideile noastre
Eliberate și demne să-și spună cuvîntul.
Zările se fac mai albastre —
Vorbește pămîntul.

... Soarele n-are timp să apună,
Luna n-are timp să răsară :
E un mare spectacol al pîinii,
E aur în palme și-n țară...

Ion Crînguleanu

Cor pentru pace

Prea multe trupuri au rupt țărîna.
Îmi tremură cînd o atinge mîna
pentru fiecare zîmbet a murit un om.

Destul !
De putred ce-i viu se desparte.
Jumătatea mea — cea vie și dreaptă
trebuie să meargă, urcînd, mai departe !

Încerc fiece pas întîi în minte
să nu alunec, să nu lovesc
nucleul firii și să-l clatin
și să se nască monștrii în loc de stele,
căci drumul mers nu poate fi întors.

Dau roată lucrurilor și le pipăi
cele o mie de fețe — cu mîinile mele —
să le aflu închegarea și umbletul tăcut
și să le fac asemănări din lut.

Învăț să zidesc și mă ridic pe schele
pînă lîngă soare.
Cel ce mă pîndește și mă-mpiedică, moare.

Îmi desfac din brațele pămîntului piciorul
și zbor. Ard cu privirile mele
tot ce-mi întunecă zborul !

Ioana Bantaș

Daniela de ofet

S. MENDREA:

CUM DISCUTĂM?

Lucrările Conferinței pe țară a scriitorilor au scos în evidență necesitatea unor discuții curajoase și principiale asupra diferitelor aspecte ale vieții noastre literare. În acest sens, discuțiile privitoare la activitatea de preluare critică a moștenirii literare a trecutului sînt necesare, cu atît mai mult cu cît în prezent se lucrează la **Tratatul** de istorie a literaturii române. Ele au scopul să clarifice diferite probleme ale dezvoltării literaturii noastre de pînă la Eliberare, să valorifice ceea ce este înaintat, progresist și constituie fondul pozitiv al tradiției literare, ceea ce ne ajută în opera de consolidare a culturii noi, socialiste.

Două recente volume (L. Rebreanu : **Opere alese**, vol. V. Teatru și publicistica, ediție îngrijită de N. Liu ; și Camil Petrescu : **Opinii și atitudini**, ediție îngrijită de **M. Bucur**) au provocat în presă polemici în legătură cu preluarea științifică a publicisticii acestor reprezentanți de frunte ai scrisului românesc.

Era de așteptat ca tipărirea acestor ediții să prilejuiască observații judicioase, menite să releve ce anume este reprezentativ și valoros în publicistica celor care au dat literaturii noastre opere ca „Răscoala" și „Patul lui Procust", să completeze imaginea personalității lor complexe, explorînd zone care au intrat mai puțin în vederile cercetătorilor.

După părerea noastră, dezbaterea s-a desfășurat cam la întîmplare, facilitînd exprimarea unor puncte de vedere neargumentate, subiectiviste și reînvierea unor procedee polemice neprincipiale, de felul celor combătute la Conferința pe țară a scriitorilor.

Într-o notă din „Gazeta literară" (nr. 19, 10 mai 1962), se făcea, referitor la ediția „Opinii și atitudini" observația că din volum „au fost eliminate acelea (articole și cronici — n.n.) care implică probleme mai dificile", „textele care reclamă discuții la obiect", „articolele și studiile cu un caracter mai special" (!). Care anume sînt textele „dificile", cu „un caracter mai special" etc. constituie încă o enigmă pentru cititori, întrucît exemplele și argumentația au fost lăsate în seama unui articol „mai amplu" care, nu știm de ce, nu a apărut nici pînă acum.

Pe marginea aceleiași probleme, a apărut un articol în „Contemporanul" din 15 iunie 1962, sub semnătura lui Al. Piru. Articolul lui Al. Piru oferă, mai mult decît nota din „Gazeta literară", posibilitatea unui schimb de opinii. Astfel, obiecția cu privire la includerea în cele două ediții a unor articole nesemnificative este întemeiată. De asemenea, merită să fie luată în discuție ideea că volumul „Opinii și atitudini" ar fi putut cuprinde și alte articole sau eseuri literare (de pildă, considerăm că este nemotivată absența din culegere a pamfletului „Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile", unde se demonstrează magistral contradicțiile penibile în care se zbate critica impresionistă lovinesciană) ; dar aici intervine un mod nediferențiat de a pune problema, ceea ce deschide drum confuziilor de ordin ideologic.

De pildă, între titlurile care, după cum arată categoric Al. Piru, trebuiau incluse în culegere este menționat și „Despre noocrație necesară". Or, articolele despre noocrație, dincolo de unele accente critice privind atitudinea societății capitaliste față de intelectualii cinstiți, au, în esență lor, un caracter profund eronat, diversionist, autorul încercînd să demonstreze că rolul conducător în societatea contemporană îi revine intelectualității, ca o clasă socială omogenă, chemată să înfăptuiască revoluția „noocratică" — „ultima revoluție" !

Dovedește Al. Piru că articolele lui Camil Petrescu despre noocrație au o altă orientare, progresistă, materialistă, că tezele cuprinse aici nu contrazic concepția marxist-leninistă cu privire la hegemonia proletariatului în revoluția socialistă? Dacă autorul notei din „Gazeta literară" se simțea dator să precizeze că articolele respective sînt „dificile", „discutabile" și că publicarea lor cere explicații prin note subsidiare — Al. Piru nu vede nicăieri caracterul **discutabil** al acestor articole, reclamînd publicarea lor globală.

Și față de celelalte articole în care Camil Petrescu a formulat, cu inteligență și pasiune, idei estetice interesante, urmărind să sprijine tendințele novatoare în literatură și teatru, dar care se resimt de influența dăunătoare a filozofiei idealiste (teoria fenomenologică a lui Husserl, de pildă,) Al. Piru adoptă aceeași atitudine imprecisă, derutantă. Care dintre teoriile despre roman ar fi trebuit, după Al. Piru, să fie neapărat introduse în culegere ? Chiar și teoria după care romanul modern exclude din sfera sa mediul oamenilor simpli, ca fiind rudimentar, neevoluat sub raportul conștiinței ? Dealtminteri, această teorie a fost respinsă la vremea respectivă. „Ecuațiile acestea : țăran=om rudimentar, orășean=ființă complexă, dovedesc o judecată falsă..." scria G. Călinescu în „Camil Petrescu, teoretician al romanului", **Viața Românească** nr. 1 1939).

Părerile lui Al. Piru sînt cu atît mai inexplicabile, cu cît ediția în cauză nu este destinată specialiștilor, ci **maselor largi de cititori** și, ca atare, ea trebuie să cuprindă acele lucrări reprezentative pentru atitudinea înaintată, democratică a autorului, capabile să contribuie la educarea publicului de azi.

Greșelile semnalate sînt deopotrivă prezente și în procesul intentat de autor culegerii din publicistica lui Rebreanu. Aprecierea disprețuitoare dată de Al. Piru unor articole ca : **„Văduva lui Alecsandri", „Zaza", „Mustăți, barbe, peruci"**, (pentru simplul motiv că n-au apărut în volumul „Amalgam") este lipsită de temei, întrucît conținutul acestora, departe de a fi „neînsemnat", exprimă împotrivirea scriitorului față de unele aspecte ale politicii culturale practicate de oficialitățile burgheze. De altfel, chiar principiul preconizat de Al. Piru, după care se interzice unei culegeri să depășească sumarul cutărui volum publicat de autor în timpul vieții, este infirmat de însiși scriitorii în cauză. E cunoscut, bunăoară, că Liviu Rebreanu pregătise prin 1931 sumarul unui volum de cronici dramatice și de care a ținut seama N. Liu. (Arhiva L. Rebreanu II (1) mss 45), iar Camil Petrescu mărturisea cu durere că nu știe cînd va veni vremea să-și publice în cîteva volume cronicile dramatice. **(Teatrul românesc de azi.** Argus. an. XXIV, nr. 6362, 28 iunie, p. 2).

Articolul lui Al. Piru prezintă și următoarea ciudățenie : pe de o parte refuză accesul în culegere al unor articole publicate în presă, care au un caracter militant, înaintat, progresist, iar pe de altă parte, îmbrățișează cu un entuziasm absolut articolele strînse în volume de autori, deși acestea, date fiind condițiile istorice concrete în care au fost scrise, sînt alterate de concepții ideologice nocive.

Care este, ca atare, concluzia ce se desprinde în mod obiectiv din exemplele prezentate mai sus ? Evident, aceea că Al. Piru acreditează ideea preluării mecanice, necritice, obiectiviste a moștenirii literare, manifestînd astfel „tendința — combătută în darea de seamă ținută la Conferința scriitorilor — de a trece cu vederea concepțiile greșite ale unor autori dintre cele două războaie mondiale și a-i «reconsidera» într-o lumină neștiințifică".

Fără îndoială, culegerile din publicistica lui Camil Petrescu și Liviu Rebreanu au inerente lacune, chiar și numai pentru faptul că editorii întreprind totuși o operă de pionierat, în sensul relevării unor aspecte inedite din activitatea publicistică a scriitorilor dintre cele două războaie mondiale. De aceea, ni se pare criticabilă și intervenția lui T. Virgolici din „Luceafărul" nr. 13, care, sezisînd unele deficiențe reale din argumentația lui Al. Piru, a trecut cu vederea lipsurile edițiilor, luîndu-le apărarea pe un ton subiectiv.

O discuție obiectivă, cu o argumentare nuanțată și concretă, care ar fi bine să se desfășoare în continuare, pe marginea celor două ediții, nu ar face, firește decît să sprijine și să îmbunătățească munca de reconsiderare științifică a moștenirii literare.

Dar, pentru aceasta, ar trebui să fie evitate procedeele polemice neprincipiale, care împing discuția pe terenul unor atacuri cu caracter personal, procedee pe care le-a folosit, fără ezitare, Al. Piru. În articolul său din „Contemporanul", supără tonul sentențios, jignitor, lipsit de elementară deferență colegială. Culegerile sînt numite, în chiar titlul articolului „pseudo-antologii", editorii devin „textologi" care „scotocesc prin jurnale", trecînd „peste capul" scriitorilor etc. etc.

Ne întrebăm : oare Al. Piru, pregătind exegeza sa asupra lui G. Ibrăileanu și cercetînd atîtea studii și articole nepublicate de autor în volume a trecut „peste capul" criticului, nu a „scotocit" oare prin biblioteci și nu a făcut muncă de „textolog" ?

Modul netovărășesc de a polemiza a căpătat o formă mai violentă în articolul „Suferințele stilului" (Gazeta literară nr. 27, 1962), publicat după apariția în „Luceafărul" a intervenției lui T. Virgolici, care îl critica pe Al. Piru.

Cum procedează Al. Piru ? Arătîndu-se dintr-o dată adînc preocupat de suferințele stilului unor tineri critici, nu găsește, bineînțeles, alte exemple decît în două articole semnate, respectiv, de M. Bucur și T. Vîrgolici.

Mai mult, el nu pregetă să citeze articole apărute în... anul 1956 !

Nu putem considera acest mod de a răspunde criticilor aduse decît ca o manifestare contrară eticii statornicite în presa noastră comunistă.

Unele observații la obiect privind stilul celor două articole sînt justificate, dar intenția lui Al. Piru nu a fost, după cum s-a văzut, de a da un ajutor tinerilor critici, ci de a-i discredita prin lovituri „sub centură", prin atacuri neadmise de normele unei adevărate polemici.

Nu trebuie uitate recomandările Conferinței scriitorilor care, blamînd „răfuielile meschine", subliniau necesitatea „luptei tovărășești, curajoase, obiective și principiale de opinii în jurul problemelor esențiale ale creației". Numai astfel de discuții pot împinge înainte cercetarea științifică, contribuind la îndeplinirea sarcinilor importante care stau în fața istoricilor noștri literari.

I. Mureșan

DIN PROBLEMELE PROZEI SOVIETICE

DEMNITATEA DRAGOSTEI

S-a discutat mult în jurul rezolvării pe care o dă Galina Nikolaeva unei complicate probleme de dragoste, în romanul ei „Bătălie în marș". Mie mi se pare că reușita autoarei se datorește, în mare măsură, consecvenței cu care a folosit mijloacele reflectării artistice, nu pentru a „recomanda" un anumit mod de soluționare a unor situații sentimentale complicate, ci pentru a reliefa că, în asemenea cazuri, importanța principală o capătă atitudinea celor în cauză. Bahirev și Tina se fixează în conștiința noastră ca doi eroi ai epocii socialiste, nu pentru că rezolvă într-un anumit fel o situație complicată, ci pentru că, o dată ajunși într-o asemenea situație, nu demoralizează, nu capitulează în fața greutăților, ci știu să rezolve problemele, fără a-și coborî demnitatea, fără a păta în vreun fel cinstea lor comunistă. Au o atitudine exemplară de oameni puri, cinstiți, intransigenți cu ei înșiși.

Unii cred că oamenii moralității comuniste sînt acei în viața cărora nu intervin niciodată complicații. Naivă eroare ! Oamenii moralității comuniste sînt în primul rînd oameni care trăiesc cu intensitate viața, care reacționează cu întregul potențial al gîndirii și simțirii lor la tot ce este uman, care au o curiozitate vie și o dorință aprigă de a se dărui vieții, oamenilor, cauzei comuniste. Cine aspiră la o imunitate față de complicații, stînd ascuns toată viața în scoica traiului tihnit, ca prea cunoscutul personaj al lui Salticov Scedrin, va muri de moarte bună, dar fără să fi trăit.

Din acest punct de vedere, îmi pare semnificativ „Romanul sentimental" al Verei Panova. Deși acțiunea se petrece în primii ani după terminarea războiului civil, problematica romanului e foarte actuală. Istoria a tăiat parcă în două succesiunea generațiilor. Tineri aproape de aceeași vîrstă se împart net în două categorii : acei care au făcut războiul civil și acei care n-au apucat să-l facă. Cei din urmă îi invidiază pe cei dintîi, pentru că aceștia au fost verificați în foc, și-au dovedit tăria de caracter în împrejurări de maximă încordare. Dar viața dovedește că și o perioadă de relativă relaxare supune caracterele umane unui examen moral. În orice luptă, experiența se cîștigă: Examenul acesta e valabil și în cazul bătăliei pentru triumful moralei comuniste.

În romanul Verei Panova, eroul principal e comsomolistul Șura Sebastanov, prieten bun cu Zoia, o fată modestă, liniștită, muncitoare, devotată cauzei și cu o viață sufletească bogată dar ascunsă. Prietenia dintre ei doi este atît de constantă, încît părinții fetei sînt îndreptățiți să-l considere pe Șura ca membru al familiei (într-un viitor apropiat). Tînărul nostru se aprinde însă de o dragoste mistuitoare pentru o fată foarte frumoasă, dar și foarte ușuratică. Desnodămîntul e dureros. Cocheta cea sclipitoare fuge cu un escroc — dușman ascuns — și ajunge în închisoare. Totuși, după ce e eliberată (căci fata ca atare n-are nici o vină), Șura încearcă s-o readucă lîngă el, mai mult din obligație decît din pornirea inimii. În zadar. În cele din urmă, cărările de viață ale prietenilor din adolescență se reîntîlnesc și un sentiment puternic, durabil, frumos, în sensul deplin al cuvîntului, îi leagă pentru toată viața. Oare a făcut bine Zoia că a trecut peste inconsecvența jignitoare a lui Șura ? Cine și-ar putea aroga dreptul să judece asemenea întîmplări ? Dar este în afară de orice îndoială că atitudinea Zoiei a fost de exemplară demnitate și probitate !

În „Bătălie în marș" autoarea ne ajută să înțelegem că Tina s-a putut îndrăgosti cu atîta pasiune de Bahirev pentru că, de fapt, pînă la el n-a iubit pe nimeni. Cu Volodea, soțul ei, se căsătorise din recunoștință și pentru că, părăsită de toți, rămasă absolut singură, simțea nevoia să se sprijine pe cineva. Și Volodea era un om bun. Se pare că Galina Nikolaeva condamnă asemenea căsătorii fără dragoste, tocmai pentru că îl lasă pe om dezarmat în fața vieții. În romanul lui Vadim Kojevnikov „Vi-l prezint pe Baluev", una din fetele de pe șantier se îndrăgostește de șeful șantierului, Baluev, un om de cincizeci de ani, însurat, cu copii. Ea respinge toate propunerile pretendenților de o vîrstă cu ea și, într-o noapte, mai mult din întîmplare, se destăinuie lui Baluev. Acesta nu o înțelege și o jignește chiar. Descumpănită, dar nu zdrobită, acceptă să devină soția lui Spanovski, un tînăr cinstit, corect, bun muncitor, dar atît. Va fi oare fericită ? Vadim Kojevnikov pare să sugereze un răspuns pozitiv. Dar nu o contrazice cumva pe Galina Nikolaeva ? Socot că nu. Ceea ce nu cadra cu caracterul Tinei Karamîș, poate corespunde pe deplin în cazul eroilor lui Kojevnikov.

Exemplele din literatura sovietică contemporană ar putea fi înmulțite. Aproape în fiecare roman, piesă de teatru, nuvelă, se dezbat cu ascuțime și în profunzime problemele morale. Și întotdeauna răspunsul nu este de natură să se încadreze într-o schemă a soluțiilor previzibile. Moral e tot ce înfrumusețează figura omului, amoral ceea ce repugnă, ceea ce contrazice aspirației către puritate și împlinire, proprie oricărui om care s-a devotat cauzei comuniste.

Mai sînt din păcate, unii tineri care ar vrea ca toate problemele morale (mai ales cele legate de dragoste) să fie rezolvate cu ajutorul unui fișier automat. Dar așa ceva e imposibil, pentru că dragostea este un sentiment care depinde întotdeauna de personalitatea omului, de caracterul său și de o mie de date imponderabile, de care va trebui să ții seama. Lupta pentru socialism și comunism, reabilitînd omul, reabilitează toate modurile de manifestare a esenței umane, reabilitează deci și dragostea, făcînd ca și în acest domeniu necesitățile omului să devină necesități *umane*.

Asistăm, citeodată, la manifestări degradante în relațiile dintre bărbați și femei, nu din cauza unor accidente sentimentale, ci din cauză că unii tineri sau tinere, în relațiile lor cu „celălalt" om, nu respectă umanitatea lui, nu-l respectă ca om în ceea ce are mai individual, dar totodată și ca membru al colectivității.

Fiind cel mai uman dintre sentimente, dragostea nu poate să nu fie frumoasă. De aceea, dragostea înalță, însuflețește, îl face pe om mai generos, mai avîntat, mai apt de sacrificii pentru țelurile nobile ale luptei noastre.

În povestirea „Fetișoane" a tînărului scriitor sovietic Boris Bednii, povestire receptată cu mult interes de critică — se relatează cum o tînără de 17 ani, trimisă să muncească în taiga, într-un „punct de coordonare a activității de exploatare a pădurilor", este primită cu oarecare enervare de colectiv, pentru felul ei de a fi prea direct, transparent, chiar „colțos". Un tînăr se hotărăște s-o „pedepsească", s-o facă să se îndrăgostească de el, iar apoi cînd fata „nu va mai putea de dragoste", s-o lase. „Fetișcana" se îndrăgostește într-adevăr de „teribilul" brigadier, dar iubirea ei e atît de curată, de înălțătoare, încît „răzbunătorul", uitînd de intențiile inițiale, se aprinde și el de un sentiment puternic. Dragostea adevărată, frumoasă, a funcționat ca un foc mistuitor, arzînd impuritățile, purificînd caracterele.

În numeroase lucrări literare sovietice putem vedea cum sentimentul înalt, demn, într-adevăr uman înnobilează oamenii. Moralitatea comunistă reabilitează și înfrumusețează dragostea. Acest sentiment încetează de a fi frumos doar atunci cînd este pîngărit de o atitudine individualistă, egoistă, lacomă, meschină. Mi-aduc aminte că, în discuțiile despre „Bătălie în marș", unii ar fi voit să găsească o rezolvare prin care să devie fericiți toți eroii dramei, și Bahirev, și Tina și Katia. Cine își închipuie că în comunism nu vor mai exista greutăți de învins în viața personală a oamenilor înseamnă că n-a înțeles nimic din marea dezbatere pentru viitor, care s-a încins în urma istoricelor hotărîri ale Congresului al XXII-lea al P.C.U.S. Triumful deplin al comunismului va lichida izvorul social al suferințelor, care era și mai este capitalismul, acolo unde burghezia încă domnește, iar în țările socialiste, rămășițele ideologiei și ale moralei burgheze din conștiința omului. Moralitatea comunistă nu-l apără pe om de suferințe personale, ci îl înarmează cu tăria de a le suporta, pentru ca nici un om, în afară de tine, să nu fie afectat de durerile tale. Să ne amintim de aceste mărturisiri ale lui Dovjenko : „Nu recomand nimănui subiecte lacrimogene și pesimiste... Dar dacă fratele sau fiul meu iubit ar pieri undeva, în spațiul interplanetar, chiar la primul zbor spre Marte, n-am să pot spune că îndur greutatea pierderii lui. Dimpotrivă, am să spun că sufăr și voi plînge nopți întregi în grădina mea, înăbușindu-mi hohotele de plîns, ca să nu sperii privighetoarea din vișinul înflorit sub care se îmbrățișează îndrăgostiții".

Individualistul burghez, cînd are o bucurie, o are numai pentru el și o refuză altora, în schimb propria suferință ar vrea să fie suferința tuturor ; omul comunist, tocmai pentru că e comunist, ar vrea ca din bucuria lui să guste cît mai mulți, bucuria lui să fie a tuturor, iar durerea să rămînă numai a lui.

Literatura sovietică din ultimii ani apără cu tărie dragostea adevărată, adînc umană. Sînt înfierați acei pentru care dragostea nu e o necesitate umană, ci animalică, precum și cei care jignesc omul, prin atitudinea pe care o au față de persoana pe care declară că o iubesc. În „Pravda", poetul Gribaciov vestejește, într-o viguroasă satiră, pe acei tineri fără busolă care, în loc să lupte alături de toți pentru „puritatea relațiilor între oameni" — cum se exprima Maiakovski — vinează pentru ei satisfacții trecătoare. Romanul „Biletul spre stele" de Axionov a fost puternic criticat de opinia publică pentru că în el se justifică un fel de cinism moral al unor tineri dezorientați, cu comportări usuratice. Sentimentul ca atare nu poate fi niciodată jignitor, jignitoare e doar nesocotirea sentimentelor omenești ale altora.

E absurd, evident, să învinuim pe cineva dacă, însurat fiind s-a îndrăgostit de o altă femeie. Dar e revoltătoare atitudinea aceluia care, în asemenea împrejurări, manifestă indiferență brutală, nu dă dovadă de înțelegere față de suferințele omului cu care, timp de cîțiva ani, a fost totuși tovarăș de viață. Nu divorțul ca atare e imoral, ci ușurința cu care unii oameni, încă otrăviți de individualism și alte tare ale moralei burgheze, desfac căsătoriile din motive meschine, interesate, uneori carieriste. Luînd atitudine împotriva amatorilor de rețete, împotriva acelora care ar vrea, cu tot dinadinsul, să „reglementeze" viața sentimentală a omului, prescriindu-i, o dată pentru totdeauna, în ce împrejurări are voie și în ce împrejurări n-are voie să iubească, sîntem datori să-i combatem cu aceeași fermitate și pe acei care ar vrea să justifice destrăbălarea, desfriul, imoralitatea. De bună seamă și în viața personală se întîmplă greșeli, datorite lipsei de experiență, care se cer corectate și nu înfierate, dar cînd viața cuiva se transformă într-o „colecție" de asemenea greșeli, trebuie să devii vigilent. În raport cu problemele de morală e inadmisibilă atitudinea de îngăduință, de tolerare a imoralității, din motiv că „greșala e întotdeauna umană".

Una din marile crime ale burgheziei — care a lăsat urme adînci și dureroase în existența oamenilor — rezidă în aceea că, procedînd cu fățărnicia care le este caracteristică, reprezentanții capitalismului, mascîndu-se cu discursuri pudice, au cultivat, pentru susținerea profiturilor lor, cea mai deșănțată imoralitate. Luptînd pentru zdrobirea capitalismului și pentru triumful comunismului, clasa muncitoare și toate forțele populare, care i se alătură, luptă pentru restabilirea moralei umane în drepturile ei firești.

Această luptă de însemnătate uriașă s-a reflectat și continuă să se reflecte larg în literatura realist-socialistă, în creații variate, de la Gorki pînă în pragul erei comuniste. Citindu-le, tinerii zilelor noastre își vor da seama că epoca socialistă nu le pretinde nici ascetism, nici înfrînarea sentimentelor, dar le cere respectarea demnității umane, o atitudine cinstită față de toți oamenii, le cere consecvență în combaterea individualismului burghez — le cere ca în tot ce fac să fie în primul rînd oameni, oameni demni de marea noastră epocă, epoca lichidării cancerului rușinos al capitalismului, epoca realizării deplinei libertăți a omului, epoca înfloririi frumuseții umane.

Mihai Novicov

SURSE DE DOCUMENTARE

Intenționînd să elaborez o monografie a Școlii medii „Gheorghe Lazăr" din București, am parcurs în primele luni ale acestui an cîteva sute de pagini din arhiva Gimnaziului „Gheorghe Lazăr" (1860—1890). Îmi este greu să împărtășesc în aceste rînduri cîte documente de limbă zac în rafturile arhivei acestei școli, cîte informații precise cu privire la istoria învățămîntului nostru gimnazial din a doua jumătate a secolului trecut, ce contribuții s-ar putea aduce la studierea istoriei pedagogiei românești într-o epocă în care adevărata «luptă» din școli și frămîntările unor pedagogi entuziaști nu depășeau cadrul restrîns al unor rapoarte, procese-verbale sau consemnări de uz strict intern !

Sînt convins că elevii și cadrele didactice ar înțelege mai bine condițiile excepționale în care se desfășoară învățămîntul astăzi în țara noastră, dacă ar cunoaște că acum un secol în urmă la Gimnaziul „Gheorghe Lazăr", cursurile se țineau într-un imobil impropriu, în clase cu pereții deteriorați de igrasie, încăzite numai pe jumătate, luminate cu luminări de seu, fără manuale și fără cel puțin o programă școlară precisă.

Dar mai important decît aceștea este faptul că în arhivele multor școli se ascund date nebănuite care pot contribui la cunoașterea anilor de formație intelectuală a unora dintre scriitorii, artiștii, compozitorii și oamenii de știință din țara noastră.

La Gimnaziul și liceul „Gheorghe Lazăr", de exemplu, și-au făcut studiile mulți tineri care mai tîrziu au ocupat locuri de seamă în istoria culturii și științei : pictorul Ion Andreescu, prof. Dr. C. Bacaloglu, Cincinat Pavelescu, lingvistul A. Candrea, profesorul și scriitorul Gheorghe Vîsian, Camil Petrescu, compozitorul Alfred Alessandrescu, Tudor Vianu și mulți alții. Alci au funcționat ca profesori : scriitorul Spiridon Popescu, Camil Petrescu, Al. Graur, I. Vianu ș.a.

Tocmai din cauza ignorării unor date care figurează în arhivele școlare, adeseori viața acestora nu este suficient cunoscută. Astfel, despre Camil Petrescu se afirmă adesea că și-a făcut studiile la Sf. Sava. În realitate, el a urmat la Sf. Sava numai gimnaziul. Cursurile ulterioare le-a urmat însă la Liceul „Gh. Lazăr", așa cum se poate vedea din matricolele pe anii 1912—1913, în care sînt consemnate numele absolvenților din acel an.

Adesea cercetarea minuțioasă a arhivelor poate contribui la cunoașterea unor amănunte interesante în legătura cu formarea unor personalități de seamă încă de pe băncile școlii, influențele primite, orientarea lor spre anumite domenii de activitate.

Cercetătorii Institutului de arte plastice „N. Grigorescu" au stabilit că pictorul Ion Andreescu a urmat cîteva ani cursurile Gimnaziului „Gheorghe Lazăr", dar, necunoscînd suficient alte amănunte existente în documentele din arhiva școlii, n-au reușit să stabilească mai precis în ce măsură școala a putut contribui la cultivarea talentului acestui pictor mare.

Astfel, într-un raport adresat ministerului la sfîrșitul anului școlar 1864—1865, printre premianții la desen figurează și Andreescu Ionne (cl. I) cu premiul al II-lea, avînd 7½ de punctaje la notare.

Exemple de felul acesta se pot cita încă multe. De aceea, consider că este foarte utilă o valorificare cît mai urgentă, pe baza unor norme științifice, a întregului tezaur adunat în decursul cîtorva zeci de ani în arhivele tuturor școlilor. În acest scop, s-ar putea crea o întreagă rețea a institutelor Academiei Republicii Populare Române și a Institutului de științe pedagogice, formată din cercetători și cadre didactice de specialitate, care, cercetînd amănunțit toate documentele din arhivele școlilor respective, să comunice aceste date spre a folosi la elaborarea marilor lucrări istorice sau a unor monografii.

Cred, de asemenea, că ar fi util, pentru cunoașterea și studierea limbii române în secolul al XIX-lea, să se publice într-o culegere de documente cele mai interesante din acelea găsite în arhivele unor școli. Astfel se vor putea trage anumite concluzii extrem de interesante asupra evoluției și fluctuațiilor limbii române literare în secolul trecut, cînd s-a dat o luptă aprigă între diversele concepții despre limbă. Triumful limbii române vorbite față de aberațiile latiniștilor, puriștilor, franțuziților de ocazie, împotriva erorilor lui I. Eliade Rădulescu etc. nu s-a obținut ușor. Lupta dată în acest domeniu se reflectă în actele oficiale sau semioficiale, păstrate încă în arhivele multor școli.

Prof. Ion Popescu

DESENE DE
BENEDICT GĂNESCU

vacanța

DRAMELE SENTIMENTALE ESTIVALE ALE UNUI POET CU PREFERINȚE MODERNE

— Cînd mi-era lumea mai dragă a început să-mi recite versuri din Bolintineanu!

CRITICUL LA MARE

— Cred că e un poet care scrie numai versuri triste...

„GINGĂȘIILE" CONFRAȚILOR

— Splendidă natură moartă!...

ACTORII ÎN VACANȚĂ

— Eu ți-am spus că nu era nevoie neapărat să-ți repeți rolul în fața unui balcon autentic...

AUTORILOR ALE CĂROR CĂRȚI NU SE VÎND

— Într-adevăr am venit la... munte!

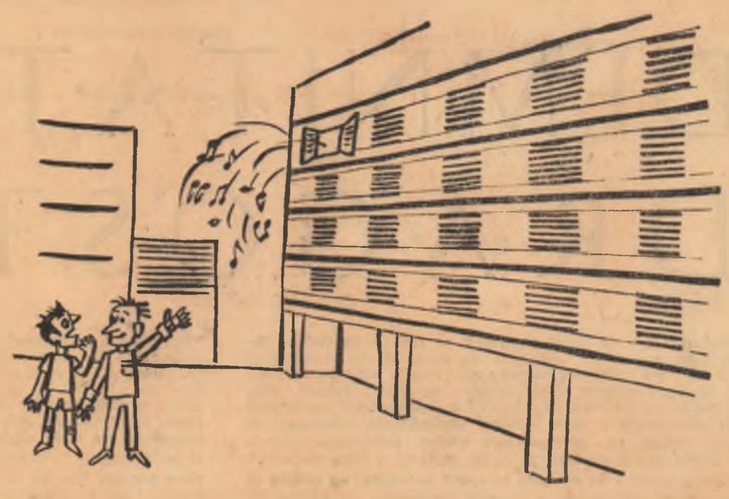

— Printr-o curioasă și inexplicabilă întîmplare, la etajul la care ne-am instalat noi, nu mai locuiește nimeni...

ONOMASTICA UNUI ADOLESCENT

Strada pe care mergeam făcea parte dintr-un cartier recent construit. Locuiam în blocul 2, la etajul 1, apartamentul 6. Pe coridor, înainte de a ajunge în fața ușii mele, mă împiedicai de ceva. Era o jucărie de copil. Deodată mă oprii în loc înmărmurit. La fereastra apartamentului meu era lumină, iar ușa, ușa camerei mele era ușor crăpată.

Nu aveam pe nimeni în oraș. Părinții mei erau departe. Cine oare intrase în camera mea? Și cum a găsit cheia? (O țineam ascunsă sub ștergătoare). M-am apropiat în vîrful picioarelor de fereastră și am privit înăuntru, căutînd să-mi opresc bătăile inimii.

Înăuntru, în camera mea, în siguratica mea cameră, era o fată. Stătea la masă cu fața proptită în palme și era întoarsă cu spatele. Nu era aprins decît becul de la noptieră și lumina lui se împrăștia misterios prin cameră.

Desigur că oricine s-ar fi întrebat în primul rînd, foarte logic, cum a ajuns fata aceea acolo, pe cine așteaptă, dar, mai ales, cine era fata aceea.

Dar nu m-am gîndit decît la un singur lucru: că în camera mea, în modesta mea cameră, a intrat pentru prima dată o fată vie. Am privit-o cîteva clipe în tăcere și m-am gîndit că n-are nici un sens să mă grăbesc. Mi-am trecut mîna peste față și am văzut că sînt nebărbierit. Mi-am adus aminte că aveam pe mine o cămașă pe care n-o schimbasem de o săptămînă. M-am uitat la mîinile mele și am văzut că erau goale. Și mi-am dat seama că în fața unei fete nu poți apare nici într-un caz așa.

Fata se sculă de pe scaun. Așteptam să se întoarcă către mine dar ea continua să stea întoarsă cu spatele, încît nu puteam să-i văd fața. Mă întrebam, chinuit de curiozitate, dacă e fată frumoasă sau nu. Și, cum stătea întoarsă cu spatele, am căutat să mi-o închipui cum arată. Și am știut că era o fată frumoasă.

Atunci m-am întors repede și, ca să nu pierd timp, am coborît în fugă scările.

Nu departe de mine era o frizerie și l-am rugat pe frizer să mă tundă și să mă bărbierească cît mai repede. V-ați tuns vreodată pentru cineva? Nu e puțin lucru să te tunzi pentru cineva. Apoi am fugit pînă aproape de Someș, unde era o florărie.

Mi-am adus aminte că nu am decît un singur pahar și am intrat în alt magazin să cumpăr încă un pahar. Apoi mi-am cumpărat o cămașă și m-am îndreptat spre casă. Cămașa pe care mi-am cumpărat-o era frumoasă, albă. Și am simțit atunci, ce mult înseamnă să ai cămașă albă. Ajuns acasă, mi-am schimbat-o pe coridor. Pe cea veche am mototolit-o și am ascuns-o în buzunarul pardesiului. Apoi am început să urc scările. Am străbătut din nou holul, m-am împiedicat din nou de jucăria copilului. M-am apropiat de camera mea. Camera era cufundată în întuneric. M-am apropiat de ușă. Ușa era încuiată. Am căutat cheia sub ștergătoare și am deschis ușa. Am căutat comutatorul și am aprins lumina. În cameră nu era nimeni. Camera era goală. Fata plecase.

Acum cînd a trecut mult timp de atunci și povestea asta naivă mă face să zîmbesc, stau și mă gîndesc dacă în camera mea a fost într-adevăr o fată sau totul a fost doar o nălucire de-a mea. Totul fusese atît de ciudat încît acum încep să mă îndoiesc. Atunci însă eram ferm convins de realitatea ei și, văzînd camera goală, văzînd că fata plecase, am fost cuprins de deznădejde. Poate fata greșise camera. Apartamentele semănau unele cu altele. Erau înșiruite de-a lungul coridorului care dădea în curte; fiecare apartament avea o fereastră și o ușă la fel. Aproape în fața fiecărui apartament se găsea cîte o ștergătoare. Ori fata greșise etajul și reținuse doar numărul apartamentului, ori greșise numărul apartamentului, dar ținuse minte numărul etajului. Alternativa era mult mai verosimilă. Mai era o posibilitate: să fi greșit eu etajul și să fi intrat într-un apartament străin. Am ieșit atunci din cameră și m-am uitat cu multă atenție la apartamentul vecin. Era aproape identic cu al meu. Înăuntru era lumină, dar rulourile erau trase...

Am urcat repede scările la etajul II și m-am oprit în dreptul apartamentului 6. M-am gîndit că s-ar putea ca fata să fie acolo... Nu aveam îndrăzneala să intru... Am plecat de la ușă, luînd-o de-a lungul coridorului luminat. Mi se întîmpla un lucru curios. Treceam prin fața ușilor închise: aveam impresia că dincolo de fiecare ușă stă fata aceea necunoscută și mă așteaptă. Ar fi fost destul să deschid ușa. Dar nu îndrăzneam. Am coborît din nou la etajul I. M-am gîndit că apartamentul 6 poate fi ușor confundat cu apartamentul 16. La apartamentul 16 era întuneric. Dar pe mine mă speria singurătatea. Am bătut atunci la întîmplare la o ușă și cînd a ieșit un bărbat s-o deschidă l-am întrebat:

— Locuiește aici o fată?

— Nu, nu locuiește nici o fată, mi-a spus omul uluit și a închis ușa.

Și atunci s-a întîmplat ceva cu mine, altfel, fără îndoială, n-aș fi sunat din nou.

— Știți, azi e ziua mea, i-am spus omului care a ieșit pentru a doua oară, de data asta ușor mirat. N-ați vrea să coborîți cu soția să bem împreună un pahar cu vin?

— Ba da, spuse omul. Cu plăcere.

I-am așteptat zece minute, apoi au ieșit amîndoi și n-am putut să nu observ că omul, un bărbat tînăr, cu cîțiva ani mai în vîrstă ca mine, își pusese cravată. Și cum mergeam toți trei de-a lungul coridorului, mi-am dat seama că în dreapta noastră sînt multe uși și dincolo de uși sînt oameni. În tot cazul povestea aceea sentimentală, aproape ireală și foarte naivă, m-a făcut să-mi dau seama cu o intensitate fantastică, de prezența acelor oameni de dincolo de uși.

Sorin Titel

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente: 9 lei = 3 luni; 18 lei = 6 luni; 36 lei = un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii